

YENİ ÇAĞ

- **J. Duclos:** Yaşasın SBKP
- **A. Yata:** Solcu güçlerin birlik sorunu
- **G. Gensini:** Birliğimiz ve yaratıcı çabalarımız
- **W. Jarosinsky:** Anti-emperyalist savaş ve ilerici güçler
- **R. Ghioldi:** Hareket birliği yolu

AFRİKA – BUGÜN

Afrikada anti-emperyalist devrim
Afrikada sosyalizm düşünceleri
Sudan'da demokrasi savaşı

DAYANIŞMA HAREKETİ

Cezayir yurtseverlerini savunalım

ÜÇ KITA KONFERANSI

Havana konferansı üstüne

ÖZEL SAYFALARIMIZ

Georgi Dimitrof'la Türkiye üstüne bir konuşma

3 (21)

Mart

1966

B A R I Ş V E S O S Y A L I Z M P R O B L E M L E R İ

B u s a y ı d a :

Jac Duclos

Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi Polit-B

Ali Yata

Fas Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri

Rudolfo Ghioldi

Ajantin Komünist Partisi Merkez Komitesi İcra Komitesi Üyesi

Santiago Karillo

İspanya Komünist Partisi Genel Sekreteri

A. Lerumo

Güney-Afrikalı ünlü toplumlu

İdris Cox

İngiltereli gazeteci

Yaşasın Sovyetler Birliği Komünist Partisi!

Jac Duclos

29 Mart 1966'da, Moskova'da Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XXIII. Kongresi açılıyor. Bu parti, yarım yüzyıldır uluslararası olayların gelişmesinde belirli rol oynuyor.

Lenin'in yetiştirdiği ve yönettiği bu parti, 1917 Ekiminde büyük sosyalist devrimin başını tutmuştur. Gelecek yıl, bu devrimin 50. yılı kutlanacaktır. İnsanlık yeni bir çağa, çelişkileri Birinci Dünya Harbine varan kapitalist sisteme karşı sosyalist toplumun doğması çağına ayak basmıştır.

Oktobr Devriminin gök gürültüleri, eski kapitalist dünyayı temellerine kadar sarsmıştır. Ama o zamanın varlıklı egemen çevreleri, sosyalizmin «teoricileri», üstüngelen Oktobr Devriminin geleceği olmadığını, sosyalizmi kuramayacağını tutturdular.

Oktobr Devrimini zafere ulaştıran Lenin'in kendisi: Her yandan saldırıya uğrayan genç sovyet egemenliği ayakta durabilecek midir? sorusunu sormuştur. İşçi sınıfının ve Rusyada halk yığınlarının katlandıkları fedakârlıklar sayesinde sovyet egemenliği ayakta kaldı ve tâ o günden milletlerarası işçi hareketine büyük etkiler yapmaya başladı.

Onun çekici gücü, komünist partilerinin temellerinin atılmasında, «üstün gelene kadar harp» politikası bataklığına saplanan II. Enternasyonalin yıkılmasından sonra Lenin'in kurduğu Komünist Enternasyonalinin gelişmesinde kesin rol oynamıştır.

Hayranlık duyguları, geleceğe olan inancılarıyla bütün ülkelerin emekçileri ve ileri insanları gözlerini, varlığı yeni çevrenler açan genç Sovyet

devletine çevirdiler. İşçi sınıfı, Rusya proletaryasının köklü yığınlarıyla ele, bağlaşıp, kazandıkları zafere, şanlı Paris Komünasının yenilgesinin açısını çıkaran bu zafere kaygısız kalamazlardı.

1917 Ekim zaferi, işçi hareketinde oportünizme ve reformizme sert darbeler indirdi, Marksçı-Leninci devrim teorisinin üstünlüğünü ortaya koydu.

Ama o zamanlar, emekçiler anayığınlarıyla Sovyet egemenliğini destekledikleri halde, II. Enternasyonalin bataklığından kendilerini kurtaramıyan o dönemdeki işçi partilerinin yöneticileri Sovyet devrimine düşmanlıklarını onu yermekle haklı göstermeye kalkıştılar.

Fransada, 1920 Şubatında, Strasburg'ta toplanan Sosyalist Partisinin kongresi, Komünist Enternasyonale kesin olarak girmekten kaçındı, Kominterne girme şartlarını öğrenmek için Moskovaya bir delegasyon gönderilmesine karar verdi. Leninci Enternasyonale girmek için Marsel Kaşen'in yürüttüğü o ateşli savaşımı benim bulduğum kuşak unutmamıştır. Oysa, Kominternden yana olanların ileri sürdükleri belgelere karşılık veren Leon Blüm: «Siz, elverişli durumdan yararlanarak, komünist olmayan, hareketin tam amacını bilmiyen, ama propagandalarınızla yarattığınız oldukça coşkulu bir hava içinde halk yığınlarını peşinizden, öncünün arkasından sürüklemek istiyorsunuz. Kavramınızın anlamı budur... Ama Blankizm bununla ne kazandı? Hiç, çok bir şey değil. Son yıllarında, Viyet bulvarındaki itfaiye kıyafetini bile ele geçiremedi.»

Lenin, «Blankizmin» Ekim Devrimini ters göstermek amacını güden bu suçlamasının çürüklüğünü çok daha önceden ortaya koymuştu. Lenin: «Blankizm, insanlığın ücretli kölelikten kurtuluşunu proletaryanın sınıf savaşının sonucundan değil, küçük bir aydınlar azınlığının yapacakları komplolardan bekliyor», diyor.

Lenin'in, emperyalizmi inceleyip bundan çıkardığı sonuçlarla zenginleştirdiği Marksist bilim üzerinde hazırlanan ve uygulanan Ekim Devrimini Blankist tipi hükümet devirmesiyle eşlemek haksızlık, Marksizmi gözden düşürmekten başka bir şey değildi.

İşçi hareketine Moskovanın yaptığı etki gücünü, bazı önderler başka bir etki yerini karşı koydular. Marsel Samba: «Çok iyi anlıyorum, diyor. Bu uc – Moskova – sizi çekiyor! Ama Moskovadan başka daha bir uc, evet daha az parlak, daha az çekici, ama ne de olsa bizi çeken, beni ve dostlarımı çeken bir yer: İngiltere ve Londra vardır! Ben, daha bu yakınlarda İngiltere kendisini gösterdiği biçimde örgütlü ve eylemli işçi hareketinden söz ediyorum.»

Kim haklı çıktı? Olaylar bu soruyu cevaplandırıyor.

Olayların bize gösterdiği de meydandadır: Bugün, Tur Kongresinin⁽¹⁾

(1) 1920 yılının Aralık ayında Tur kentinde toplanan Sosyalist Partisinin XVIII. Kongresinde delegelerin çoğunluğu Komünist Enternasyonaline girmek için oy verdi. Fransız Komünist Partisi böyle kuruldu.

üsütünden 45 yıl geçtinden sonra da İşçi Partisi bir kaç defa hükümete geldiği halde İngiltere eskisi gibi başlıca kapitalist ülkelerden biridir. Vilson'un İşçi Partisi hükümeti ise Amerikan emperyalizminin en güvendiği desteklerden biridir. Viyetnam halkına karşı onun yürüttüğü saldırganlık harbi politikasını tutmaktadır.

Karşılaşılan binlerce, onbinlerce zorluklara bakmayarak, düşman bir dünyanın göbeğinde büyük Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğini kurduğundan ötürü biz, Lenin'e derin saygı besleriz.

1917'de Lenin ve bir çok devrimciler, Avrupanın başka ülkelerinde de devrimlerin kopacağını hesaplıyorlardı. Bu doğrudur. Bu görüş, bu çevren de haksız yerilmiş, eleştirilmiş, ama gerçek olduğunu sonradan tarih ispatlamıştır.

Gerçekte de, emperyalist harp biter bitmez Macaristanda devrim oldu. Almanyada, eğer onu yolundan şaşırtmasalardı, sosyalizmin üstün gelebileceği bir devrim hareketi aldı yürüdü. Fransada güçlü grevler başverdi, bunlar, başka uluslararası bir durum olsaydı daha geniş ölçüler alabilirdi. Bunlar, dünya harbi ve Oktobr Devriminin etkileriyle Batıda başveren devrim hareketinin önemini belirtir.

Ne yazık ki, işçi sınıfının başında, oportünizm illetinden kurtulmuş devrimci partiler yoktu.

Eğer, örneğin, Rusyadan sonra devrim eyleminin en yüksek olduğu Almanyada kuvvetli sosyal-demokrat partisi mevcut toplum kuruluşuna arka çıkmasaydı, burada ters devrim üstüngelemezdi. Proletarya devrimi üstüngelebilirdi. Sosyalizm kuruculuğu, ekonomik bakımdan geri bir ülke olan yalnız o zamanki Rusyada değil, büyük bir endüstiri ülkesinde de yürür giderdi, çok daha az engellerle karşılaşıldı.

Ama her şey tersine gitti. Almanyada devrim güçlerinin bu yenilgesi hem yeryüzü halklarına, hem Alman halkına çok tuzluya oturdu. Çünkü, değişimi gerektiren şartlar olgunlaşır da onu gerçekleştirmek görevi omuzlarına düşen toplum güçleri bunu yapmazsa, bundan çok önemli, çok kötü politik, ekonomik ve sosyal sonuçlar doğar.

Devrim hareketi Almanyada ve sonra da Macaristanda yenilgiye uğradı diye, Sovyet Komünist Partisi elde ettiği başarılardan vaz mı geçmeliydi? Böyle bir şey kapitalizmi geri getirebilirdi.

Lenin'in partisi böyle bir şeyi bir saniyecik bile aklından geçirmemiştir. O, akla hayala gelmiyen zorluklara, kapitalist çenberine rağmen: «Sosyalizmin tek ülkede üstüngelebileceği» yolunda Lenin'in kurduğu yeni teoriyi hayatta somutlaştırdı.

Hem ulusal çıkarlara, hem de enternasyonalizme uygun düşen bu politika, SBKP'nin önderliği altında Sovyetler Birliği halklarının yarattıkları olağanüstü kahramanlıklarda kendisini göstermiştir. İşte bu, ilk sosyalist devletin hızla gelişme olanağını açmıştır. Sovyet devleti böylesine ortada

dimdik durmakla, hele büyük başarılarıyla, bütün yeryüzünde işçi ve demokrasi hareketine paha biçilmez yardım yapmış ve yapmaktadır, ona ışık tutmuş ve tutmaktadır.

Birinci Dünya Harbi daha biterbitmez bir çok ülkelerde ortaya çıkan komünist partileri oportünistlikten, kendilerine pek çok zararlar veren bu illetten ve oportünizme karşı bir tepki olan sekterlikten öyle birdenbire kurtulamadılar.

Komünist Enternasyonalinde önemli rol oynayan Bolşevikler partisi, genç komünist partilerinin gerçek işçi ve yığın partileri olmalarına yardım etti.

Lenin'in: «Komünizmde „solculuk“ çocuk hastalığı» adlı ünlü kitabı, yeni tip işçi partilerinin gelişmesini engelliyebilecek sekterliğe karşı savaşta büyük yardım etmiştir.

Mesele, işçi sınıfının tek cephesini gerçekleştirmek yolundaki gayretleri artırmaktı. Bu politikanın kaynağı, bu yolun başı Marksçı-Leninci teoriye ve şanlı Sovyetler Birliği Komünist Partisinin o zamana kadar edinmiş olduğu zengin deneylere dayanıyordu. Tek cephe, bütün ülkelerde, komünist partilerinin politikalarında ağır basan etken olmuştu. Gene de, sekterlik hataları ve eğilimleri bu politikanın başarılarını sınırlamıştır.

Komünist partileri, yığın partileri, büyük devrim partileri olabilmek için çoğu zaman çetin savaşlar yürütürken greken kuvveti ve inıncayı Sovyetler Birliği Komünist Partisinden örnek aldılar. Kapitalist çenberi içinde, ekonomice geri kalmış bir ülkede sosyalizm kuruculuğunu yöneten bu parti, açık devrimci bir çevreni gerçekleştirmek yolundaki savaşta eğilmez irade örneğini uluslararası işçi hareketine aşılarmıştır.

Dünyanın altıda birinde üstüngelen sosyalist devrim, böylece çelişkileri keskinleşen, sertleşen kapitalizmin genel bunalımının başladığını açıkladı.

1917 Oktobr Devrimiyle hemen milli kurtuluş hareketleri aldı yürüdü. Bu olayı ele alan Lenin, Doğu halkları komünist örgütlerinin genel Rusya Kongresindeki raporunda (22 – XI – 1919'da): «Böylece, dedi, sosyalist devrim, her ülkede yalnız ve başlıca olarak devrimci proletaryanın kendi burjuvazisine karşı bir savaşı olmakla kalmıyacaktır. Hayır, bu devrim, emperyalizmin boyunduruğu altında ezilen bütün sömürgelerin ve ülkelerin, bütün bağımlı ülkelerin uluslararası emperyalizme karşı savaşı olacaktır.»

Fransız Komünist Partisi, Fransız emperyalizminin boyunduruk altında tuttuğu sömürge halklarına karşı politikasını Leninin, SBKP'nin bilimi üzerine kurmuştur. Bu bilime göre, halkların kurtuluş hareketleri emperyalizme karşı ve sosyalizm uğrunda yürütülen savaşın bir parçasıdır. Sömürge halklarıysa, ezen ülkelerdeki proleterlerin doğal müttefikleridir.

Bu bilime doğrulukla bağlı kalan Fransız Komünist Partisi, bütün varlığı boyunca, milli kurtuluşları için savaşan sömürge halklarına karşı uluslara-

rası dayanışma ödevini elinden geldiği kadar iyi yerine getirmeye çalışmıştır.

İşçi sınıfının bazı çevrelerine bile işlemiş olan sömürgecilik ideolojisini gözler önüne seren Fransız Komünist Partisi, Suriye, Fas, Viyetnam ve Cezayirde yürütülen sömürge harplarına karşı savaşmıştır, Afrika ve Asyada Fransız emperyalizminin kölelik altında tuttuğu ülkelerde milli kurtuluş hareketlerini var gücüyle desteklemiştir.

Burada bir olayı gözden kaçırmamak gerek. Eskiden Çarlığın boyunduruğu altında kalmış bütün halkların ve milletlerin ulusal dâvalarının doğru çözümlenmesi ve bunların bugün çok milletli büyük bir devlette birleşmiş olmaları, sömürge ezgisini sırtında denemiş olan bütün ülkelerde SSCB'nin etkisini geniş ölçülerde arttırmıştır. Bu örnek, ulusal ve sosyal kurtuluş uğrunda savaşlarda halkları desteklemiş ve esinlemiştir. Böylece Sovyetler Birliği ve onun Komünist Partisi, insanlığın gelişmesinde olağanüstü önemli rol oynamışlardır. Onların bu rolü İkinci Dünya Savaşında bir kat daha artmıştır.

•

Sovyetler Birliğinin, partisinin ve halklarının Hitlericiliğe karşı harpte olağanüstü hizmetlerini hiç bir şey, hiç bir kimse tarihten silemez. Hitler salgınının en karanlık günlerinde Fransada ve istilâya uğrıyan bütün ülkelerde yurtseverler ümit dolu gözlerini büyük Sovyetler Birliğine dikmişlerdi.

Müttefiklerin İkinci Dünya Harbindeki rollerini küçümsemiyoruz. Ama, akılları durduracak kadar kurbanlar vermek pahasına, naziliği ezmek işine en büyük payı Sovyet halkının katmış olduğu açık bir gerçektir.

Kızıldunun her üstüngelişi, faşizme karşı savaşan bütün ülkelerin yurtseverlerine yeni bir canlılık ve dirilik vermiştir. Avrupada istilâ altına düşen ülkelerde halklar, kendilerinin «yüksek sosyetelerinin» salgıncılarla ortaklık çamurunda yuvarlandıklarını, yahut bir kenarda seyirci kaldıklarını gördüler. Bu halklar, yalnız büyük Sovyetler ülkesinde SBKP'nin kenetlediği ulusal birliğe bakıp hayranlık duydular.

Hitler Almanyasını ezip tepelemekte SSCB'nin oynadığı rol, yeryüzünde işçi ve demokrasi hareketinin yeniden güçlü bir gelişme göstermesine yardım etti. Harbin sonunda Avrupa ve Asyada bir çok ülkeler kapitalist sistemden koptular, ayrıldılar. Sosyalizm tek ülkenin çerçevesinden çıktı ve, ulusal özelliklerini bozmadan, bir dünya sistemi oldu.

O günden buyana artık emperyalizm yeryüzünde hem tek sistem olmak-tan, hem egemen sistem olmaktan çıkmıştır. Kuvvet dengesi, köklüce olarak sosyalist sistemden yana, barış kampından yana dönmüştür.

Emperyalizm, kapitalizmin yeni bir aşamaya çıkan genel bunalımının sertleşmesini önleyemez oldu. Emperyalizm, uzun ve kanlı harplere rağmen, sömürge sisteminin hızla çökmesini önleyemez oldu.

Sömürge ve bağımlı ülkeler, ulusal bağımsızlıklarını elde eden yüz milyonlarca insan savaşlarını başarıyla başarıyla geliştirebilmeleri için, Sov-

yetler Birliğinden gereken yardım ve desteği gördüler ve görmektedirler. Bakınız, bugün, uzun ve çok çetin bir savaş yürüten kahraman Viyetnam halkına Sovyetler Birliği maddi, moral her yardımı sağlamaktadır.

Bu yakınlarda Havanada üç kıta halklarının toplanan kongresi, sömürgecilik ve emperyalizm boyunduruğundan yeni kurtulmuş, yahut kurtuluşu için savaşan halkların üzerinde Sovyetler Birliğinin olağan üstü etkisini gösteren bir belgedir.

Sovyetler Birliğinin kazanmış olduğu şan, şeref, onun yönetici gücü olan SBKP'ni de kendiliğinden kapsar. Uluslararası çapta köklü ilerlemeleri dünya bu partiye borçludur.

İşte bu köklü değişiklikler, yeni bir dünya harbinin kopmasını önlemek olanağını yaratmaktadır. Elbette, emperyalizmin niteliği, cibilliyeti değişmemiştir. O, eskisi gibi, her zaman harp tehlikesini benliğinde taşımaktadır. Ama, emperyalistlerin harpçilik emellerini uygulamalarına engel olmak için sosyalist ülkelerin yardımından yararlanan ve yetecek kadar güçlü sosyal, politik güçler vardır.

Sovyetler Birliğine, onun Komünist Partisine biz, her şeyden çok, bugün kapitalizmden sosyalizme barış yoluyla geçmek olanağını açan işçi ve demokrasi hareketinin hızla yükselmesine yardım ettiği için borçluyuz.

SBKP'ne, özellikle onun XX. ve XXII. Kongrelerine biz, barış ve sosyalizm uğrunda savaş için büyük önemi olan bu yeni teorik ilkeleri derinleştirdiğinden ötürü borçluyuz. Bu ilkeler, komünist ve işçi partileri temsilcilerinin 1957 ve 1960 uluslararası toplantılarında işçi sınıfının birliği için, emperyalizme, harbe karşı barış uğrunda savaşta bütün ulusal ve demokratik güçlerin bağlaşıklığı için çözümleyici sorunları daha büyük bir kuvvet ve eylemle ele almaları olanağını sağlamıştır.

•

Uluslararası komünist hareketin birliği için olan mücadelede SBKP'nin olağanüstü rolünü belirtmemek mümkün değildir. 1957 ve 1960 Toplantılarına, komünist partileri temsilcilerinin Mart 1965 Danışma Buluşmalarına doğrulukla bağlı kalan SBKP, uluslararası komünist hareketin birliğini kesinlikle savunuyor.

Viyetnam halkının haklı savaşını desteklemek yolunda bütün sosyalist ülkelerin, bütün kapitalist ülkelerde komünist ve işçi partilerinin hareket birliğini gerçekleştirmek konusunda SBKP'nin bildirileri, teklifleri, onun uluslararası komünist hareketin birliğine sınıksız bağlı olduğunu ispat etmiştir. Bu hareket birliği, emperyalizme karşı savaşta başarı kazanmak için gerekli en iyi şartları sağlar.

1920 Aralık ayında Lenin'in seslenişine koşan biz Fransız komünistleri, SBKP'ni, yeni yollar açarak sosyalizmi canlı bir gerçek ve komünizmi yakın bir perspektif yapan bu yüce ve şanlı partiyi selamlarız.

Biz, Lenin'in bilincini, SBKP'nin davranışlarını, tutumunu kendimize kılavuz edindik. Biz, her zaman demokratik güçlerin birleşmesi için, işçi

sınıfının birlikte hareket etmesi için, her şeyden önce sosyalist ve komünist partilerinin omuzomuz savaşımları için, halkımızın mutluluğu için, demokrasi, barış ve Fransanın bağımsızlığı için savaştık.

Bu amaçlara varmak, tek kişi ağılığına son vermek, bunun yerine gerçek demokrasiyi koymak için biz, en geniş yığınları savaşımlara çekmeye çalışıyoruz.

SSCB'nin, sosyalist ülkelerin, uluslararası işçi ve demokrasi hareketlerinin elde ettikleri başarılar sayesinde biliyoruz ki, gerçek demokrasinin kurulması, uğrunda savaştığımız yarınki sosyalist Fransanın müjdecisidir.

Ayla dünya arasında «radyo köprüsü» kuran Sovyetler Birliğinin daha bu yakınlarda bilim ve teknik alanında elde ettiği zaferlerle kanatlanan bütün ülkelerin komünistleri, demokrasiye, barışa, sosyal adalete dayanan bir toplum yaratmak isteyen her kes, çoğumuzun büyük sorunlarını sosyalizmin çözebileceğini gören herkes, SBKP'nin XXIII. Kongresinin çalışmalarını büyük bir heyecan ve ilgiyle izliyeceklerdir.

Solcu güçlerin birlik sorunu

Ali Yata

Bugünkü şartlar içinde, Fastaki başlıca özellik: Bütün alanlarda devam-ede gelen, günden güne şiddetlenen, özellikle fiatların yükselmesinde, en önemli tüketim mallarının pahalılaşmasında, işsizliğin artmasında, birçok küçük sanayi kollarının ortadan kalkmasında, onbinlerce ailenin iflâsa sürüklenmesinde beliren çok vahim buhrandır. Bütün çevreler bu gerçeği kabul etmektedir.

Defalarca belirttiğimiz gibi, bu durumun başlıca nedeni, bağımsızlığa kavuştuğumuz günden beri, ülkemizde izlenen genel politikadır. Bu politikanın temeli, yabancı sermaye tekelleriyle sıkı bağları bulunan, ufak bir azınlığın rahatça para kazanmasına, emekçileri istediği gibi sömürmesine göz yuman, halka ağır yükler yükleyen kitleleri sefalet ve yoksulluk içinde yaşatan, hiç bir özgürlük tanımayan iktisadi liberalizm⁽¹⁾ rejimidir.

On yıldan bu yana ülkemizin geçirdiği tecrübeler, öteki az gelişmiş ülkelerde de oluşan, Marksist bilginlerin bundan çok önce tahmin ettiği şu gerçekleri bir kere daha ispatlamıştır: İktisadi liberalizm, bizim ülkemiz gibi az gelişmiş ülkelerin toplumsal sorunlarını çözümüylemez, bağımsız iktisadi gelişmesini sağlayamaz.

İktisadi liberalizm politikası ile mutlakiyet ve baskı politikası, halkımıza büyük zararlar verdi. Geniş kitlelerde uyandırdığı memnuniyetsizlik 1965 Mart olaylarına yol açtı.

Burada şu noktayı belirtmek isteriz: Gösterilere başlayan üniversite ve lise öğrencilerine işsizler, işçiler, fakir halk kitleleri katıldı; sosyal adalete ve toplumsal kalkınmaya susamış gecekonduarda yaşayan kadınları, gösterilerin başına geçtiler.

Tekrar edelim: Mart olayları doğal, beklenen olaylar, milletlerarası durumun, iç gelişmenin, çözülmemiş genel sorun ve taleplerin sonucu olmuştur. Patlak veren hadiseler, halkımızın daha yüksek bir sosyal ve siyasal bilinç düzeyine vardığını göstermiştir.

Mart olaylarında, 600 masum halk evlâdının hayatına kıyıldı, ama gösteriler halkımızın savaştan doğasını belirtti. Böylece, Mart olayları, geçici, rastgele, zorlanmış nitelikte olmayıp; aksine, derin bir anlam taşıyan, ülkenin gelişmesini şiddetle etkileyecek olaylardır.

(1) Demokratik liberalizm rejimi: Bu deyim bu yazıda özel teşebbüs temeline dayanan kapitalist rejim anlamında kullanılmıştır.

Mart gösterileri, gerici güçlerin temellerini sarstı; yıllardır ilerici hareketlere karşı yürütülen şiddetli kampanyayı sonuçsuz bıraktı.

Gerici güçlerin uğradığı bozgun, sol güçlerin büyük bir zaferi; bu güçlerin kuvvetini ispatlayan bir başarı sayılır. Bu zafer, gerici düşünce ve iddiaların temelsizliğini ortaya koydu. Bu başarı karşısında, sorumlu çevreler ülkeyi saran buhranı resmen kabul etmek zorunda kaldılar, bugünkü hayata uymayan, eskimiş şartlarımızın tekrar gözden geçirileceğine; yoksul kitlelerin uğradığı kayıpları telâfi etmek, ulusal gelişmeyi bütün dünyadaki toplumsal gelişme temposuna uydurmak üzere, ülkede köklü dönüşümlere girişileceğine söz verdiler.

Bu vaatlerine garanti olarak ta, sorumlular; – Basri kardeşimiz gibi ölüme mahkûm olanları dahil – bütün siyasi tutukluları serbest bıraktılar. Hileli seçimlerle işbaşına gelmiş parlâmentoyu feshettiler. Utanç verici Bahrini hükümetini azlettiler. Dış ticaretin bazı alanlarını millileştirdiler. Hâlâ kanundışı bırakılan Fas Komünist Partisi dışındaki bütün partilerle, bütün teşkilâtlarla görüşmelere başladılar.

Bütün bu davranışlar, Mart olaylarından doğan yeni şartların ilerici ve devrimci güçler yararına olduğunu göstermektedir.

Burada şu soru ile karşılaşırız: *İlerici ve devrimci hareket, teşkilâtlanmak, ilerlemek, gelişmek, hamle yapmak, amaçlarını gerçekleştirmek yolunda bir adım daha atmak üzere, bu elverişli şartlardan yararlanmasını bildi mi acaba? Ne yazık ki soruya verebileceğimiz cevap olumsuzdur.*

Peki, bu duruma nasıl geldik?

Hiç şüphesiz, Mart olaylarının hemen arkasından yapılacak iş; sosyalist devrime girmek, sosyalizmin kurulmasına başlamak değildi. Mesele, milli ve demokratik devrimi ilerletmek ve tamamlamak; ülkeyi iktisadi liberalizmden, bu liberalizmle konke bir şekil alan iç sömürgecilikten kurtarmak, bağımsız, plânlı, güdümlü bir milli ekonomi kurmaktır. Öte yandan, mutlak feodal iktidar politikasına son verip, halka egemenliğini, ülkenin bütün işlerinde karar verme haklarını tanıyan demokratik bir politikaya başlamak ta şarttı.

Kanaatımıza göre, meseleyi bu şekilde koymamız gerekir. Hiç şüphesiz, bu sorunun çeşitli yönleri bir süre daha değişmeyecektir. Çünkü sorunu bu şekilde sokan objektif şartlarla güçler dengesindeki durumdur.

Mart olaylarının hemen arkasından, toplumsal, siyasal ve ekonomik politikayı baştan aşağı değiştirecek köklü değişiklikler yapılabilirdi. Ama bu için yapılabilmesi için kaçınılmaz şart, bu dönüşümler uğrunda sözleriyle, hareketleriyle savaşılan bütün güçlerin anlaşması ve birleşmesiydi.

Toplumsal alanda, bu güçlerin hangileri olduğunu biliyoruz: İşçi sınıfı – fakir köylü kitleleri – ve milli burjuvazi (sağ kanadı hariç).

Bu güçlerin çıkarlarını savunan, isteklerini dile getiren siyasi parti ve teşkilâtlar şunlardır:

Fas Emekçiler Birliği

Halk Güçleri Milli Birliği

Kanun dışı bulunan Fas Komünist Partisi
İstiklâl Partisi

Bütün bu güçlerin hükümete muhalefet ettiği; her birinin – kendi imkân ve metotlarıyla – ülkenin genel politikasında köklü dönüşümler gerçekleştirmeye çalıştığı inkâr edilemez. Bunu, kabul ettikleri programlardan, yürüttükleri mücadeleden anlıyoruz.

Inkâr edilemez ikinci gerçek te şudur: Bu güçlerden hiçbiri – ne kadar mücadele yürütse, ne kadar fedakârlık etsen – tek başına zaferi elde edemez; iktidara geçtiği takdirde bile, ülkeyi tek başına yönetemez, kendi imkânlarıyla buhrana son veremez, karşımıza çıkan sorunları çözümliyemez. Bu güçlerden hiçbiri – gerek içte, gerek dışta – gereken otoriteye sahip değildir; üstelik, bu güçlerden biri iktidara tek başına geçtiği takdirde bile, idarenin sorumluluklarını yerine getirmesi için gereken imkânlardan yoksundur. Bu şartlar içinde, bunlardan birinin tek başına iktidara geçmesi, gerçek demokratik anlayışa aykırı düşer.

•
Ülkemizin bugün içinde bulunduğu dönemde – başka bir deyimle ulusal ve demokratik devrimi tamamlama döneminde – içinde bulunduğumuz objektif ve sübjektif şartlar karşısında, ulusal ve demokratik devrim uğrunda savaşılan bütün güçlerin çabalarını birleştirmek bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu tarihsel gerçeği göz önünde tutmadığımız için, bu son aylarda Sarayla muhalefetin bazı kesimleri arasında cereyan eden görüşmeler sonuçsuz kaldı, halkı hayal kırıklığına uğrattı.

Bilindiği gibi, bu görüşmelerde, muhalefet, hükümet çevreleri karşısına birleşmiş bir cephe, ortak bir programla çıkmadı. Hükümetin karşısında dağınık, rakip, karşıt güçler vardı. Fas Emekçiler Birliği, Halk Güçleri Milli Birliği gibi teşkilâtlar, tek bir örgüt içinde birleşmedi; birbirini tamamlıyon, birbirine yakın, kardeş iki teşkilât gibi ortak çabalar yürütmeye karar vermediler. Bu iki örgüt, Fas Komünist Partisi dahil, ülkenin bütün sol güçlerini bir cephe içinde toplıyamadı, milli burjuvazinin partisi, Istiklâl Partisiyle, geçici bir anlaşmaya bile varamadılar.

Üstelik, Sarayla çeşitli siyasi güçler arasındaki görüşmeler gizlilik içinde cereyan etti. Saraya verilen çeşitli muhtıralar yayınlanmadı. Görüşmelerin sonuçları kamu oyuna açıklanmadı. Oysa, genellikle milli hareketin, ve özellikle Abdullah İbrahim kardeşimizin kurduğu hükümetin geçirdiği tecrübeler bize şunu öğretmiştir: Halktan gizli tutulan, halkın katılmadığı görüşmelerden olumlu sonuç beklenilemez; halk kitlelerinin desteği olmadan, faydalı hiç bir iş yapılamaz.

Sol güçler arasındaki anlaşmazlıklardan faydalanan bazı unsurlar, işleri sürüncemede bıraktı, çeşitli güçleri birbirine kattı. Böylece umulan sonuçlardan hiç biri elde edilemedi.

Nisan ve Mayıs görüşmeleri başarısızlığa uğradıktan, olağanüstü tedbirler kanunu yürürlüğe girdikten sonra, hükümet Ekim ayında muhalefetin

temsilcileriyle tekrar buluşmayı; bugünkü şartlar içinde zorunluluk haline gelmiş köklü dönüşümlere girişmek üzere, muhalefetle bir anlaşmaya varmayı vaadetti.

Ekim ayı geldi geçti, hükümet muhalefetle buluşmadı; buluşacağı da yok. Üstelik, sorumlular, bir yandan, Mart olaylarından sonra takınmak zorunda kaldıkları tutumu değiştirmeye başlıyorlar; verdikleri sözleri unutmuşa benziyorlar; öte yandan, bugünkü sorunlara herhangi bir çözüm yolu da bulamıyorlar, hiç bir sonuca varamıyorlar.

Dikkatı çeken bir nokta da şudur: Bugün gericiiler, kendilerine, ellerindeki imkânlarla tekrar güvenmeye başladılar. Dahası var: Bu unsurlar, muhalefetle, özellikle sol güçlerle işbirliği yapmanın, görüşmelere başlamanın lüzumsuz olduğunu iddia ediyorlar.

Bu ise, saflarımızdaki ayırımların sonucudur.

Unutmadığımız, unutmamamız gereken gerçek şudur: Gerici unsurlar ilerici hareketi başarısızlığa uğratmağa, etkisiz bırakmağa, bu hareketi bölmeye çalıştılar ve çalışıyorlar; onu güçsüz düşürmek, yok etmek, böylelikle feodal yapıyı yıkma, sömürgecilik kalıntılarını kaldırma, toplumsal ve ekonomik gelişmeyi gerçekleştirme isteklerini sonuçsuz bırakmak üzere, daima aynı metoda başvurdular.

Gericiler bu metotlarından vazgeçmiyorlar; bugün de bir kere daha bu taktiklerinde başarı kazandılar; baskı, hile, sürgün, çeşitli şiddet yollarıyla elde edemediklerini böylece kolayca sağlıyorlar.

Aramızdaki anlaşmazlıklar, ülkenin zinde kuvvetleri arasında devam eden mücadele, ilerici hareketin bugünkü genel buhrandan faydalanmasına, bu buhranı devrimci dava yararına kullanmasına engel oluyor; ekonomik ve toplumsal kalkınmayı köstekliyor.

Üstelik, bu anlaşmazlıkların ilerici hareketi olumsuz yönden etkilemediğini, enerjisini azaltmadığını sanmak veya iddia etmek, büyük bir hata olur. Buna inanırsak, kendimizi sadece aldatmış oluruz. Anlaşmazlıkların bütün muhalefeti güçsüz düşürdüğünü, özellikle sol kanadını etkisiz bıraktığını görüyoruz. Çeşitli sol güçler arasındaki çatışmalar devam ederse, yıllardır yürütülen mücadele, yapılan fedakârlıklarla elde edilmiş bütün kazançlar sonuçsuz kalacaktır.

Bir endişemiz daha var: sömürgeci ve feodal yapıların yok edilmesi, toprak reformu ile millileştirmeler gibi köklü dönüşümlerin sağlanması için gereken «köklü değişiklikler» tehlikeye düşmüş görünüyor.

Bizde bu endişeleri uyandıran nedenler de şunlardır: Sorumlular zinde kuvvetlerin desteğini aramamaktadır. Ülkenin servet ve kaynaklarından faydalanmamaktar, üretici güçlerini geliştirmemektedir. Bu yollara gideceğine hükümet, devlet bütçesindeki açığı kapatmak, fazla önem taşımayan bazı kamu işlerini yapmak için, politik şartlara bağlı yabancı «yardım» a başvuruyor.

Tahminlere göre yakında kurulacak alan yeni hükümete gelince, ihtimaller çeşitlidir:

Ama hiç şüphesiz, bu hükümetin başarılı ve dengeli alması için, milli, ilerici ve devrimci güçlerin birliğine dayanması bir zorunluluktur. Bu şartla ancak, belirli bir program temelinde kurulmuş, gereken köklü dönüşümleri gerçekleştirebilecek, ülkenin kalkınmasını ve gelişmesini sağlayabilecek bir hükümet olabilir.

Böyle bir hükümetin kurulmasını istemek, bu amaçla kitleler arasında kampanya düzenlemek bize düşen bir ödevdir. Bu kampanya başarıyla sonuçlanmadığı, ülke için gereken hükümet kurulmadığı takdirde, yine de boşuna çaba sarfetmiş sayılamayız, çünkü halk, er geç tutumumuzun doğruluğunu anlayacaktır.

Evet, muhalefeti bölen anlaşmazlıklar, kimsenin inkâr edemeyeceği, görmezlikten gelemeyeceği bir gerçektir. Müzmin bir hale gelmiş bu durumu daima göz önünde tutmak zorundayız. Bu gerçeği pasiflikle karşılamamalıyız. Milli tarihimizden çıkarılacak dersleri, bizden önce bu anlaşmazlıklardan zarar görmüş diğer hakların geçirdiği tecrübeleri gözönünde tutmalıyız. Defalarca görüldüğü gibi; çeşitli güçler arasındaki gerilim artıyor, görünüşte çözülmez çelişmeler beliriyor, çatışmalar çoğalıyor. Ama bir süre sonra, anlaşmaya varılıyor, sorunlara çözüm yolları bulunuyor, birlik gerçekleşiyor. Aynı gelişme bizde de elde edilebilir.

Bizdeki sol güçlerin durumunu ele alalım: Bu güçleri zayıf düşüren çelişmeler, fevkalâde önemli değildir. Bunlar ideolojik ve politik bir nitelik taşıyor, kişisel plânda kalıyor.

Örneğin, filân sol teşkilât falân sol teşkilâta çatıyor; falân unsurlar filân unsurlara şiddetle saldırıyor. Filân teşkilât yerli sömürücü çevrelere hizmet etmekle, Fransız tekelleriyle işbirliği yürütmekle suçlandırılıyor; halkı hiç etkilemediği, herhangi bir siyasi istikbalı olmadığı iddia ediliyor. Falân teşkilâtın ise hükümetle işbirliği etti, emekçilerin çıkarlarına hizmet etmediği, bu teşkilâttan hayır beklenemeyeceği söyleniyor.

Herhangi bir siyasal bilgeden yoksun, bilimsel incelemeden, namuslu, olumlu eleştirmeden çok hakarete benzeyen bu temelsiz suçlamaları des-teklememize imkân yoktur.

Herhangi başka bir teşkilâtın desteğinden faydalananarak, şu veya bu sol teşkilâti suçlamamız, onunla ilişkilerimizi kesmemiz, ona karşı cephe almamız, mücadele yürütmemiz, büyük hata olur. Filân sol teşkilâta karşı cephe alarak falân teşkilâtlarla işbirliği yapmamıza imkân yoktur.

Böyle bir tutum takınmamız doğru olmayacağı gibi, çeşitli sol teşkilâtlar arasında fark gözetmemiz de hiç gerekmiyor. Bütün bu teşkilâtlar halk kitlelerinden çıkmıştır; hepesinin ülkenin içinde ve dışında itibarı yüksektir: bütün eksikliklerine, kusurlarına, hatalarına rağmen, hepsinin yürüttüğü faaliyetler olumludur, benimsediği program ilericidir.

Bu konudaki düşüncelerimizi şöylece özetleyebiliriz: Bütün teşkilâtlarla işbirliği yürütmek; özellikle Fas Emekçiler Birliği içindeki sendika faaliyet-

lerimizi devam ettirmek; Fas Emekçiler Birliği dışında sendikalar kurmak isteyenlere uymamak zorundayız. Bu bölücü hareketler işçi sınıfını zayıf düşürür, saflarını dağıtır, gerici güçlerin, sömürgecilerin çıkarlarına hizmet eder.

Anlaşmazlıklara son vermek, sol güçlerin birliğini gerçekleştirmek istiyoruz. İlerici teşkilâtlara karşı benimsediğimiz tutum, bu samimi ve devamlı isteğin sonucudur. Birliğin bir zorunluluk, başarının başşartı olduğuna inanıyoruz. Birlik, zafere ulaşmak, ülkeyi buhrandan kurtarmak, gelişmesini, kalkınmasını sağlamak isteyen sol hareketin bel kemiğini teşkil eder.

Birlik sol güçlerin en etkili silâhı olacak bu harekete yeni bir hız sağlayacak, teşebbüse geçmesini kolaylaştıracaktır. Sol hareketin etki alanı genişleyebilecek, itibarı yükselecek, önemi artacaktır. Böylece bu hareket Fas'ın toplumsal ve siyasal hayatında, birinci plânda rol oynayacak, etkili bir güç haline gelecektir.

Hiç şüphesiz, birliğe varmak, çetin iştir. Birliğe varmak için çabalar lâzım, sebat lâzım, devamlı faaliyet lâzım. Birliğin gerçekleşmesi, geniş halk kitlelerinin katıldığı mücadeleye bağlıdır.

Bu kısa incelemeden sonra, şu sonuçlara varıyoruz: Önümüzdeki haftalar ve aylar içinde, birlik uğruna iktidarın verdiği sözlerden dönmesine karşı mücadele yürütülecektir. Bu mücadeleye hazırlık olmak üzere, bütün sorunlar çok açık bir dille kitlelere anlatılmalıdır. Devrimci öncü güçler, durumun gelişmesini incelemek; sorumluluklarını tesbit etmek; solları birliğe çağırarak zorundadırlar; köklü değişiklikler isteyen güçleri bir araya toplayacak cephenin kurulmasıyla ilgili bir anlaşmaya varmak için gereken şartları incelemek üzere genel bir toplantı sağlamaları, bir hareket plânı hazırlamaları, birliğin, bugün de, gelecekte de, şart olduğunu göstermeleri de bir zorunluluktur.

Evet, birlik, bugün de, gelecekte de bir zorunluluktur. Bugün solların durgunluğunu, bölünmeden doğan güçsüzlüklerine karşı birlik şarttır. Gelecekte, dışta ve içte, bütün düşmanlarımızın saldırılarını, entrikalarını sonuçsuz bırakmak için, birlik yine şart olacaktır.

Kendi kaderini tâyin etmek isteyen her halkın karşısına düşmanlar, engeller, güçlükler çıkar. Düşmanlarını yenilgiye uğratması, engelleri yok etmesi için, saflarını birleştirmesi bir zorunluluktur.

•

Fas bağımsızlığa kavuşalı on yıl geçti. Bu yıldönümü münasebeti ile Fas Komünist Partisi ülkenin yurtsever güçlerine hitaben şu çağırısı yayınladı:

Birleşelim!

Bağımsızlığa on yıl önce kavuşan ülkemizde, önümüzdeki yılların demok-rasi, kararlılık, kalkınma ve başarı yılları olabilmesi için birleşelim!

Sevgili yurttaşlar!

Elli yıldan fazla süren yabancı işgalden, yabancı salgıncılara karşı yürütülen mücadeleden; başlarında işçi sınıfı, bütün yurtsever milli güçlerin birliği içinde yürüttükleri şanlı savaşlardan; halkımızın çektiği sayısız acılardan sonra, ülkemiz – bundan tam on yıl önce – milli bağımsızlığına tekrar kavuştu.

Bu geçen on yıl içinde neler yaptık?

Kurtuluşu için savaştığımızı götüğü amaçlara varabildik mi?

Kanaatimize göre, bu sorulara verilecek cevap: Hayır! olacaktır. Aksine: ülkemiz, bütün alanları saran, zihinleri bulandıran, bütün vatandaşları yakından uzaktan ilgilendiren genel bir buhran geçirmektedir.

•

Dış politika alanında, yabancıların ellerinde kalmış topraklar meslesinde, tam anlamı ile bir teslim politikası yürütülüyor.

Moritanya bölgesinin Fastan ayrılması sorunu, halka unutturulmak isteniliyor. Bu tutum, bilince varmış bütün yurtseverlerde derin üzüntüler uyandırıyor.

Ülkemizin kuzey ve batı bölgelerinin gelişmesi bakımından büyük önem taşıyan Sebta ve Melilla limanları meselesinden, halktan gizli tutulan nedenler yüzünden, artık söz edilmez oldu.

Ifni, Sakiat Al Hamra ve Rio Del Oro meselesi ise, Birleşmiş Milletlerde, lâf olsun diye ve çok müphem şekilde ele alınmaktadır.

Batı «yardım»ından medet uman bir politika şartları içinde, Fas'ın kardeş Arap ülkelerine «yaklaşması» sorunu bütün anlamını kaybediyor. Hele Kazablanka ve Akra Konferanslarından sonra, Fasın tabii mütefikklerine yaklaştığı iddia edilemez. Öte yandan, Batıya yönelmiş bu politika, Fas'ı sosyalist ülkelerle, çok faydalı olabilecek bir işbirliği olanaklarından da yoksun bırakıyor.

•

İç politika alanında, Fasta en çok göze çarpan özellik, demokratik özgürlüklerin bulunmaması, mutlak idarenin bir kat daha şiddetlenmesidir.

Baskı rejimi o derece şiddetlendi ki, sınırlarımızı da aşarak, Pariste Mehdi ben Barka'nın öldürülmesiyle sonuçlandı.

Ülkenin içinde, basın özgürlüğü lâftan ibaret kaldı, Peşin sansür sistemi, kanuni şartlara uymadan, ilerici gazetelerin yasaklanmasını kolaylaştırıyor.

İşçi sınıfına, fakir köylülere, gençliğe karşı baskı günden güne şiddetleniyor. Amacı, özgürlük, sosyal adalet, hayat seviyesini yükseltme istek ve taleplerine engel olmaktır.

Kanlı Mart olaylarından sonra, hükümet çevreleri, devam edegelen buhranın ciddiyetini, izlenen politikanın başarısızlığını, daha önce bahsedilen Anayasanın faydasızlığını resmen kabul etmek zorunda kaldı.

Olağanüstü tedbirler kabul edildi. Bu tedbirlerle, toplumumuzu sarsan

derin çelişmelere, çağımızın şartlarına uygun düşecek adil ve etkili çözüm yolları bulunacaktı.

Oysa, yukarıda incelediğimiz politik alanda olduğu gibi, iktisadi ve toplumsal alanlarda da hiç bir şey yapılmadı, hiçbir sonuca varılmadı.

•

İktisat alanında, Fasta hüküm süren genel politika, iktisadi liberalizm politikasıdır; başka bir deyimle, işverenlere, büyük toprak sahiplerine, yerli ve yabancı sömürücülere her çeşit hak ve özgürlük sağlayan bir politikadır.

Yıllardan beri beklenen toprak reformu yapılmadı. Üstelik, BIRD ile yapılan anlaşmalara göre, Fasta yabancılar toprak sahibi olabiliyorlar. Öte yandan, feodal sistem, köylüleri alabildiğine sömürmekte devam ediyor.

Yatırım alanında izlenen politika, neo-kolonyalizmin ülkemizdeki durumunu kuvvetlendiriyor, irtikâbın türlüşüne yol açıyor, sermaye transferlerine göz yumuyor.

Gelişmenin çok ağır temposu, hayat pahalılığında görülen devamlı artış, hayat seviyesinin durmadan düşmesi, işsizliğin ve gizli işsizliğin günden güne artması, bu yatırım politikasının başarısızlığını isbatlıyor.

1965 yılı içinde, mali durumumuzu düzeltmek üzere iki tedbir alındı: Dış ticaretin bir kesimi millileştirildi, ithalâtta kesinti yapıldı.

Şimdiye kadar geçirdiğimiz tecrübeler bize şunu göstermiştir: Emperyalistlerin egemenliği altında bulunan bir dış ticaret çerçevesi içinde, Ticaret ve İhracat Ofisi durumu düzeltemez, spekülasyonu durdurtamaz. Hattâ, Fas Ortak Pazara üye kabul edildiği takdirde, Ticaret ve İhracat Ofisi, Avrupalı tüccarların ve birkaç yerli kompradurun çıkarlarına hizmet eden bir büro haline gelecektir.

Yerli sanayii korumak üzere daha önce alınmış tedbirler kaldırıldı, elde edilmiş sonuçlar mahvoldu, ithalatçılara büyük kazançlar sağlandı, Faslı işverenler iflâsa sürüklendi.

Bu ise bize şunu gösteriyor: Ülkenin yarı-feodal ve yeni-sömürgeci yapıları varoldukça, halkımız ülke işlerinin yönetiminden uzak tutuldukça, ekonomik kurtuluş yolunda atılacak her adım, sonuçsuz kalmaya mahkûmdur.

•

Sosyal alanda, halk kitlelerinin yoksulluğu ve fakirleşmesi devamlı şekilde ş

yor. Bir buçuk milyon genç okullarda yer bulamıyor. Öğretim seviyesi durmadan düşüyor. Yüksek öğretim alanında daha önce elde edilen olumlu sonuçlar da yok oldu. Arapça öğretimi için gereken öğretmenlerin sayısı hiç artmıyor, «araplaşma» hareketi yerine sayıyor. Durumumuzdaki gerileme herkesten çok ve günlük hayatının her alanında halk tabakalarına tesir ediyor.

İşçilerin göze aidığı fedakârlıklar, yürüttüğü mücadele, sosyal alanda birkaç olumlu sonuç sağladı, ama bu sonuçlar, ücretlerine % 30 zam isteyen, bütün emekçilerin yararına işliyecek sosyal sigortalar talep eden işçi sınıfının durumunu düzeltecek çapta değildir.

•

Yukarıda verdiğimiz bilgiler, bugüne kadar izlenen anti-demokratik politikanın tam bir başarısızlığa uğradığını gösterir; öte yandan, halka, yürüttüğü mücadelede güttüğü amaçları unutturmak için verilen önemsiz tavizlerin boş ve kısa süreli olduğunu isbat eder.

Ülkemizdeki ahlâki, siyasi, iktisadi ve toplumsal şartlar günden güne kötüleşmektedir.

Ülkemizdeki bütün yurtsever ve zinde kuvvetler, gerçekten ulusal, ve demokratik bir politika isteğinde birleşiyorlar.

Kanaatımıza göre, milli hareketin içindeki bölünme ile hızlanan bu eğilime karşı savaşabilmemiz için tek yol, milli harekette birliğin ve beraberliğin tekrar sağlanmasıdır.

Bugünkü yozlaşmayı hızlandıran etkenler elbette emperyalist, yeni-sömürgeci, feodal ve gerici unsurlardır. Ama birliğini koruyamadığı için halkı ve ülkeyi de koruyamıyan milli hareketin bu işteki sorumluluğu çok büyüktür.

Ülkemizdeki devrimci, ilerici ve yurtsever güçler, gerçekten samimidir, her fedakârlığa hazırdır. Kalkınmak isteyen halkımız demokrasiye, mutluluğa susamış, mücadelecî bir halktır. Bu halka daha mutlu günler sağlamak, milli güçlere – ve ilk planda sol güçlere – düşen bir ödevdir.

Bu amaçla, bütün iyi niyet sahibi vatandaşlarımıza, ilerici ve yurtsever bütün devrimcilere şu çağrıda bulunuyoruz: Demokrasiyi zafere götürmek, ülkeye sağlam sisyasi, iktisadi ve toplumsal kuruluşlar sağlamak, içinde debelendiğimiz buhrana son vermek, sosyal adalet, milli kalkınma yolunda adımlar atmak üzere, bu zinde kuvvetleri birleşmeye çağırıyoruz.

Devrimci, ilerici ve yurtsever güçler şu iki yoldan birini seçmek zorundadırlar: Birliği sağlamak, halk kitlelerinin başına geçip ortak hareketler yürütmek, böylece istenilen dönüşümleri garanti altına almak – yahut da bölünmeleri devam ettirmek, çabalarını dağıtmak, ve açık diktatoryaya, maceraya sürüklenmeyi göze almak.

Yurttaşlar!

Durum fevkalâde vahimdir. Her vatandaş, bu durumun bilincine varmak, sorumluluklarını anlamak zorundadır.

Toplumsal köklerimiz, ideolojik ve politik inançlarımız ne olursa olsun, elimizdeki bütün imkânları kullanarak, devrimci, ilerici ve yurtsever güçleri bölen anlaşmazlıklara son verilmesi, bu güçlerin toplanması, ortak bir hareket plâtformu, ortak bir kalkınma programı hazırlamaları için harekete geçelim.

Ulusal bir anlaşmanın tâyin ve tesbitini istiyelim. Bütün devrimciler, bütün ilericiler, bütün yurtseverler bu anlaşmaya saygı göstereceklerine, amaçlarını gerçekleştireceklerine resmen söz versinler.

Elimizdeki imkânları kullanarak, sorumluluklarımızı bilerek, haysiyetimin gerektirdiği şekilde harekete geçelim, şu amaçların gerçekleştirilmesini sağlayalım:

- kapitalist liberalizme dayanan, demokrasiyi reddeden politikaya son verilmesi.
- sosyalizm yolunu açan, kapitalist-olmayan gelişme yolunun kabul edilmesi.
- vatandaşa oy hakkını tanıyan bir seçim sistemiyle, egemen bir milli meclisin seçilmesi; ulusal geleneklerimize saygı gösteren, halkın iktidarını tanıyan bir Anayasanın kabul edilmesi.
- Halkın güvenini kazanmış, ülkedeki bütün zinde kuvvetlerin temsilcilerinden meydana gelmiş, kurucu meclis seçimlerini hazırlıyacak bir geçici milli hükümetin kurulması.

Devrimciler! İlericiler! Yurtseverler! Siyasi inançlarınız eğilimleriniz ne olursa olsun!

Tutumumuzu açıklıkla, resmen tesbit edelim! Bağımsızlığa on yıl önce kavuştuk. Bu onuncu yıldönümünü demokrasi, kalkınma, başarı döneminin başlangıcı haline getirmek üzere birleşelim!

Vatanımızı kurtarmak, ulu ülkemizin itibarını sağlamak üzere birleşelim, savaşalım!

Yaratıcı çabalarımızı durmadan yenileştirmek zorundayız

Gastone Gensini

Aradan otuz yıl geçtikten sonra, VII. Kongreden çıkarılacak derslerin en devamlı unsuru, bugün en aktüel kalmış olanı acaba hangisidir? Kanaatıma göre, bu unsur, komünistlerin, o dönemde sosyal-demokrasi ile sosyal-faşizmi bir tutmak; «sınıf-sınıfa» politikasını izlemekte direnen dünya komünist düşüncesini bataklıktan kurtarmakta gösterdikleri ideolojik ve politik cesarettir. Komünistler, Avrupada olduğu gibi, bütün dünyada cereyan eden olaylardan, Fransada, İspanyada, Avusturyada, İtalyada ve Çinde geçirilen günlük tecrübelerden – Dimitrov yoldaşın raporunda belirttiği gibi, her ülkeye özgü şartları hesaba katma zorunluluğunu göz önünde tutmakla beraber – bütün hareket için muteber taktik ve stratejik sonuçlar çıkarmasını bildiler. Üstelik, şu gerçek te Komünist Enternasyonalinin tarihinde bir defa daha ve büyük bir güçle kendini kabul ettirdi: Bütün hareketin ortak genel ödevleri, her ülkede yürütülen savaşın milli duruma uygun düştüğü nispette yerine getirilebilir. Bu politik ve ideolojik yönelmeye sadık kalan VII. Kongre, komünist hareketinde o tarihlerde hâlâ çok güçlü olan, dogmatik ve sekte unsurları uzaklaştırdı. Bu işi başarı ile yürütebildi; çünkü klişeleşmiş tariflerden vaz geçerek, sınıf savaşının yeni şartlarını titizlikle, dikkatle inceledi; faşizmin gelişmesini, bütün halkların başına getirebileceği – yaşama ve çalışma şartlarının kötüleşmesi, harp, bağımsızlığın, özgürlüğün yok edilmesi gibi – felâketleri gözönünde tuttu. Bu incelemeye dayanarak Kongre, Marksist-Leninist düşünceyi zenginleştiren, ilerleten bir program tesbit etti.

1935 Kongresinde, araştırmaların özelliğini yapan siyasi savaş ve siyasi inceleme metotları, bu Kongrede ele alınan konuların temel unsurları, Komünist Enternasyonalinin ilk dönemini; o dönemdeki çalışmalara Leninin, eserleriyle, fikirleriyle kattığı – ve maalesef her zaman iyi anlaşılmamış – zenginlikleri hatırlatıyor. Burada bizim için ilham kaynağı olan eserleri, özellikle Leninin *Komünizmin çocukluk hastalığı* adlı kitabını hatırlatmak isterim. Bu eser, sosyaldemokrat partilerinin oportünizmi karşısında keskinleşen, komünistlerin taktiği hakkında konkre işaretler verdiği için büyük bir tehlike teşkil eden goşist tutumları tenkit etti. Böylece, komünist partilerinin kuruluş ve oluşma döneminde, çabalara olumlu bir yönelme sağladı. Ortalama amaçlar tesbit eden, «tek cephe», «işçi-köylü hükümeti» gibi şiarların nasıl hazırlandığını da hatırlatmak isterim. Bu şiarlar,

VII. Kongrede yeni gelişmelere uğrayan, taktik ve stratejik olanlarda önemli sonuçlar doğuran davranışların birinci şartıydı.

Ama burada, kanaatıma göre özel bir önem taşıyan, bugün de değerini kaybetmeyen iki nokta üzerinde daha çok duracağım. Birincisi, Leninin IV. Kongreye yaptığı öğüttür: Komünist hareketi, derin incelemeler yolu ile, kapitalizmin nispeten dengeli bir hale gelmesinden, işçi hareketinin gerilemesinden doğan yeni durumu anlamak zorundaydı. Lenin şöyle diyordu: «Kanaatıma göre, bizim için – yabancı yoldaşları olduğu kadar Rus yoldaşları da kastediyorum – en önemli olan şey, Rus devrimi yapılabilecek beş yıl geçtiği halde, hâlâ bir şeyler öğrenmek zorunda oluşumuzdur.» Hiç şüphesiz, bu sözleriyle Lenin, bizi, yerinde saymamaya, yeni olayları incelemeye, üzerinde düşünmeye, yaratıcı çabalarımızı mütemediyen yeni letmeye çağırıyordu.

İkinci noktaya gelince: Leninin, Kongreye gösterdiği yol, işçi sınıfının yürüttüğü savaşın teorisi ve pratiği tâyin ve tesbit edilirken, milli sorunların incelenmesine verdiği önemdir. Lenin, III. Kongrede kabul edilen Enternasyonalin teşkilâtlanması ile ilgili kararı fazla merkezîyetçi, «fazla Rus»; böylece savaşı milli özelliklere göre tesbit, bu amaçla da kitle partileri kurma zorunluluğuna uymayan bir karar diye tenkit etti. Yabancı yoldaşlar için Rusyadaki tecrübelerin bir kısmını iyice kavrayıp «hazmetmeleri»nin önemini hiç bir zaman küçümsemeyen Lenin, çeşitli ülkelerdeki işçi sınıfı için, Rusyoda yapılanları körükörüne taklit etmeme zorunluluğunu Kongreden önce de bir kaç kere belirtmişti.

Rusyada geçirilen tecrübeleri en iyi «hazmetmeyi» bilen, başka bir deyimle bu tecrübelerden çıkarılacak sonuçlardan faydalanarak, belirli bir ülkenin belirli şartları içinde, işçi sınıfının karşısına çıkan ödevleri iyi anlayabilen, bu ödevlerin çok açık tarifini yapabilen yöneticiler arasında, kanaatıma göre, Gramsci ile Togliatti'yi soymalıyız. Enternasyonalin ortaya attığı şiarları derinlemesine incelemeleri; İtalyan toplumunun özelliklerini, belirli bir tarihte belirli sınıf niteliklerini; ülkenin güneyinde halkın, özellikle köylü sınıfının bazı tabakalarının devrimci savaşını, işçi sınıfı ile el ele yürütmeye sevkeden objektif nedenleri hesaba katmaları, bir tesadüf değildir. Bugün hâlâ bu bakımdan büyük önem taşıyan bir vesika, 1926 yılında, Lyon'da toplanan İtalyan Komünist Partisinin III. Kongresinde kabul edilen; partimizde, yönetici grubun teşkiline paralel olarak oluşan uzun bin hazırlanış sürecinin sonucu olan tezlerdir. 1926'dan önce Gramsci, İtalyan devriminin genel çerçevesi içinde, Katolik kilisesi ve Vatikan sorununa sıkıdan sıkıya bağlı köylü sorunu, Güney sorunu ile ilgili konuları tesbit etmişti. İşçi sınıfının ödevini tesbit ettiği gibi, diğer toplumsal güçlerin ödevlerini de tanımlanmıştı. Bu güçlere Gramsci, sadece işçi sınıfının müttefikleri diye değil, otonom devrimci güç kaynakları, «itici güçler» diye bakıyordu.

Komünist Enternasyonalin de, IV. Kongreden sonra daha çok rastlanan, aceleye gelmiş genelleştirmelere, hareketin içindeki çeşitli ayırım unsur-

larını hesaba katmama, tartışmaları, iç diyalektiği ihmal etme eğilimlerine karşı şiddetle savaşıyan yöneticiler arasında Togliatti'nin bulunması da bir tesadüf değildir.

Bütün bu olumsuz eğilimler VI. Kongrede ve ertesi yıl toplanan X-ncu Plenumda daha da şiddetlendi. Togliatti, bu eğilimlere karşı yürütülen savaşta, 1927'de yayınladığı ve Çin devrimini inceliyen kitabı, İspanyada, İtalyada, Almanyadaki durumu tetkik eden eserleriyle, önemli bir rol oynadı. Komünist Enternasyonalı İcra Komitesinin X. Plenumunda İtalyadaki iktisadi ve siyasi durumu, faşizmin kullandığı baskı metotlarını bütün ayrımlarıyla inceledi, bu incelemeden önemli sonuçlar çıkarıp, işçi sınıfının dâvasına geniş emekçi tabakalarını, hattâ küçük-burjuvazinin bazı kesimlerini kazanma olanaklarını tetkik etti.

Hiç şüphesiz, o dönemdeki dünya şartlarını hesaba katmalıyız. Enternasyonalin, bu şartları hesaplarken vardığı sonuçlar, genel hatlarıyla, doğrudur. Özellikleri şunlardı: IV. Kongrede «Üçüncü Dönem» diye adlandırılan, nispeten dengeli geçen dönem sona eriyordu, işçi sınıfı için yeni bir genel tarza geçme olanakları belirliyordu. Sosyal-demokrat partilerin burjuva sınıfına sağladığı desteği, komünist partilerinin içinde oportünist eğilimlerin teşkil ettiği büyük tehlikeyi de gözönünde tutmalıyız. Ama bu şartlar içinde, Komünist Enternasyonalin de hüküm süren, işçi sınıfının iktidara geçmesini (özellikle bazı kapitalist Batı ülkelerinde) ilk hedef sayan, demokratik ödevleri ihmal eden, «sınıf-sınıfa» karşı politikasını izliyen, sosyal-demokrasi ile sosyal-faşizmi bir tutan yönelme, bize bugün baştan aşağı hatalı görünmektedir. Bu politika, – direktiflerde tavsiye edilen «temelde birlik»i ileteteceğine, aksine, işçi hareketinin içindeki ayrımları derinleştirdi, anlaşmazlıkları arttırdı. Böyle bir ortam içinde, VII. Kongrenin yönünü hazırlayan, sorumluluklarını bilen, kararlı ve bilinçli yöneticilerin tutumu bir kat daha önem kazanıyordu. Komünist hareketinin, enternasyonal komünist kuruluşlarının içinde bulunduğu gerçek şartları göz önünde tutan bu yöneticiler, karar verme zamanının geldiğini anladılar; şematiklikten, dar görüşlülükten uzak bir incelemeyi kolaylaştıracak geniş tartışmalara giriştiler; bütün harekete, genel ve ortak ödevlerin içinde spesifik ayrımlar, özellikler olduğunu anlatmaya çalıştılar.

Bu tutum, VII. Kongrenin en önemli sonucu – yada en önemli sonuçlarından biri – değil midir? Bir yandan Almanyada nazilerin iktidara gelmesi; faşistlerin milletlerarası alanda saldırılara girişmesi; yeni bir dünya savaşının belirmesi; öte yandan, Avrupada ve daha başka kıtalarda, çeşitli ülkelerde, işçi sınıfının birliğini perçinleştirmeye, geniş toplumsal ve siyasal güçlerin bir araya toplanmasını sağlamaya başlayan savaşların gelişmesiyle meydana gelen yeni ortamda, olgunlaşan büyük dönüm noktası, bu tutumdur. Elde edilen tecrübeleri dikkatle inceliyen ve genelleştiren VII. Kongre, bu şartlar içinde, Dimitrov'un raporunda olduğu gibi, diğer yöneticilerin konuşmalarında da – faşizme karşı, barışın,

demokrasinin ve sosyalizmin korunması uğrunda yürüttüğü savaşta, işçi sınıfına yeni bir taaruz geçme politikası tâyin ve tesbit edebildi. Emperyalizm içindeki derin çelişmelerle, Sovyetler Birliği gibi güçlü bir sosyalist devletin varlığı ile tâyin edilen yeni tarihsel şartlar içinde, halkların barışı koruyabilecek kadar güçlü olduğu fikri, geleneksel Marksist-Leninist düşünceye büyük bir yenilik getiriyordu.

Demokrasi uğrunda yürütülen savaşla sosyalizm uğrunda yürütülen savaş arasında kurulan diyalektik bağ fikri de (Leninin bu sorunu bir koç kere ele almış olmasına rağmen) bir yenilikti.

Olgunlaşmış yeni şartlar içinde, VII. Kongre, bu diyalektik bağı o tarihte, işçi sınıfının bulunduğu şartlara bağlayarak, açıklamasını bildi. Kongre, yine Leninin daha önce incelediği başka bir soruna, sosyalizme «geçiş biçimleri» sorununa; bu biçimlerin, daha sonra kullanılan deyimle, bu «yollar»ın çeşitliliği sorununa konkre bir cevap vermesini bildi. Avrupada, bütün dünyada, sermayenin en saldırgan grupların menfaatlerini dile getiren, açık bir baskı ve zulüm diktatoryası kuran, dünyayı harbe sürüklemek isteyen faşist rejimi, burjuva rejiminin diğer şekillerinden apayrı bir rejimdi. Bu şartlar içinde, işçi sınıfının ödevi, barışı korumak, demokrasi bayrağına sarılmak, proletarya diktatoryası olmiyan hükümetlerin kurulmasına başka siyasal ve toplumsal güçlerle beraber katılmaktı. Bu yeni görüş, geniş ittifaklara yol açıyor; sosyal-demokratlara karşı takınılacak tutumu değiştiriyor; Togliatti'nin deyiimiyle «milli nihilizmi yenebilmek, işçi sınıfının ülkeyi ve bütün emekçi sınıflarını yönetebilmesi için şart olan, katıksız bir ulus duygusunu elde etmek için» yürütülen savaş taki milli özün derinliğine incelenmesini gerektiriyordu. VII. Kongrede okuduğu kapanış söylevinde Dimitrov yoldaş çok doğru olarak şöyle diyordu: «Kongremiz, *bütün emekçi güçlerinin kapitalizme karşı yürütülecek savaşta seferberliğinin temellerini – bütün işçi sınıfının savaş tarihinde bugüne kadar görülmemiş bir çapta – attı.*» Bu seferberlik çok önemli sonuçlar verdi; özellikle, İkinci Dünya Savaşı süresine, faşizme karşı yürütülen savaşın öncülüğünü yapan işçi sınıfı, milli istekleri, halkların bağımsızlığını ve özgürlüğünü diğer güçlerden çok daha iyi temsil etti; faşist aleyhtarı savaş başarıya götürerek, sosyalizmin genişletilmesini ve kuvvetlendirilmesini sağladı.

Komünist partilerine gelince: Strateji ve taktik alanlarında VII. Kongrede tesbit edilen yönelme, bu partileri, işçi sınıfı ile olduğu gibi, toplumun en namuslu güçleri ile köklü bağları bulunan, kitle partileri ve milli partiler haline getirdi. Daha o dönemde olgun, tecrübeli partiler olan komünist partileri, yeni ve büyük ödevlerin yerine getirebilecek güçteydi. Ama durumlarda ve ödevlerdeki çeşitlilik, partiler için milli niteliklerini belirtmek zorunluluğu karşısında, partiler arasındaki ilişkiler sorunu daha VII. Kongrede ele alınan bir sorun olmuştı. Hareketin tek merkezden idare edilmesi, yeni zorunluluklara artık uymuyordu. Togliatti'nin 1959'da yazdığı gibi: «VII. Kongrede alınan kararlar, bir bakıma, Enternasyonal

lağvetme kararının ilk aşamasını teşkil ediyordu. 1943'de alınan bu karar, tek merkezden idare edilen eski teşkilât şekillerinin artık şartlara ve hareketin durumuna uygun düşmediğini açıktan açığa söylüyordu.»

Aradan otuz yıl geçtikten sonra, şu soruyu sorabiliriz: VII. Kongrenin, İkinci Dünya Savaşında ve faşizme karşı zafer sağlandığı dönemde oynadığı rolden başka, etkileri olmuş mudur? Oynadığı rolün sonuçları ne idi? Bugün hâlâ bu etkileri devam ediyor mu? Kanaatıma göre, bu sorulara verilecek cevaplar, olumlu cevaplardır. Üstelik, yine kanaatıma göre, en iyi sonuçlar, VII. Kongrenin öğütlerini bilinçle, yaratıcı şekilde uygulamasını bilen ülkelerde sağlanmıştır. Şu ikinci gerçeği de kabul etmek zorundayız: İkinci Dünya Savaşından kısa bir süre sonra, (ve çok değişik dünya şartları içinde, bunu da kabul etmeliyiz) VII. Kongrenin niteliği, metodolojik öğütleri unutulduğu için, düşünüş donduruldu, Marksistler hızla oluşan iktisadi ve siyasi değişiklikler karşısında dünya sorunlarının incelenmesinde büyük hatalara düştüler, olayların daima kuyruğunda kaldılar. Bu durum, bazı ülkelerde ve bazı komünist partilerine çok olumsuz etkiler yaptı. Aynı dönem içinde, harekette, ayırımları göz önünde tutmayan bir birliğe, gerçek iç diyalektikten yoksun merkezleştirilmiş teşkilâtlanma metotlarına tekrar dönülmüş olması, bir tesadüf değildir. Oysa, işçi ve komünist hareketinin günden güne genişlediği; birbirinden çok farklı tarihsel, toplumsal, ekonomik ve kültürel şartların sonucu olarak, yepyeni ve çok önemli yönetim ve hükümet sorunlarının komünist partilerinin karşısına çıktığı göz önünde tutulursa, bu metotların ne kadar yanlış, ne kadar tehlikeli olduğu daha iyi anlaşılır.

İkinci Dünya Savaşından sonra, komünist hareketinde VII. Kongrenin prensiplerine yeniden yer verilmesi imkânını sağladığı gibi, komünist harekete yeni bir hayatîyet de sağlayan, cesaret dolu, ideolojik ve politik bir dönüm noktası teşkil eden unsur, Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XX. Kongresidir. Bu Kongre, 1935 Kongresinde alınan kararların, yürütülen tartışmaların temelini teşkil eden tezleri; bu tezlerin doğruluğunu ispat edecek, yeni objektif ve sübjektif şartlara uygun düşen, önemli teorik delillerle destekliyerek tekrar ele aldı, bunları geliştirdi, zenginleştirdi. Birkaçını sayalım: Emperyalizm devam ettiği halde, harbin engellenebileceğini iddia eden tez; sosyalizme giden milli yollarla ilgili tez; büyük bir gerilim, birbirini tamamlıyan iktisadi ve siyasi savaş şartları içinde, sosyalizme barışçı demokratik yollarla gidilebileceğini, belirli şartlar içinde vatandaş savaşının şart olmadığını ileri süren tez.

Komünist partileri Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XX. Kongresinde ileri sürülen tezleri anlamaya, benimsemeye hazır mıydılar acaba? Bu sorun üzerinde duranlar oldu. Durum dikkatle incelenince, VII. Kongrenin konularını en çok derinleştirmeye çalışan, milli gerçekler ışığında, bu meseleleri en çok geliştiren partilerin, XX. Kongrede tâyin ve tesbit edilen hattı daha çabuk benimsediği, bu hattâ hazırlıklı oldukları hemen anlaşılır.

Örneğin, İtalyan Komünist Partisi, daha 1944–1945 yıllarında, doğrudan doğruya VII. Kongreden ilham alan bir strateji tesbit etmişti. Bu stratejinin temeli şuydu: İkinci Dünya Savaşı içinde, mukavemet hareketinde, ulusun başına geçen işçi sınıfına, gerek iç şartlar, gerekse milletlerarası şartlar, demokratik değerleri benimsiyerek, geliştirerek, yürüttüğü savaş şartları içinde bunlara yeni bir öz kazandırarak, sosyalizme gitme imkânlarını sağlıyordu. Faşizm yok edilmişti. Mesele, demokrasinin faşizmden önceki şekline dönmeyi reddetmek; köklü ve cüretli iktisadi ve siyasi dönüşümlerden doğacak, işçi sınıfının ve emekçi kitlelerinin iktidarda kalmalarını sağlayacak yeni bir devlet kurmaktır. O dönemdeki deyimle, «ilerici bir demokrasi»; en geniş emekçi kesimlerinin, kentler ve köylerdeki orta tabakaların, komünistlerden katoliklere kadar bütün siyasi güçlerin istediği yeni bir tip demokrasi uğrunda savaş yürütme olanakları beliriyordu. 1956'da toplanan İtalyan Komünist Partisinin VIII. Kongresi, harbin son yıllarında ve harpten sonraki ilk dönemde yürütülen savaşın sonucu olan bu yönelmeyi daha da geliştirdi. Bu çabalar, ideolojik bakımdan da çok etkili ve önemli sonuçlar sağlayabildi: Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XX. Kongresinde tesbit edilen genelleştirmeler Partimize bu yolda destek oluyordu.

Yeni ufuklar açan, sosyalist ülkeler, kardeş partiler arasında bağımsızlık ve otonomi temelinde yeni ilişkilerin gelişmesine hız veren bu Kongre, komünist hareketini ayırmsız bir bütün sayan, bir tek partinin, bir tek devletin yöneticiliğini istiyen, bugünkü şartlara hiç uymayan, eskimiş görüşe son verdi. Böylece, barışın korunması, sosyalizmin dünya çapında kurulması uğrunda, emperyalizme karşı yürütülen savaşta, bütün harekete düşen ortak ödevleri yeni bir anlayışla tâyin ve tesbit edebildik. Bugün bu konuda endişe edilecek bir nokta varsa, dünya komünist hareketinde XX-nci Kongre ile başlayan yenilenme sürecinin fazla yavaş gelişmesidir; bu tarihsel olaydan çıkarılacak bütün derslerden hâlâ yeteri kadar faydalanmamış olmamızdır.

Gördüğümüz gibi, VII. Kongrenin başlıca sorunu, eskimiş bir sorun değildir. Aksine, bugünün en önemli siyasal ve tarihsel sorunlardan biridir. Hiç şüphesiz, daha önce de belirttiğimiz gibi, bu kongrenin tezleri bugün aynen ele alınamaz. Örneğin, VII. Kongrede tesbit edilen tek cephe ve halk cephesi şemasının bugün için bir değer taşıdığını sanmıyorum. Hiç şüphesiz, bugünkü çok daha ayırmalı, çelişmeli, çok yönlü şartlar içinde, geniş toplumsal siyasal güçler arasındaki denge çok daha elverişli iken, bu toplumsal ve siyasal güçlerin işçi sınıfı ile birlik kurmaları yine de acil bir zorunluluktur; zaten, bugün, bu güçleri birliği götüren objektif etken, bütün toplumu egemenliği altında tutmaya çalışan, iç yapısında milletler üstü bir nitelik taşıyan tekeli sermayedir. Ama bugün en önemli sorun, siyasi ve iktisadi istekler düzeyinde çok geniş, birleştirici anlaşmalara varmak; belirli şartlar içinde, bugünkü iktidarın yerine geçebilecek, yeni çoğunlukların gerçekleşmesine katılmak, yani işçi ve sosyalist güçlerin

organik birleşme sürecini sağlamaktır. Bu amacı gütmek; sosyal-demokratlara; Italyada, birlik isteyen her politikaya «cepheci» damgasını vuran, bu alandaki her teşebbüsü reddeden Sosyalist Partisinin sağ kanadına tavizlerde bulunmak demek değildir. Bunun anlamı şudur: Yukarıda söylediğim gibi, bugünkü konkre durumun imkânlaştırdığı ve gerektirdiği yollardan giderek, birliği gerçekleştirmeğe çalışmaktır. Bu ise, reformist muhalefete karşı yürütülen savaşta, sadece propaganda düzeyinde kalmayan, siyasi bir araç teşkil eder.

Bugün işçi sınıfı ile demokratik güçler, saldırılarını günden güne arttıran emperyalizme karşı savaşmak zorundadır. Dünya barışını tehlikeye düşüren emperyalizm, yeni baskı şekilleri buluyor, üçüncü dünya ülkelerini olduğu gibi, kapitalist Batı devletlerini de boyunduruğu altına sokmaya çalışıyor. Güçler dengesini değiştirmek isteyen emperyalistler, sosyalist dünyasına da şiddetle saldırıyorlar. Bu şartlar içinde, bugün de işçi sınıfına düşen başlıca ödev; barış, özgürlük, demokrasi, halkların bağımsızlığı uğrunda giriştiği savaşla, sosyalizm uğrunda yürüttüğü savaşı beraber yürütmektir. Hiç şüphesiz, bu ödev işçi sınıfı ile dünya komünist hareketi için yeni bir ödev sayılamaz. Ama bugün bu ödev daha yüksek bir düzeyde, daha yakın bir gelecekte, daha zengin imkânlar içinde yürütülebilecek; çeşitli ülkelerde sosyalizm uğruna yürütülen savaşla, bütün hareketin ortak ödevleri uğrunda yürütülen savaş, birleştirilirken, büyük bir dikkat isteyen bir ödev haline geldi. Bu iki etken arasındaki sıkı bağları, yerine getirilen ortak ödevlerin kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfının iktidar uğrunda yürüttüğü savaşa derin etkiler yaptığını biliyoruz.

Bu bakımdan önümüzde çıkan en önemli sorun, bugün bu ortak ödevleri yerine getirmek, dünya komünist hareketinin birliğini ve beraberliğini sağlamak üzere gereken yolların bulunmasıdır. VII. Kongrede alınan kararlar, bu bakımdan da, bir ilham kaynağı teşkil eder; bize bir yönelim tâyin ediyor. Kanaatıma göre, bu hat, peşin hazırlanmış şemalara, klişeleşmiş lâflara gitmeden, tektaraflı görüşlerden, aceleye gelmiş genel hükümlerden kaçınarak, günümüzün gerçeklerini incelemek demektir. Çeşitli tecrübelerin gerçeklerini iyice anlamak, sabırlı çalışmalarla, ortak unsurlarını belirtmektir. Eskimiş savaş ve çalışma metotlarına başvurmamak, XX. Kongre ile başlayan yenilenme sürecini, cesaretle, kararlı, ama sabırsızlığa düşmeden, durmadan ilerletmektir.

Emperyalizme karşı yürütülen savaşta başlıca silâh işçi sınıfının ve demokratik güçlerin birliğidir!

Witold Jarosinsky

Otuz yıldan bu yana – Komünist Enternasyonalinin VII. Kongresi toplandığı tarihten bu güne kadar – cereyan eden tarihsel olaylar, bu Kongrede alınan kararların fevkalâde büyük önemini; Sovyetler Birğinin, komünist partilerinin, faşist aleyhtarı savaşta birleşen yurtsever ve demokratik güçlerin oynadığı rolü belirtmiştir. Birçok yeni sosyalist devletlerin kurulması, Asyada, Afrikada, sömürgeciliğin yenilgiye uğraması, birçok yeni bağımsız devletin meydana çıkması, Kongrede ileri sürülen başlıca görüşün; başka bir deyimle, emperyalizme karşı işçi sınıfı ile bütün demokratik ve ilerici güçlerin birleşme zorunluluğunu belirten görüşün doğruluğunu ispatlamıştır. VII. Kongre, yeni bir strateji – birlik stratejisini – tesbit etti; faşizme, gerici büyük kapitalistlere, emperyalizme karşı yürütülen savaşta, bütün işçi sınıfı, bütün demokratik tabaka ve gruplar arasında kurulacak birliğin mümkün ve lüzumlu olduğunu gösterdi; halkın kültürel ve ilerici geleneklerini devam ettiren, faşist ve emperyalist saldırcılara karşı bağımsızlığın başlıca koruyucusu olan işçi sınıfının her ülkede oynadığı rolün önemini belirtti.

VII. Kongre, Halk Cephesi hükümetleri tarafından gerçekleştirilen köklü demokratik dönüşümler temelinde, sosyalizm uğrunda savaş yürütülebileceğini gösterdi; demokrasi uğrunda yürütülen savaşla sosyalizm uğrunda yürütülen savaşın birbirine bağlı olduğunu belirtti.

VII. Kongre, komünist partileri arasındaki ilişkilere yeni bir yön verdi; her partinin otonomisini, teşebbüs alanını genişletmek; partilerin faaliyetinde her ülkenin konkre milli şartları hesaba katmak zorunluluğunu belirtti.

VII-nci Kongrede alınan, dünya emekçileriyle, faşizm tehditi altında bulunan halkların menfaat ortaklığını belirten kararlar, komünist partilerinin siyasi saldırılarını kolaylaştırdı.

Bu kararlar, komünist partilerinin faaliyetlerine milletlerarası bir destek sağladı; aynı zamanda, bu partilerin bütün müttefiklerine, sosyal-demokralara, aydın çevrelerine büyük etkiler yaptığı için fevkalâde önemliydi.

Polonya Komünist Partisinin de katıldığı VII. Kongrede, tesbit edilen yeni stratejik ve taktik hat, Polonya komünist hareketi için fevkalâde büyük bir önem taşıyordu. Bu hat, ülkemizin gerçek çıkarlarına, halk kitle-

lerinin hayati menfaatlerine uygun düşüyordu, O tarihte, Polonya, nazi Almanyasının tehditi altında bulunuyordu. Oysa, «karantina politikası» adı altında Sovyet aleyhtarı, neticede nazi-taraftarı bir politika izliyen rejimin sınıf körlüğü ve bencilliği Almanların saldırgan politikasını kolaylaştırıyordu.

Polonya Komünist Partisinin, teklif ettiği Halk Cephesi programında, iç politika alanında olduğu gibi dış politika alanında da kesin bir değişiklik uğrunda yürütülecek savaşa; bir kolektif güvenlik sistemi; Sovyetler Birliği ve barıştan yana olan Batı devletleriyle aktedilecek bir ittifakın temeline, Polonyanın bağımsızlığını Hitlerin saldırılarına karşı korumak üzere yürütülecek savaş da teklif ediliyordu.

Tek bir cephe, geniş bir halk cephesi gerçekleştirmek üzere yürüttükleri savaşta, Polonya komünistleri, o döneme kadar faaliyetlerine büyük zararlar vermiş sekterliğe, görüş-darlığına karşı da savaşıyorlardı. 1933–1934 de ileri sürülen «sosyal-faşizm» teorisinden vazgeçilmesiyle, Polonya Komünist Partisi, Polonya sosyalist Partisine yaklaşabildi.

Ama gerici güçlerin baskısı; sağcı liderlerin komünist aleyhtarlığı nedeniyle, Sosyalist Partisiyle, Köylü Partisi, komünistlerin bir Halk cephesinin kurulması ile ilgili tekliflerini reddetti.

Ortak savaşın; Sosyalist ve Köylü partilerinin tabandan gelen baskının sonucu olarak, 1935 yılında Polonya Komünist Partisi ile Sosyalist Partisi arasında «saldırmazlık» anlaşması adını alan, oldukça sınırlı bir anlaşma gerçekleşebildi. Sosyalist Partisinin tek cepheye taraftar olan sol kanadı, gittikçe kuvvetleniyordu. Aynı zamanda, Köylü Partisi örgütlerinde, en değerli, en faal unsurlar, gençlik teşkilatları, devrimci işçi hareketiyle omuz omuza savaşma isteklerini belirtiyordu.

Polonya Komünist Partisi fevkalâde zor bir durumda bulunuyordu. 1938'de, bu partinin ne feci şartlar içinde lağvedildiğini biliyoruz.

Bununla beraber, Partinin lağvından sonra bile, Polonyalı komünistler, faşist aleyhtarı bir halk cephesinin kurulması için savaşa devam etmişlerdi. Komünistler her yerde – hattâ hapisanelerde bile – ülkenin demokratikleşmesi, bağımsızlığını koruması uğrunda vatandaşlarını savaşa çağırıyorlardı. Tevkif edilmiyen veya hapisten çıkabilenler, 1939 Eylülünde, Hitler istilâ ordularına karşı savaşıma gittiler. Bu ilk savaşta, «karantina politikası» döneminde tevkif edilmiş olan, çok tanınmış bir komünist, Maryan Buçek, yoldaş öldürüldü.

Polonya komünistlerinin pek haklı kanaatine göre, faşist saldırıya ilk kurban giden Polonya, müttefiklerinden, yani Fransadan ve İngiltereden, vaadedilen yardımı görmemişti. Daha ilk günlerinde bu savaş, emperyalist aleyhtarı, haklı bir savaş şeklini alıyordu. Bu noktayı önemle belirtmek isteriz; çünkü 1939'da, Kominternin İcra Komitesi tarafından ileri sürülen, İkinci Dünya Savaşının, ilk döneminde, sadece emperyalist bloklar arasında yürütülen bir savaş olduğunu iddia eden hatalı görüşe, bazı Marksist eserlerde hâlâ rastlanmaktadır.

Nazi ordularının Polonyayı ve daha başka ülkeleri işgal etmesi üzerine meydana gelen yeni durum; VII. Kongrenin görüşlerini; faşist-aleyhtarı halk cephesi deneyini hesaba katacak, bu deneyden daha öteye de gidebilecek yeni bir stratejinin tesbitini gerektiriyordu. Yeni şartlar içinde, sadece demokratik örgütlerin değil, geniş halk kitlelerinin birliğini sağlamak imkânı gerçekleşti. Nazi cellâtlarının izlediği politika, Gestaponun uyguladığı kanlı terörü zindanlarda, temerküz kamplarında insanların kitle halinde öldürülmesi, daha ilk günden bütün toplumsal sınıf ve tabakalara karşı uygulandı, bütün halkın varlığını tehdit etti. Halkın varlığını koruyacak bir savaş programı tâyin etmek, acil bir zorunluluktu.

Londradaki muhaceret hükûmetinin etrafında toplanan, Sovyet – ve komünist aleyhtarı meşum tutumunu devam ettiren burjuva güçler, böyle bir program hazırlıyamazlardı. Bu programı Polonya komünistleri, Polonya İşçi Partisinin yöneticileri tâyin ve tesbit etti. Partisiz kalan komünistler, işgalin ilk döneminde, fevkalâde çetin bir durumda kaldılar. İkinci Dünya Savaşının ilk döneminde, yani Hitler orduları Sovyetler Birliğine saldırdığı ana kadar, varolan şartlar, Komünist Enternasyonalinin benimsediği taktik, bütün dünya komünist hareketini ve bu arada Polonya komünistlerini çok zor durumda bırakıyordu.

Ama Polonyalı komünistler bu zorluklardan yılmadı; faşist-aleyhtarı çeşitli gruplar ve örgütler kurdular. Köylü Partisinin en aktif unsurlarıyla solcu sosyalistler bu teşkilâtlara katıldılar. Böylece Partinin temelleri yeniden atılmış oldu.

Polonya İşçi Partisindeki yeni görüşler, bütün dünya komünist hareketinde olduğu gibi, Polonyada da, yeni bir stratejinin tâyin ve tesbiti anlamına geliyordu: Hitlerlere karşı yürütülen savaş temelinde ve milli bağımsızlık uğrunda, işçi sınıfının, orta tabakaların, küçük-burjuva gruplarının yanında, burjuva partilerinin de birleşmesini sağlayacak geniş bir faşist aleyhtarı halk cephesi olanaklarını tesbit, bir zorunluluktu. Bu işe, Leninist strateji prensiplerinin yeni tarihsel şartlara uygulanması demekti. Polonya İşçi Partisinin ortaya attığı ve işgal kuvvetlerine karşı yürütülen milletlerarası silâhlı savaş şiarı; Sovyetler Birliği ile dostluk ve işbirliği kurulması, bütün yurtsever güçlerin faşist-aleyhtarı bir milli cephe çerçevesi içinde birleşmesi, demokratik bir rejim uğrunda savaş yürütme teklifleri, halkın hayatî menfaatlerine uygun düşüyor, kurtuluş savaşına hizmet ediyor, halkın karşısına ilerici bir toplumsal gelişme olanağını açıyordu.

Bilindiği gibi, burjuva partileri, Hitlerlere karşı savaşacak geniş bir milli cephenin kurulmasıyla ilgili teklifi kabul etmediler. Egemenliğini tekrar kurmak isteyen burjuva güçleri, yurtsever ve demokratik sol güçlere, halkın en namuslu insanlarına karşı, vatandaş savaşı yoluna gitti; işgal altında bulunan ülkeyi Sovyetler Birliğine ve kurtarıcı Sovyet ordularına karşı kışkırtmağa çalıştı. «Çift düşman» teorisini ortaya atan burjuva sınıfı, Sovyetler Birliğinin nazilere karşı yürüttüğü savaşta yıpranacağını umarak, işgal kuvvetlerine karşı silâhlı savaş yürütmüyor; taraftarlarına silâhlannı «ilerisi

için» saklamalarını tavsiye ediyordu. Böylece burjuva partileri, gerçekte, milli kurtuluş savaşına katılmaktan kaçındılar.

Bu şartlar içinde, Sovyet ordusunun 1943'de elde ettiği zaferler sonucu olarak, durumdaki gelişmeler karşısında, Polonya İşçi Partisinin yönetiminde mukavemet hareketinin gelişmesinden faydalanan Parti, Hitler aleyhtarı milli cephe stratejisini uygulamaya başladı. 1943 ve 1944'de, Polonya İşçi Partisinin teşebbüsü üzerine, «Krayova Rada Narodova» adı altında nazi aleyhtarı milli cephenin yönetici organı olan Gizli Parlâmento kuruldu. Komünistlerle sosyalistler arasında kurulan milli cephe, bu kuruluşun bel kemigini teşkil ediyordu.

Krayova Rada Narodova'nın kurulmasıyla Polonyanın siyasi hayatı baştan aşağı değişti. Bu örgütün kurulmasıyla, başlarında Polonya İşçi Partisi bulunan demokratik halk güçleri, faşistlere karşı yürütülen savaşın yönetimi ellerine aldılar. Böylece iktidarı tekrar eline geçirmeğe çalışan burjuva sınıfının bütün plânları başarısızlığa uğruyordu; bağımsız bir halk devletinin kurulmasını sağlayacak şartlar hazırlanıyordu.

Polonya İşçi Partisinin, Krayova Rada Narodova çerçevesi içinde başka örgütlerle, başka toplumsal çevrelerle yürüttüğü işbirliği, Marksist-Leninist devrimci parti ile bütün ilerici güçler arasındaki demokratik bağların yeni bir şekli teşkil ediyordu; yeni bir demokrasi müjdeliyor, halk demokrasisi rejiminin gerçekleşeceğini garantiliyordu.

Krayova Rada Narodova'nın kabul ettiği prensipler, bu işbirliğinin temelini teşkil ediyordu. Bu prensipler Polonya İşçi Partisinin ve müttefiklerinin programına uygundu.: Silâhlı savaş yolu ile kurtuluşun gerçekleştirilmesi; Hitlercilere karşı, Sovyet orduları ile kurulan koalisyonun, işbirliğinin yürütülmesi; büyük bir dikkatle tesbit edilecek yeni sınırları ile, bağımsız bir Polonyanın; milli menfaatlere, geniş halk kitlelerinin menfaatlerine cevap verecek, ülkenin hızlı kalkınmasına, bütün olanlarda gelişmesine yardım edecek toplumsal ve iktisadi dönüşümlere; gerçek bir demokrasiye dayanan yeni bir toplumsal düzenin kurulması. Büyük halk çoğunluğunun birliği uğrunda yürütülen savaşa, daha sonra da, bu prensipler temelinde devam edildi.

Böylece Polonya İşçi Partisi, Hitler aleyhtarı koalisyonun yürüttüğü savaşa önemli yardımlar sağlıyobildi. Polonya yurtsever güçlerinin hareket programını doğru olarak tesbit eden Parti, toplumun en kararlı, en savaşçı unsurlarının başına geçti. Bu şartlar içinde Polonya İşçi Partisi kurtuluş harbinde bütün savaş şekillerini — özellikle en etkili şeklini, silâhlı savaş yolunu — kullanabildi. Polonyanın doğusunda Hitler aleyhtarı cephenin önemli bir kesiminde harekete geçen Parti, düşman güçlerini uğraştırdı; bu güçlerin başka cephelerde zayıf düşmesini sağladı.

Demokratik milli cephenin rolünü tâyin ve tesbit eden, bu cephenin örgütlenme şekli olduğu gibi, Polonya İşçi Partisinin izlediği siyasi hattın doğruluğu olmuştur. Bu hat halkın menfaatlerine uygun düşüyordu. Oysa burjuva güçlerindeki buhran artıyor, izledikleri politika iflâsa uğruyordu.

Ülkenin kurtuluşundan sonra, halk, iktidarı hemen eline alabildi, milli cephe kuvvetlendirildi ve genişletildi, bağımsız bir halk cumhuriyeti kurulabildi.

Sovyet ve Polonya ordularının ortak çabalarıyla gerçekleşen milli kurtuluş, sınırlarımızın büyük bir dikkatle tesbit edilişi, halk iktidarının kurulması, bu iktidarın gerçekleştirdiği köklü dönüşümler, milli kurtuluş savaşında Polonya İşçi Partisinin izlediği siyasi görüşlerin ve yürüttüğü faaliyetin doğruluğunu ispat etti. Faşist-aleyhtarı savaş şartları içinde, burjuva görüşleri iflâsa uğramışken, yürütülen savaşın diyalektiği, kurtuluş savaşını; emekçi kitlelerinin, demokratik ve devrimci isteklerini gerçekleştirmek üzere yürüttükleri savaşla birleştirdi; bu savaşa çok geniş bir sınıf savaşı özünü kazandırdı. Polonya İşçi Partisinin rehberliği ve işçi sınıfının yönetimi altında, demokratik güçler iktidarı ele alabildi; köklü toplumsal ve devrimci dönüşümlere girişebildi. Köylülere toprak sağlayan ve burjuva-demokratik devrimini tamamlayan toprak reformu, sanayinin millileştirilmesi gibi en önemli dönüşümler, sosyalist bir nitelik taşıyor, sosyalizmin temellerini atıyordu.

Bu siyasi hattı gerçekleştiren Polonya İşçi Partisi, Gomulka yoldaşın 1945 yılında belirttiği gibi: «sosyalizme giden yolun kısa olmadığını, ve kısaltılamayacağını» biliyordu. Halkın bilincinde, Polonya devrimci hareketi, nesillerden beri savaşmış yurtseverlerin ve devrimcilerin isteklerini gerçek haline getiren, vatani bağımsızlığa ulaştırmak; halk kitlelerini; asillerin, milli ve yabancı sermayedarların boyunduruğundan kurtarmak üzere yürüttükleri savaşı tamamlayan bir hareketti. Sovyet Birliği halklarıyla, bütün ilerici güçlerle el ele yürütülen savaş, yüzyıllar boyunca Alman emperyalizmine karşı yürütülen savaş başarı ile devam ettiriyordu.

Evvelâ milli kurtuluşun sağlanması; sonradan da yeni bir hayata kavuşan Polonyada devrimci dönüşümlerin gerçekleşmesi için yürütülen savaş, işçi sınıfının, köylülerin ve aydınların öncü güçlerini birleştirdi: Polonya İşçi Partisi, Polonya Sosyalist Partisi, Köylü partisi ve Demokrat Partisi arasında işbirliği sağladı. Bu birliğin niteliğini tâyin eden başlıca etken, Marksist-Leninist bir partinin, Polonya İşçi Partisinin, koalisyonda itici güç haline gelmesidir.

İşçi hareketinin değişmez prensipi, işçi sınıfının birliği uğrunda yürütülen savaş, halk rejimi şartları içinde, özellikle ülkenin sosyalist gelişmesi olanakları karşısında, çok önemli yeni bir anlam kazanıyordu.

Polonya İşçi partisiyle Polonya sosyalist partisi arasında kurulan birliğin temelinde, işgal yılları boyunca, İşçi Partisi ile bir sol sosyalist partisi olan Sosyalist İşçi Partisi tarafından uygulanan tek cephe politikası bulunuyordu. Tek cephe, Polonya Halk Cumhuriyetinin kaderini tâyin eden ilk yıllarda, harpten sonra tekrar kurulan Sosyalist partisiyle Polonya İşçi Partisi arasındaki temaslarla sağlandı.

Bu iki partinin hareket birliğinden ve tek cepheden hareket edip, işçi hareketinin organik birliğine varan yol, halkçı ve demokratik devrimin

elde ettiği başarıları perçinleştirdi. İki parti arasında Marksist-Leninist temeller üzerinde 1948 yılında gerçekleşen birlik, işçi sınıfının ülkede oynadığı öncü rolünü kuvvetlendirdi. Tek cephe sonradan da işçi partilerinin birliğini, köylü hareketiyle kurulan ittifakı, güçlendirdi; yürütülen etin savaşta, sağcı unsurların etkileri sonuçsuz kaldı. Bu süreç, 1949'da Köylü Partisiyle Polonya Köylü Partisinin «Birleşik Köylü Partisi» adı altında birleşmesiyle tamamlandı.

Polonya Halk Cumhuriyetinin, sosyalizmi kurarken elde ettiği tecrübeler, sosyalist demokrasi rejiminde, çok partili sistemin mümkün ve lüzumlu olduğunu göstermiştir. Bir bakıma bu sistemin kökleri, ülkemizdeki siyasi geleneklere dayanıyor. Ama bu, partiler çeşitli emekçi sınıflarının ve toplumsal tabakalarının temsilcileridir anlamına gelmez.

Belirli bir tarihsel aşamada, komünist hareketinin güttüğü amaçların gerçekleşmesini, proletaryanın hedeflerine varmasını sağlayacak geniş birlikler stratejisi, Marksist teorinin temel unsurlarından biridir. Marksizmi kuranlar, bu sorunu büyük bir dikkatle incelemişlerdir. Yeni bir tarihsel dönemde, V. İ. Lenin Marksizmin birlik görüşüne yeni bir öz kazandırdı. Leninin görüşleri, VII. Kongredeki bütün çalışmaların temelini teşkil ediyordu; faşizme karşı yürütülen savaş döneminde etin şartlar içinde bulunan komünist partilerine, izliyecekleri yolu gösteriyordu. Bugün de, yeni tarihsel şartlar içinde, bütün emperyalist-aleyhtarı güçler arasında kurulacak geniş birlik sorunu, tarihsel bir sorumluluk, – insanlık kaderinin sorumluluğunu – taşıyan komünist partilerinin faaliyetinde büyük bir önem taşımaktadır.

Bugünkü şartlar içinde, dünya komünist hareketini yöneten milletlerarası bir merkez yoktur. Komünist hareketi, çok geliştiği için, komünist partileri, milletlerarası ilişkilerini başka metotlarla yürütüyorlar. Çağımızın şartları – eşitli ülkelerin, çeşitli bölgelerin birbirinden farklı, spesifik nitelik taşıdığı bu dönemde – her komünist partisinin kendi siyasi hattını tâyin edebilmesini gerektiriyor. Her komünist partisi, ülkenin işçi sınıfına, bütün halkına karşı, politikasından sorumludur. Komünist hareketinin, halk kitleleriyle bağlar kurabilmesi, onlara etki yapabilmesi, bu şartın yerine getirilmesine bağlıdır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XX. Kongresi, komünist hareketine büyük zararlar veren, Marksizmin özüne karşıt olan şahsa tapma sistemini yok etmekle, komünist partileri arasında eşitlik, bağımsızlık ve dayanışma temellere dayanan yeni ilişkiler kurdu.

Bu şartlar içinde, bütün komünist partileri arasında, dünya çapında bir hareket birliğinin sağlanması sorunu, fevkalâde büyük bir önem kazanıyor. Bu birlik, milletlerarası bir koordinasyon merkezinde alınan kararların sonucu olamaz; bu birlik, emperyalist aleyhtarı savaşın genel prensipleriyle ve stratejisiyle ilgili karşılıklı danışmalar, ortaklaşa alınmiş kararlar yolu ile gerçekleşebilir.

Bugünkü önemli dönemde; sosyalizmle emperyalizm arasındaki savaş,

dünya çapında bir savaş halini aldığı bu devirde, insanlığı ilgilendiren temel sorunlar, özellikle barış – savaş; sosyalist devrimin gelişmesi, sömürgeciliğin bütün şekilleriyle ortadan kaldırılması sorunları, milletlerarası bir nitelik kazanmaktadır. Bütün bu sorunları dünya çapında tutmalıyız: Her partinin, enternasyonalist ödevi olan emperyalist aleyhtarı savaşın bu karışık ve çok yönlü sorunları karşısında, bütün komünist partilerinin ortak bir tutum benimsemesi bir zorunluluktur. İşçi ve komünist partilerinin 1957 ve 1960 konferanslarında kabul edilen bildiriler bu tutumun temelini teşkil ediyor.

Özel çıkarlarını, dünya komünist hareketinin menfaatlerinden üstün tutanlar, emperyalist aleyhtarı savaş dâvasına büyük zararlar vermektedir.

Her parti, özel sorunlarına çözüm yolları bulduğu gibi, dünya işçi hareketinin birliğini düşünmek, bu birliği korumak üzere kendine düşen ödevleri yerine getirmek zorundadır. Öte yandan, şu noktayı da göz önünde tutmalıyız: Her partinin, enternasyonalist ödevi olan emperyalist aleyhtarı savaşına başarıya ulaştırmak, bütün dünyada barışı sağlamak üzere kendine düşen ödevi yerine getirebilmesi için, dünya komünist hareketinde birlik şarttır.

Bugünkü şartlar içinde, emperyalizme karşı yürütülen savaşta, komünist hareketinin birliği, ve özellikle – varolan anlaşmazlıklara rağmen, – sosyalist devletlerin izlediği dış politikanın birliği, bir zorunluluktur. Emperyalist entrikalarını başarısızlığa uğratmak, emperyalist güçlerini, Viyetnamda, ve diğer bölgelerden çekilmeğe zorlamak, halkların özgürlüğüne karşı giriştikleri saldırıları, savaş çıkarma teşebbüslerini sonuçsuz bırakmak için, hareketimizin içinde birlik, sosyalist devletlerin politikasında birlik şarttır.

Bugün dünyada görülen birbirinden çok farklı durumlar karşısında, bazı objektif şartlar, komünist hareketinin dünyanın diğer ilerici akımları ile, özellikle Asya, Afrika ve Lâtin Amerikada, yürütülen güçlü milli kurtuluş akımları ile; gelişmiş kapitalist ülkelerde, gittikçe kuvvetlenen emperyalist aleyhtarı, demokratik ve ilerici eğilimlerle birleşmesini bir zorunluluk haline getirmektedir. Bugün sosyalizm uğruna savaş, milli kurtuluş ve barış için yürütülen savaşla birleşiyor; bütün halkların emperyalist aleyhtarı eğilimleri, bu iki akımın içinde toplanıyor. Bu şartlar içinde, dünya komünist hareketinin birliği, bütün emperyalist aleyhtarı güçleri arasında kurulacak birliğin gerçekleşmesi, başka bir deyimle bu güçlerin zafere ulaşması için başlıca şart haline geliyor.

Hareket birliği yolu

Rudolfo Ghioldi

Komünist Enternasyonalın VII. Kongresi, büyük önem taşıyan tarihsel bir dönüm noktası, oportünist eğilimler, sekte akımlara karşı yürütölen savaşın en yüksek başarı düzeyi sayılır. Bu Kongrede ileri sürölen tezlerin etkisiyle, komünist partileri, faşizme, harbe ve emperyalizme karşı işçi sınıfının, halk kitlelerinin ve demokratik güçlerin hareket birliğini gerçekleştirmek üzere, çabalarını esirgememeğe karar verdiler. O devirdeki güçler dengesi dünya savaşına engel olamadı. Ama çok çetin şartlar içinde, emekçilerle halk kitlelerini birleştirmee çalışan, birliğini sağlıyan komünistlerin kahramanca yürüttüğu faaliyete ilham veren VII. Kongrenin temel prensipleri, yine de, dünya proletaryasının ve ezgi altında yaşıyan halkların, daha sonra elde ettiği büyük zaferler sağlayabilecek elverişli şartları hazırlamıştır. Dimitrov yoldaş Kongrede okuduğu raporda özellikle şu çok önemli amacın üzerinde ısrar etmiştir: Faşizme ve harbe karşı hareket birliği. İşçi sınıfı birliğinin fevkalâde önemini belirten Dimitrov, şu gerçeği de hatırlatmıştır: Köylü kitlelerine ve şehir küçük burjuvazisine oranla, proletaryanın daha az kalabalık olduğu ölkelerde bile, emekçilerin kuracağı tek cephe, işçi sınıfının yönetici rolünü oynıyabilmesi için, bir zorunluluktur.

Faşizme ve harbe karşı birlik! VII. Kongrenin özünü veren şiar işte budur. Faşizmle harp, birbirinden ayrılmaz iki felâketti. İşçi sınıfıyla demokratik özgürlüklerin korunmasında menfaati bütün toplumsal tabakalar, birleşmek zorundaydılar. Komünist Enternasyonalında, hareket birliği politikası eskiden beri ileri sürölen bir politika idi. III. Kongrenin çalışmaları, «Kitlelere gidelim» şiarı altında yürütölmüştü. Daha 1921 yılında, Enternasyonal, tek cephe sorununu ortaya atmıştı. Ama faşizmin meydana çıkması; özellikle Almanyada, nasyonal-sosyalizmin iktidara geçmesiyle, fevkalâde tehlikeli yeni bir unsur ortaya çıkmıştı. VII. Kongrenin ödevi, komünist partilerine, işçi sınıfına ve ezgi altında yaşıyan halklara bu yeni şartlar içinde savaş yürütme olanaklarını sağlıyacak, kuvvetli bir birlik hareketine hız vermektir.

VII. Kongre, Arjantin Komünist Partisinin hayatında fevkalâde önemli bir rol oynadı. Partimizin kurulması hiç de kolay olamamıştı. Burada anlatılması lüzumsuz olan nedenler-yüzünden, VII. Kongreden önceki yıllarda, Partimizde sektelek hüküm sürüyordu. VII. Kongrede yaptığı konuşmada,

Van Min yoldaş Partimizin bu sekteleşmesini şiddetle tenkit etmişti. Bütün tenkitleri haklıydı. Birkaç yıl sonra yayınladığımız «Arjantin Komünist Partisinin Tarihçesi», o dönemde sekteleşme yüzünden yapılan bütün hataları tafsilâtiyle vermiştir. Enternasyonalin VII.Kongresinde verilen raporlar, yapılan konuşmalar, teklif edilen kararlar, Arjantin'de yayınlandı, geniş halk kitlelerine bildirildi. Bu bilgi ve kararlar Partimize çok büyük faydalar sağladı, ve kadrolarımızın yeni prensipler çerçevesi içinde yetiştirilmesine yardım etti. Şu noktayı da belirtmeliyiz: Fransada, büyük bir tarihsel deneme teşkil eden, başında Maurice Thorez yoldaşın bulunduğu Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesinin yönetimi altında gerçekleşen, işçi sınıfı ile halk kitleleri arasında kurulan birlik; kısa bir süre sonra, İspanya Komünist Partisinin yönetiminde, işçi sınıfının ve İspanyol halkının yaşadığı destan, Arjantin komünist hareketi üzerinde fevkalâde önemli etkiler yaptı, ve ayrı ayrı şartlar içinde iş ve hareket birliğinin sağlayabileceği büyük başarıları gösterdi.

Bir süre sonra, komünist partilerinin olgunluğa erişmesi ve yeni tarihsel durum, Enternasyonalin faaliyetine son vermeyi gerektirdi. Ötörü boyunca Komünist Enternasyonalı, Marksist-Leninist proletarya partilerinin kuvvetlenmesinde temel bir rol oynamıştır. Bu gerçeği önemle belirtmemiz gerek. Buna o zaman «bolşevikleşme süreci» deniliyordu. Arjantin Komünist Partisinin tarihi çerçevesi içinde kalmak için, şu noktayı ancak belirtmek isterim: Kurulduğu günden beri enternasyonalizm prensibinden ayrılmayan, emperyalizme karşı yürütülen savaşla doğan Birinci Dünya Savaşı içinde kurulan partimiz, Komünist Enternasyonalinin paha biçilmez yardımlarından faydalanmasaydı, Marksist-Leninist prensiplere bağlı kalamazdı. Enternasyonal, dünya işçi sınıfının zengin ve çok yönlü tecrübeleşmesini, özellikle bolşevizmin teorik derslerini, başarılı tatbikatını emanet almıştı. Her ülkede, komünist hareketinin özelliklerini, ülkenin konke gerçeklerini hesaba katmak zorunluluğunu herkesten önce söyleyen Lenin şu gerçeği de ısrarla belirtiyordu: Rus devriminin sonuçları sadece bir bölgeyi, sadece bir milleti, ilgilendirmiyordu; bunlar, sadece Rus değil, milletlerarası sonuçlardı. Rus devriminin örneği, «bütün ülkelere, kaçınlmaz ve yakın gelecekleri ile ilgili temel bir gerçek»i açıklamıştır. Lenin şunu da hatırlatıyordu: Milli farklar var oldukça, dünya komünizminin taktiği, her ülkenin özelliklerini hesaba katmakla beraber, temel prensiplerde yapılacak değişikliklerin önemsiz teferruat çerçevesi içinde kalmamasına dikkat ederek, bu temel prensiplerin uygulanması taktiği olmalıdır.

VII-nci Kongre, faşizme ve savaşa karşı, çok geniş halk kitlelerini hareket birliğini çağırırdı. Bu Kongrenin 30 uncu yıldönümünü kutladığımız bu günlerde, Amerikan emperyalizmi «dünyanın cindarması» haline geldi, birçok ülkede saldırıya geçti. Lâtin Amerika ülkeleri çerçevesi içinde kalmak istiyorum; bu ülkelerle ilgili olarak, şunu söyleyebilirim: yerli yönetici sınıfların yardımı ile, Amerikan emperyalizmi Dominika Cumhuriyetinde, Guatemala'da, Honduras'da, Venezuela'da, Kolombya'da, Peru'da, Para-

guay'da halkları baskı ve terör altında tutuyor. Rio de la Plata ülkelerinde, halka karşı yeni hükümet darbeleri düzenliyor. Brezilyada, uçaklarının son seçimlerde yenilgiye uğramasına çok hiddetlenen Amerika, adamlarından birine, vali Lacerda'ya «muhalefet zafere ulaştığı takdirde, her şeyi altüst edeceği» tehditini savurttu. Amerikan emperyalizminin en müfrit unsurları harp istiyorlar, bunu bugün açıkca anıyoruz. Bu şartlar içinde, Komünist Enternasyonalın VII-nci Kongresinde ileri sürülen görüşler bugün büyük bir anlam kazanıyor. Hiç şüphesiz bugünkü durum bambaşkadır: Bu günkü şartlar işçi, halkçı, milli, demokratik ve sosyalist davalar bakımından, otuz yıl öncesine oranla, çok daha elverişlidir.

Bugün güvenebileceğimiz destekler çoktur: Sosyalist dünyanın yenilmez desteği; komünizmi kurarken sağladığı başarılarla emperyalist sistemin çözülmesine yardım eden büyük Sovyetler Birliğinin varlığı; kısa bir süre önce sömürgecilerin zalim ezgisi altında bulunan halkların emperyalizme karşı ayaklanması; kapitalist ülkelerdeki büyük komünist ve işçi hareketi; Lâtin Amerikada ise, bütün halklarımıza özgürlük yolunu gösteren Küba devriminin büyük örneği. Bununla beraber, bizi bekliyen büyük tehlikeler çoktur. Çünkü emperyalist canavar, yaralı olmakla beraber, direnmeden ölmeyecektir. İnsanlığı tehdit eden dünya savaşı, bir atom harbidir. Harbe engel olmak üzere kitlelerin hareket birliğini düzenlemek, ilk ödevimizdir. Bu amaçla, Komünist Enternasyonalinin VII. Kongresini anıyor, bu Kongrenin verdiği ilhamla yeni güçler edinmeğe çalışıyoruz.

Amerika, her yere karşı-devrimi «ihraç» etmek amacındadır. Bu inkâr kabul etmez gerçeği gizlemek için, Vaşington hükümeti, gerçekte Amerikanın Sömürgeler Bakanlığı ödevini gören Amerika Devletleri Teşkilâtı ve Amerika devletleri savunma Cuntasının yardımıyla, «toplum düzenini yıkmak isteyen savaş» hilesini icat etti. Lâtin Amerikada, emperyalizmin ve yönetici sınıfların istismarına karşı direnen, veya direnmeğe kalkışan her harekete bu adı takan Amerikan hükümeti, bu bahane ile, yüzelli yıl önce siyasi bağımsızlık uğruna savaşmış olan milli orduları, halkların siyasal ve toplumsal isteklerini, hareketlerini bastıran ücretli asker çeteleri haline getirdi. Amerikanın emperyalist hükümeti, Lâtin Amerikanın ordularına düşmanın «içerde» olduğunu kabul ettirmeğe çalışıyor. Öte yandan, Amerikan Dış İşleri Bakanlığı, «Monroe doktrini» ne uygun olarak, Amerikanın askeri diktatoryaları destekleme zorunda olduğunu açıkca söylüyor. Bu bakanlık, Amerikanın, Lâtin Amerikada her ülkenin iç işlerine, askeri gücünü kullanma yoluyla, müdahale etmeye hakkı olduğunu iddia ediyor. Bu hakkını 1.900'dan bu yana, defalarca kullanan Amerika, kısa bir süre önce, Dominika Cumhuriyetine de saldırdı. Başkan Johnson, «Johnson doktrini» adını alan prensipi bu son silâhlı müdahale münasehitiyle açıkladı. Bu prensipe göre, Amerika, Lâtin Amerikada bir komünist hükümetin kurulması olanağı belirlediği her ülkede, askeri gücünü kullanarak müdahale hakkını kullanacaktır. Söz konusu olan «komünist» hükümetin niteliğini tesbit edecek, yine Amerikan Cumhurbaşkanıdır. Bundan altmış yıl

önce Theodore Roosevelt, Amerikan hükümetinin Lâtin Amerikadaki kontrol hakkını yine böyle açıklamış ve prensip edinmişti. Bu geleneği devam ettiren Amerikan Temsilciler Meclisi Johnson doktrini benimsiyen bir karar aldı.

Lâtin Amerikanın bütün parlâmentoları, partileri, sendika merkezleri, toplumsal ve kültürel örgütleri bu kararı protesto etti. 12 oya karşı 89 oyla Arjantin Millet Meclisi bu kararı reddetti, «halkların kendi kaderini tâyin etme hakkı ve başka ülkelerin iç işlerine müdahale etmeme prensiplerini ihlâl ettiğini bildirdi; Monroe Doktrini'nin bugünün şartlarına artık uymayan, eskimiş bir prensip olduğunu açıkladı. Bu şartlar içinde, Brezilya başbakanı general Costa da Silva'nın ve Arjantin başbakan muavini genel Organia'nın bu konu ile ilgili açıklamaları, Pentagone'un emri üzerine verilmiş açıklamalar, bu iki ülkedeki Amerikan uşaklarının kendi halklarına karşı olduğu gibi, diğer ülkelere karşı davranışlarını dile getiren konuşmalardır.

Partimiz oldukça çetin, yarı illegal şartlar içinde, «zararlı kanaat suçu» bahanesiyle kovuşturmaya uğramak tehditi altında çalışmak zorundadır. Partimiz, seçimlere katılma hakkından yoksun bırakılmıştır. Sadece komünistlere uygulanan bu tedbir bizi halktan tecrit etmek istediklerini gösteriyor. Gericici güçlere karşı ve demokratik meşruluk uğruna yürütülen savaşta birliğin sağlanması, bugün varolan toplumsal rejim şartları içinde bile, bizim için kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu birliği gerçekleştirmek için çabalarımızı esirgemiyoruz.

Arjantinde gericici güçler bugüne kadar devam ettiyse, toplumsal kökleri kazınmadığı içindir. Başlıca amacımızı teşkil eden emperyalist aleyhtarı, demokratik toprak reformunun amacı, bu köklerin yok edilmesidir. Gerçekte, işçi sınıfının, halkın ve demokratik güçlerin direnişi karşısında, teröre dayanan hiç bir diktatorya uzun süre dayanamamıştır. Çok güçlü demokratik yedek kuvvetlerin varlığını, bu varlığının önemini de unutmalıyım. Bu kuvvetleri harekete geçirmek, siyasal sorunların çözümüne katılmalarını sağlamak üzere, bütün bu güçleri, hareket birliğini sağlamak ve emperyalizm aleyhtarı bir genel cephenin çerçevesi içinde toplamak bir zorunluluktur. Kanaatımıza göre, yönetici sınıflarla emperyalizmin ajanları sistemli baskı ve tenkil tedbirlerine başvuruyorlarsa, bu davranışın nedeni, yenilgiden korkmamaları değil; aksine, kolayca mahvolabileceklerini bildiklerindendir.

Komünist Enternasyonalinin VI. Kongresinde belirtildiği gibi, «sömürge ve yarı-sömürge olan ülkelerde, komünistlerin ilk ödevi emperyalist aleyhtarı bir halk cephesinin kurulmasını sağlamaktır.» Bugün bu amaç aynı önemi taşımaktadır. Arjantinli komünistler için ise, bu amaç bir kat daha önemlidir. Partimizin XII. Kongresi bu sorunu, bu prensipin ışığında inceledi. Kendimize tâyin ettiğimiz amaç şudur: Demokratik, emperyalist aleyhtarı, latifundia aleyhtarı programımızı gerçekleştirecek en emin yol olarak, ve kitle hareketinin en çeşitli şekillerine başvurarak, bir milli ve

demokratik cephe kurmak. Kanaatımıza göre, bu cephe, işçileri, köylüleri, şehir küçük-burjuvalarını ve milli burjuvazinin tekellerde tehlike gören kesimlerini bir araya getirebilecektir.

1931 yılında, Manuyilski yoldaş ülkelerimizdeki durumu şöylece özetliyordu: «Lâtin Amerika ülkelerinde yapacağımız iş oldukça basittir; askeri hükümet darbelerine son vermek, sınıf savaşına ve yabancı emperyalizme karşı savaşa girişmek.» Oysa, bu «basit» iş hiç de kolay değildi. Askeri hükümet darbeleri geleneğini kaldırmak, işçi sınıfının siyasal ve ideolojik bağımsızlığını sağlamak demekti; emperyalizme karşı savaşın düzenlenmesi için gereken şartlardan biri, emperyalist aleyhtarı hareket birliği prensipinin kabul edilmesi idi. O tarihten bu yana, durum çok değişti. Ama bu değişikliklerin nedeni, hükümet darbelerinin Lâtin Amerikanın siyasal hayatından kalkmış olması değildir. (Daha yukarıda belirttiğimiz gibi, bugün hükümet darbelerini düzenleyenler, Amerikan hükümetinin desteğinden faydalanıyorlar.) Bunun nedeni başkadır: Bugün genel savaş şartları bambaşkadır. Bugün Lâtin Amerikanın bütün ülkelerinde, önemli tecrübeler edinmiş; çeşitli durumlarda geniş hareketlere girişebilen, her ülkeye özgü şartları hesaba katan komünist partileri vardır. 1964 yılının sonlarında toplanan Lâtin Amerika Komünist Partileri Konferansı, bu partilerin devrimci olgunluğunu ispatlamıştır. İşçi sınıfının ve halkın teşkilât düzeyi bugün çok yüksektir. Ve her şeyden önce, çok büyük bir tarihsel önem taşıyan, bugünkü durumu tanımlayan, büyük bir örnek duruyor karşımızda: Küba devrimi ve etkileri.

Büyük latifundia'ların kaldırılması için yürütülen savaşla, emperyalizm aleyhtarı savaş, bugünkü ödevimizi teşkil ediyor. Devrimin bugünkü dönemi, en son dönemi değildir. Büyük Sosyalist Oktobr Devriminden önce, Marksizm-Leninizm, demokratik devrimle sosyalist devrim arasında aşılmasız bir duvar olmadığını söylüyordu. Bugün de Playa Giron olaylarının gösterdiği gibi, tarih, Marksizm-Leninizmin teorik bakımdan doğru olan bu prensibinin gerçeklere uyduğunu ispatlamıştır. Bununla beraber, devrimin bu iki dönemi arasında aşılmasız bir duvar yoktur demek, Sürecin gidişatını beklemeden, emperyalizm ve latifundia aleyhtarı demokratik devrim, günün evreni iken, sosyalist devrim sözünü etmek demek değildir. Marksist-Leninistler için, sömürge ve yarı-sömürge halklarının bağımsızlık uğruna yürüttükleri savaşla; gelişmiş ülkelerde ise, halkların sosyalist devrim uğruna yürüttükleri savaş, birbirinden ayrılmaz bir bütün teşkil eder.

Komünist ve işçi partilerinin temsilcilerini toplıyan 1960 Konferansının Bildirisi, gelişmekte olan ülkelerde, milli burjuvazinin tekel aleyhtarı kesiminin iki yönlü niteliğini belirtmiştir. Ama yine de bu kesimi, kısa bir süre için de olsa, emperyalizm aleyhtarı savaş cephesine sokmak için kahramanca sarfedilen çabaların önemini küçümsemek doğru olmaz. Bu kesimin bugünkü veya gelecekteki tereddütlerine son vermek için, savaş cephesini daraltmak yanlış olur, ve sadece emperyalistlerin çıkarlarına

hizmet eder. Aksine, işçi sınıfının birliğini, işçilerle köylüler arasındaki birliği, komünist partisinin gücünü ve etkilerini kuvvetlendirmek bir zorunluluktur.

Öte yandan, bu faaliyete paralel olarak, partimiz, komünistleri içine almayacak bir cephe kurmak isteyen; enternasyonalizme karşı olan bazı «milli sol» akımlara karşı da ideolojik savaş yürütüyor.

Bugün devrim yolları sorunu, çok tartışılan bir konu haline geldi. Bu sorunun niteliği, her komünist partisini, içinde bulunduğu konkre şartlara göre bir çözüm yolu bulmak zorunda bırakıyor. XII. Kongrede, Arjantin komünistleri şu sonuçlara vardılar: Sosyalizme doğru bir aşama teşkil eden, lâtifundia aleyhtarı, emperyalist aleyhtarı ve demokratik devrim süresi içinde, Arjantinli komünistler halk kitleleriyle beraber olmalıdırlar. Zamanı gelince, kitle hareketine dayanarak; şartlar elverişli olduğu takdirde, barışçı yollarla; şartlar buna elverişli olmadığı takdirde ise, ayaklanma yolu ile, sosyalizme gideceklerdir. Seçecekleri yol barışçı olsun olmasın, destekleri daima kitle hareketi olacaktır. Arjantin komünistlerinin kanaatine göre, 1960 Bildirisinde bu konu ile ilgili görüş tamamıyla doğrudur.

Lâtin Amerikada, bütün komünistlerin ortak sorunları, ortak amaçları vardır, ama bu sorunlar ve bu amaçlar her ülkeye özgü şartlar içinde oluşmaktadır. Arjantinde sanayi proletaryası kalabalıktır, ücretlilerin sayısı yedi milyona yükselmektedir, üstelik, işçilerin hemen hemen hepsi sendikalıdır. Bu şartlar içinde programımız şudur: İşçi – köylü birliği ve milli demokratik cephe çerçevesi içinde, işçi sınıfını, ödevini yapabilmesini sağlamak üzere, partimizin yönetimi altında, birleştirmek.

Burjuva sınıfı ile emperyalistler, sendika hareketini bölmeğe çabalıyorlar. Bütün güçlülere rağmen, Partimiz, bölünmeğe engel olmak üzere, işçi hareketinin bütün kesimlerini birleştirmeye çalışıyor. Partimiz, işverenlerin ve hükümetin etkisinden uzak, tek bir sendika merkezi görüşünü savunuyor. Arjantin'in şartları içinde, birlik, herkesten önce, Peroncu emekçilerle sağlanmalıdır. Bu amaca varabilmek için ise, Peroncu halk kitlelerini milli burjuvazinin etkisinden kurtarmak üzere, büyük ideolojik çabalar sarfetmeliyiz. Hareketimizin başlıca özelliği işte budur.

Bütün dünyada gelişen toplumsal ve milli kurtuluş hareketini durdurtmak için, emperyalistler her çareye – şiddet ve teröre bile – başvuruyorlar. Hattâ bir dünya atom savaşı olanağını bile göze alıyorlar. Ama güçler dengesi, durmadan lehimize değişiyor. Viyetnam halkını; hâlâ tehdit altında bulunan Küba halkını savunmak üzere, dünya halklarını birleştirmek üzere, çabalarımızı esirgememek ödevimizdir. Amerikalı emperyalistler Kübayı tehdit ettikçe, Dominika Cumhuriyetinde Amerikan deniz piyadeleri bulundukça, biz, Lâtin Amerikalılar, rahata kavuşamayız. Şu noktayı da belirtmek isterim: Dünya komünist hareketinde meydana gelen anlaşmazlıklar bu ödevimizin gerçekleşmesini hiç de kolaylaştırmıyor.

Görüşler arasında farklar olabileceğini kabul ediyoruz, ama, kanaatımıza göre, bütün partiler, emperyalistlerin cinayetlerine karşı cephe kurmak zorundadırlar. Bize göre, anlaşmazlıklara son verecek şartları yaratabilecek en sağlam yol, ortak harekettir. Ödevimiz, emperyalizmin bütün yollarını kesmektir. 1964'te, Lâtin Amerika komünist partileri temsilcilerini bir araya getiren Konferansın kararlarını benimsiyoruz. Başka bir deyimle, Marksist-Leninist prensipler, komünist ve işçi partilerinin 1957 ve 1960 konferanslarında kabul edilen bildiriler temelinde, dünya komünist hareketinde birliğin sağlanmasını, bütün tartışmalara ve bölücü faaliyetlere son verilmesini istiyoruz. Her şeyden önce, gerçekleşecek amaç, bütün komünist partilerinin kardeşçe birliği ve beraberliğidir.

Yoldaşlar, yaşasın dünya komünist hareketinin birliği!

Bugünkü Afrika'nın karakteristik özelliği, kıt'a halklarının ülkelerini sömürgecilik ve yeni-sömürgecilik boyunduruğundan tamamen kurtarmaları uğrındaki önüne geçilmez çabalarıdır. Afrika halkları, milli kurtuluş hareketini ne pahasına olursa olsun ezmeğe çalışan uluslararası emperyalizm kuvvetlerinin hiddetli saldırılarına karşı koymaya kesinlikle kararlıdır.

Tek tek ülkelerdeki devrimci sürecin bütün özellikleri içinde karakteristik olan, devrimin gelişmesi için kıt'a halklarının dünyadaki öteki anti-emperyalist kuvvetlerle gösterdiği dayanışmadır. Özgürlük ve ekonomik kurtuluş için, sosyal ilerilik uğrunda yürüttükleri savaşta Afrika halkları sürekli olarak, çağımızın bütün devrimci güçlerinden, sosyalizm ülkelerinden, uluslararası işçi hareketinden ve halkların milli kurtuluş hareketinden çok büyük destek görmektedir. Bu desteğin canlı bir örneği, 1966 yılı Ocak ayında Havana'da yapılan Asya, Afrika ve Lâtin Amerika Halkları Konferansı'ydı. Bu konferans, dayanışma hareketinde üç kıt'a temeli üzerinde nitelik bakımından yeni bir aşamaya yol açtı. Afrikalı yurtseverler, bütün devrimci güçlerin anti-emperyalist birlik cephesini kurma amacına yönelmiş olan konferans kararlarını, özgürlük savaşının başarısı için önemli bir etken saymaktadırlar.

Afrikada anti-emperyalist devrim

A. Lerumo

Bugün bütün Afrikada güçlü bir milli kurtuluş hareketi gelişmektedir. Bu hareketin amacı, kıtamızın topraklarını, servetlerini emperyalistlerin ve emperyalist ajanlarının elinden kurtarmak, Afrikayı gerçek sahiplerine – bu kıtada yaşayan halklara – iade etmektir. Hiç şüphesiz, bu hareketin gelişmesi ve çapı, bölgeye göre değişmekte politika ve teşkilâtlanma bakımından ayrı ayrı şekiller almaktadır. Ama istek ve amaçlar, her yerde birdir. Afrika halkları, politik bağımsızlıklarını tamamlayabilmek için,

yabancı sömürgecilerin veya beyazderili azınlıkların egemenliği altında bulunan bölgelerin kurtulmasına yardım ediyorlar. Bu halklar, ekonomik bağımsızlıklarını da gerçekleştirmeye karardır; sömürgecilerle yeni-sömürgecilerin Afrikadaki bütün kaynakları, bütün emeği sömürmelerine son vermek, emperyalizmin acı mirası olan yoksulluğu, geriliği, cahilliği yenmek, hayat ve kültür seviyesini yükseltmek üzere, toplumsal devrimin bir zorunluluk olduğunu kabul ediyorlar.

Kıtanın her bölgesinde görülmemiş bir şiddetle beliren dayanışma duygusu, soyut bir duygu değildir. Bağımsızlığa kavuşmuş devletlerin, kurtuluş yolunda savaşan halklara sağladığı pratik yardım tedbirleri, bu duyguyu dile getirmektedir. Kanuni temellerden yoksun ırkçı Smith rejiminin, Rodezyanın «bağımsızlığı»nı tek tarafı olarak ilân etmesi, bütün Afrika'ya yönelmiş bir meydan okumadan başka bir şey değildi. Afrika halkları bunu hemen anladılar. Rodezya ile ortak sınırları bulunan Zambiya da, Rodezyadan çok uzak bir bölgede bulunan Ghana da, Smith'in bu hareketini, bir harp ilânı diye kabul etti, askeri kuvvetlerini seferber ettiler. Bu tepkiyi anlayabilmemiz için, bütün Afrika halklarının tarihini, geçirdikleri tecrübeleri göz önünde tutmak; «Arap Afrika» da veya «Kara Afrika»da, Sahranın kuzeyinde veya güneyinde, İngiliz veya Fransız, Belçikalı veya Portekizli, Alman veya Hollandalı sömürgecilerin boyunduruğu altında yaşamış bütün Afrika halklarının tarihinde, ortak unsurların varlığını unutmamak zorundayız. Yüzyıllar boyunca Avrupadan veya başka kıtalardan gelmiş, altın, fildişi, servet peşinde koşan maceracılar, Afrikayı çekirgeler gibi istilâ etti. Dört yüz yıl boyunca, zenci ticareti yapan korsanlar, Afrikadan erkekleri, kadınları, çocukları kaçırdılar. Aynı dönem içinde, 100 milyondan fazla Afrikalı, özellikle Kuzey ve Güney Amerikada, Karayb Adalarında esir diye satıldı.

1935 yılında, İtalyan faşistleri Habeşistana saldırdıkları zaman, bu çok eski krallık, kıtada bağımsızlığını koruyabilmiş son devlettir. İkinci Dünya Savaşı başladığı zaman, Afrika, Batı Avrupa devletleri arasında tamamiyle bölünmüş bir durumdaydı.

Her yerde Afrika halkları, istilâcılara karşı büyük bir cesaretle savaştılar; yabancı boyunduruğu altında geçirdikleri uzun yıllar, bugün bütün kıtamızda şiddetle beliren bağımsızlık aşkını yıpratamadı. İkinci Dünya Savaşında Mihver devletlerinin yenilgiye uğraması. Orta ve Doğu Avrupada, Çinde, ve daha başka ülkelerde milli kurtuluş savaşlarının, sosyalist devrimlerin zafere ulaşması ile, emperyalist güçlere büyük darbeler indirilmiş oldu, Afrikalıların Afrikayı yeniden fethetmelerini kolaylaştıran şartlar meydana geldi.

Ama bu iş yine de kolay olmadı. Bazı bölgelerde, – örneğin Cezayirde, Kenyada – bağımsızlık, uzun, kanlı bir mücadeleden sonra elde edildi. Emperyalistlerin gönül hoşluğu ile eldekilerinden vazgeçtiklerini hiçbir yerde görmedik. Bazı yerlerde, halka, nazari alanda kalan bir bağımsızlık tanıdılar, ama bunu zorunluluk altında kaldıkları için yaptılar. O zaman

da, iktisadi, askeri, siyasi durumlarını – ne pahasına olursa olsun korumaya çalıştılar. Bugün bile, Afrika, tam anlamıyla bağımsızlığa kavuşmuş değildir. Doğrudan doğruya boyunduruk altında kalmış bölgelerden başka, bağımsız Afrika devletlerinden bazıları yeni sömürgeciliğin zincirlerinden kurtulamadı. Bununla beraber, halklarımızın bugüne dek sağladığı gerçekten büyük zaferleri küçümsemek, hata olur. Topraklarımızın en büyük kesimini kaplayan, nüfusun büyük çoğunluğunu bir araya toplayan 40'a yakın yeni devletin kurulması, fevkalâde büyük bir önem taşıyan Afrikanın tam anlamı ile kurtuluşunu müjdeliyen bir tarihsel olaydır.

Afrikada bugün devrimci süreç, fevkalâde önemli, fevkalâde ilginç özellikler taşıyor. Bu özelliklerden biri, sömürgecilikle yeni-sömürgeciliğe karşı yürütülen ortak savaşta, günden güne daha şiddetle beliren, karşı gelinmez bir güçle gelişen birlik ve dayanışma eğilimidir. Her Afrikalı bu eğilimi şöylece özetleyebilir: Atalarımız, birlik halinde savaşmadıkları için yenilgiye uğramışlardır. Özgürlüğe tekrar kavuşmak, onu korumak istiyorsak, hareketlerimizi birlik halinde yürütmek zorundayız.

Bu birlik eğilimi, büyük yurtsever, büyük düşünür, büyük komünist W. E. Dubois'nın eserinde ve hareketinde ilk defa dile gelmiştir. Bununla beraber, bu eğilim, ancak sömürgeciliğe karşı yürütülen somut savaş içinde gerçek ve etkili bir güç haline gelebildi. Bütün kıta, emperyalist devletlerin boyunduruğu altında bulunduğu dönemde, sürgünde yaşayan Afrikalı yurtseverler, ortak amaçlarını tesbit, ortak stratejilerini tâyin etmek üzere toplanırlardı. Bugün de bağımsızlığa yeni kavuşmuş devletler, düzenlenen çeşitli konferanslarda, yabancıların boyunduruğu altında kalmış ülkelerle ortak çabalar yürüterek, özgürlük alanını genişletmeye karar vermişlerdir.

25 Mayıs 1963'te Addis-Abeba'da toplanan Afrika devlet ve hükümet başkanlarının kararı üzerine kurulan Afrika Birliği Teşkilâtı (OUA), birlik yolunda atılmış önemli bir adım teşkil eder. Emperyalizmin, sömürgeciliğin bütün şekillerine karşı yürütülen savaşta Afrika birliği kavramının önem ve değerini bir kere daha kuvvetle belirten bu Teşkilât, fevkalâde önemli bir rol oynamaktadır.

Addis-Abeba toplantısında kabul edilen program ve kararlar, bütün Afrika ülkelerinin amaç ve hareket birliğine sağlam bir temel teşkil eder. Öte yandan, Addis-Abeba Konferansında ırk ayırımına, Apartheid rejimine karşı savaşmak üzere çeşitli kararlar alındı. Konferans, Güney Afrika Cumhuriyetine ve Portekize karşı diplomatik ve ekonomik boykot uygulamasına karar verdi. Nihâyet, Afrika menşeli Amerikan vatandaşlara uygulanan insanlık dışı muameleye son verilmesi istenildi.

1963–1964 yılında, Afrikalı halkların yürüttüğü anti-emperyalist mücadele, birkaç tarihsel başarı sağladı.

Brazzaville Kongosunda, sendikaların ve ilerici güçlerin yönettiği kitle hareketleri Rahip Yulu'nun yarı-sömürgeci zorba rejimini devirdi.

Zanzibar'da silâhlı bir ayaklanma, İngiliz emperyalistlerinin desteğinden yararlanan azınlık rejimini ve hükümetini silip süpürdü; yerine kitlelere dayanan bir halk hükümeti getirildi. Zanzibar ve Pemba adalarının Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti çerçevesi içinde Tanganika halklarıyla birleşmesine karar verildi.

Sudan'da ayaklanan halk, Amerikan emperyalistlerinin yardımı ile iktidara geçen general Abud'un askeri diktatoryasını devirdi.

Aynı dönem içinde, Cezayirde, Mısırdaki, Ghanede, Malide, Ginede ve daha başka ülkelerde çeşitli alanlarda ilerici ve demokratik tedbirler alındı.

Emperyalistlerin karşı saldırısı

Hiç şüphesiz, emperyalist dünya kuvvetleri, bu yeni gelişmelere seyirci kalamazlardı; emperyalizme ve sömürgecilğe karşı yönelmiş Afrika kuruluş hareketlerinin enine ve derinliğine gelişmesi bu kuvvetlerde tepki uyandıracaktı.

Bilindiği gibi, emperyalistler, bağımsız Afrika devletlerine karşı bütün alanda ve kıta çapında ortak saldırılara geçiverdiler. Kongo'da Çombe'nin dönüşü; terör ve şiddet yolu ile Kongo halkını esaret altına sokmak üzere, Verwoerd hükümetinin yardımı ile, Güney Afrikadan ücretli asker getirilmesi, bu saldırılardan örneklerdir. Kısa bir süre sonra, Amerika ile Belçika, beyaz misyoner papazlarına yardım bahanesi ile açıkca ve küstahca silâhlı bir saldırıya giriştiler. Asansyon Adasındaki askeri üstten gelen silâhlı kuvvetler, Stanleyville yakınlarına getirildi; Çombe'nin çeteleriyle birleşerek şehre saldıran bu katiller, Stanleyville'i ellerine geçirdikten sonra, çarparışan bütün yurtseverleri, şehir ve dolaylarındaki bütün sivil halkı da katlettiler.

Emperyalistlerin işlediği cinayetler, bütün Afrikada büyük bir infial uyandırdı. Afrikalı liderler bu davranışları protesto ettiler. Ama Afrika Birliği Teşkilâtı, emperyalist saldırısına ve müdahalesine kesin, etkili bir tepki gösteremedi. Bu kritik anda, Teşkilâtın gösterdiği bu güçsüzlük çok pahalıya mal oldu.

Çombe emperyalist efendilerine kendi ülkesinin kapılarını açmakla yetinmedi. Leopoldville Kongosu; Brazzaville Kongosu, Uganda, Sudan gibi komşu ülkelere karşı kullanılan bir saldırı ve müdahale üssü haline getirildi.

«Uzman» maskesi altında iş gören, gerçekte ücretli katil ve hayduttan başka bir şey olmıyan çeşitli emperyalist ajanları Afrikada harekete geçti. Böylece sayısız Afrika yurtseveri öldürüldü. Bilindiği gibi, Amerikanın başvurduğu gangster metodlarının başlıca silâhı, cinayettir.

Amerikanın ve daha başka ülkelerin temsilcileri, casus kullanarak, para ile adam satın alarak, Afrika devletlerinin iç işlerine müdahale etmeye çalışıyorlar. Örneğin, bütün Amerikan diplomatik misyonlarında CIA'nin

ajanları bulunmaktadır. Ama çoğu zaman CIA ve diğer caususluk teşkilât- larında çalışanlar, yıkıcı hareketler yürütenler, «iş adamları» kılıfına bürünüyorlar, Milletlerarası Hür Sendikalar Konferasyonu (CISL)'nin, AFL – CIO'nun, Milletlerarası Emek Bürosu (BIT)'nin danışmanları'maskesi altında işlerini görüyorlar, Afrika ülkelerinin gelişme programları çerçevesi içinde, öğretim ve eğitim alanlarında yardıma gelmiş «Barış gönüllü- leri» pozunda faaliyet yürütüyorlar. Dolaysız askeri saldırılar, suikastler, dalavereler, cana kıymalar, provokasyonlar, hilelerden başka yollara da başvuruyorlar. Emperyalist ülkeler, Afrika hükümetleri üzerindeki iktisadi baskılarını da arttırdılar. Sömürgecilik döneminin tabii sonucu olarak, Afrika ülkelerinin iktisadi bağımsızlığa kavuşmamış, geri kalmış ülkeler oluşu, çok çeşitli şekiller alan bu ekonomik baskıyı kolaylaştıran bir etkindir.

Siyasal bağımsızlığı kavuşmuş ülkelerimizin büyük çoğunluğu, bu bağımsızlığı kuvvetlendirecek, ona gerçek bir öz verecek uzun vadeli sanayileşme ve gelişme planlarını gerçekleştirmeye çalışıyor. Ama Afrika devletleri, bu amacın gerektirdiği muazzam sermayeyi – kolayca anlaşılabileceği gibi – kendi imkânlarıyla sağlayamazlar.

Bu çok mübhem sermaye ihtiyacından faydalanan sömürgeciler, de, Afrika devletlerine çeşitli iktisadi, siyasi şartlar kabul ettirebiliyorlar. Hiç şüphesiz, Sovyetler Birliği ile diğer sosyalist ülkeler ülkelerimize gerçekten şartsız yardımlar sağlayarak, emperyalistlerin bu şantajına karşı koymaya çalışıyorlar. Ama gelişme zorunluluklarımız o kadar muazzam ki, hükümetlerimiz bu yardım sağlayabilecek bütün devletlerden medet ummak zorunda kalıyorlar. Böylece, Afrika ülkelerinin bugünkü geri kalmış durumundan, sermaye yokluğundan sorumlu olan emperyalistler, sömürgeciliğin yarattığı güçlüklerden faydalanabiliyorlar.

Iktisadi gelişmeye yardım etmek üzere kredi açmaya razı oldukları zaman bile, emperyalistler bu «yardım»'ı daima, bir devletin – devlet adına layık olursa – kabul edemeyeceği iktisadi, siyasi ve askeri şartlara bağladılar.

Ama sosyalist ülkelerin, imkânları nispetinde, fevkalâde düşük faizle ve hiç bir şarta bağlanmamış krediler açmaları, bu durumu baştan aşağı değiştirdi. Afrika ülkelerine dolaysız ve büyük faydalar sağlayan bu yardımın, çok önemli bir sonucu daha oldu: emperyalistler, o zamana kadar takındıkları küstah tutumu değiştirmek zorunda kaldılar. Bununla beraber, amaçları hiç değişmedi. Yabancı tekellere ucuz iptidai maddeler, ucuz emek sağlamak üzere Afrika ülkelerini kapitalizmin etki alanında tutmak, iktisadi bağımlılıklarını devam ettirmek, gelişmelerini engellemek; emperyalist amaçları işte bunlardır.

Birçok Afrika devletinde endüstrinin, sermayenin, pazarların, taşıtların vb. geniş bir kesimini kontrolleri altında tutan emperyalistler, hükümetleri- mizden yeni yeni imtiyazlar koparabilmek için şantaj yoluna bile gidiyor-

lar. Afrikada üretilen iptidai maddelerin dünya pazarlarındaki fiyatlarını düşürmek için çeşitli dalaverelere başvuruyorlar. Öte yandan, sanayi maddelerinin fiyatları mütemadiyen arttığı için, Afrika ülkelerinin hayat seviyesi ile gelişmiş ülkelerin hayat seviyesi arasındaki uçurum gittikçe derinleşmektedir.

Aklı başında namuslu yurtsever liderlerin yönetimi altında bulunan Afrika ülkeleri, bu tehlikeli duruma bir an önce son vermek üzere, karma bir tarım kurmaya; iptidai maddelerinin, besin maddelerinin, başkalaştırma endüstrilerinin üretimini arttırmaya çalışıyorlar. Ama bu amaçlara bir günde varılamaz. Bu zorluklardan yararlanan emperyalistler, Afrika devletlerinin dış ve iç politikasını, hükümet şekil ve tertibini bile etkilemek için, iktisadi baskı metotlarına başvuruyorlar.

Güney Afrika, halklar için bir hapisanedir

Afrikayı bağımsızlığa, birliğe, kalkınmaya götüren hareketi durdurtmak üzere çabalarını esirgemeyen dünya emperyalizmi, Portekizli sömürgecilere, zincirlerinden henüz kurtulamayan Güneyde, milyonlarca Afrikalıyı boyunduruk altında tutan sömürücü beyaz azınlığın diktatoryalarına büyük yardımlar sağlıyor.

Salazar, Verwoerd ve Smith zorba rejimlerini ayakta tutan, bu hükümetlere silâh, sermaye ve çeşitli yardımlar sağlayan devletler, Amerika, NATO devletleri, ve Japonya gibi ülkelerdir.

İngiliz emperyalizmi ile İşçi Partisi hükümeti, Zanzibar halkına zorla kabul ettirilen «bağımsızlık» tan sorumludurlar. Bu bağımsızlığı kabul etmek, Jan Smith'in ırkçı çetesi Zanzibar' topraklarını bahşetmek, dört milyonluk bir halka beyaz bir azınlığın egemenliğini kabul ettirmek demektir.

Beyaz sömürgecilerin Rodezyada kurduğu polis devletine karşı İngiltere ile diğer emperyalist devletlerinin gösterdiği hoş görürlük, «hissi» nedenlerden ileri gelmiyor. Bu hoş görürlüğün tek sebebi şudur: Zanzibar'da «bir insan bir oy» ilkesi temelinde kurulacak gerçek demokrasinden ödleri kopuyor. Böyle bir demokrasi kurulduğu gün, Afrikada devrim, Limpopo sahillerine kadar yayılacaktır; böylece nehrin ötesinde bulunan Güney Afrika Cumhuriyetini, başka bir deyimle, sömürgecilerin Afrikadaki en büyük kalesini, bütün kıtaya karşı yönelen devrim aleyhtarı, Afrika aleyhtarı antrikaların merkezini, emperyalist sömürgeciliğin en korkunç şekillerini devam ettiren bölgeyi, tehlikeye düşürecekler.

Güney Afrikada hüküm süren, zulme dayanan, insanlık dışı rejimi, Birleşmiş Milletler'de veya başka milletlerarası toplantılarda, suçlayan ikiyüzlü Amerikan, İngiliz veya daha başka emperyalistler, bu ülkede yürütülen ulusal kurtuluş hareketine gerçekten yardım sağlayacak, milletlerarası bir dayanışma hareketi teşkil edecek her türlü pratik tedbire engel oluyor-

lar. Apartheid rejimini bu kadar inatla savunmalarının nedenleri, bir yandan politik ve stratejik endişeledi; öte yandan, dünyanın bu bölgesinde muazzam menfaatleri bulunan emperyalistlere, çok ucuz bir emek sağlayan bu rejimi devam ettirmek isteğidir.

Afrikanın en sanayileşmiş bölgesine, yani Güney Afrikaya, Amerikadan, Batı Avrupadan, Japonyadan durmadan sermaye akıyor. Ülkenin doğal servetleri, muazzam iktisadi gelişmesi, esaret sistemine yakın «mecburi iş» sistemi, bu bölgede, dünyanın en yüksek kazanç oranını, en yüksek sömürme düzeyini sağlamaktadır. Hapisaneye benzeyen kamplarda yaşayan yarım milyon Afrikalı, kapitalist ülkelerin elinde bulunan altın stoklarının en büyük kısmını çıkartmaktadır. Değişirme (transformasyon) endüstrisinde, kâr oranı 1963 yılında % 26'yi buluyordu. Bu oran, New York Times'in belirttiği gibi: «Amerikalılar için bu bölgeyi büyük kazançlar elde edilecek, transformasyon endüstrisini çok kârlı bir iş haline getiren, dünyanın en küçük ülkesi haline getiriyor.»

Emperyalistlerin bütün Afrikada ve bütün alanlarda sarfettiği utanç verici faaliyetlerin tek bir amacı vardır: Afrika, Batının etki alanı, ucuz iptidai madde, ucuz emek sağlayan başlıca kaynağı kalmalıdır. Bu amaçlarını gerçekleştirmek üzere, Afrikayı az gelişmiş, siyasi bakımdan güçsüz, bölünmüş, demokrasiden yoksun bir bölge halinde tutmak istiyorlar.

Maalesef, emperyalistler son zamanlarda bazı başarılar kayıt ettiler. Örneğin, eski Fransız sömürgelerinden bazılarının ayrı bir teşkilât kurmaları; 1965 Ekiminde Akra'da toplanan Afrika Birliği Teşkilâtı Konferansına katılmamaları, Afrika halkları arasındaki dayanışmayı epey zayıflattı. Son zamanlarda, bazı Afrika ülkelerinde meydana gelen olaylardaki dolaylı veya dolaysız emperyalist etkisi kolayca görülmektedir. Birçok Afrika ülkeleriyle eski «ana vatan» hükümetleri ve kuruluşları arasında devam eden bağlar, etkiler, hareketler, kolay kolay ortadan kaldırılamaz. On yıldan beri Amerikan, Batı Almanya, Japon hükümet ve tekelleriyle kurulan ilişkiler de çok olumsuz rol oynamaktadır. Bu «yeni gelenler», Afrikada «eskiler»in yerine geçmek niyetindedirler.

Ama emperyalistlerin elde ettiği başarılar uzun boylu devam edemez: çünkü emperyalizmin güttüğü stratejik amaçlar, Afrikada çok büyük çoğunluğun, çeşitli toplumların, bütün sınıf ve tabakaların istek ve ihtiyaçları ile çelişme halindedir. Yabancı tekellerin hizmetinde bulunan pek ufak bir azınlık müstesna, bütün Afrikalıların menfaatleri; yoksulluğu, elifbasızlığı, hastalıkları, gerildiği devam ettiren siyasi ve iktisadi bağımlılığa son verilmesine, iktisadi alanda hızlı tempolu bir gelişme, daha yüksek bir hayat seviyesi, sağlık ve eğitim alanlarında gelişmeler sağlıyacak eksiksiz bir bağımsızlığın gerçekleştirilmesine bağlıdır.

Afrikalı yurtseverleri bölen anlaşmazlıklar, çoğu zaman, bu amaçların tespitiyle değil, bu amaçları gerçekleştirmek üzere kullanılacak metodların seçilmesiyle ilgilidir.

Sınıf yapısı ve siyasi partiler

Gerçekleştirilmesi gereken amaçlar konusunda varılan geniş anlaşma, Ghana, Gine, Mali ve Tanzanya gibi devletlerde, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı olan bütün güçleri birleştiren bir milli cephenin kurulması, başka bir deyimle «tek parti sistemi» ile dile getirildi.

Tek parti sistemi ve bu sisteme karşı takınılacak tutam sorunları ile ilgili tartışmalar, milli kurtuluş hareketi içinde devam etmektedir. Bu konularda anlaşmaya henüz varılmış değildir. Şu noktayı unutmayalım: Afrika ülkelerinin çoğunda, siyasi gelişme milli kapitalizmin çok uzun süre önce gelişip kuvvetlendiği, toplumdaki ayrımların açıkça belirdiği, kapitalist – sınıf – işçi ve köylü sınıfı diye iki karşıt sınıfın meydana geldiği ülkelerdeki siyasi gelişmeden çok farklıdır. Bu büyük farkı anlamazsak, başka ülkelerde geçirilen tecrübelerden çıkarılacak sonuçları Afrika ülkelerine uygulamaya kalkışırsak, baştan aşağı yanlış sonuçlara varırız.

Hiç şüphesiz, Afrikanın çeşitli devlet ve bölgelerinde şartlar birbirinden çok farklıdır. Bazı ülkeler, sömürgeciliğe rağmen, belirli bir sanayi gelişmesine varabilmiş, alış verişe, şehirleşmeye, taşıt araçlarına, ticari üretime vb. dayanan bir iktisada kavuşmuştur. Bazılarında ise, bu unsurlardan hiç biri yoktur. Halkın çok büyük çoğunluğu kapitalizm-öncesi – yani aşiret ve feodal – ilişkiler çerçevesi içinde, doğal bir ekonomi ile – yani toprağı işleterek ve hayvan yetiştirerek – geçinmektedir. Bu farklara rağmen, ortak özellikleri tesbit etmek mümkündür. Örneğin, sanayileşme her yerde çok sınırlı kalmıştır. Sanayileşmenin, kapitalist ilişkilerin en çok geliştiği bölgelerde, örneğin Gine'de, bütün iktisadi imkânlar gerçekte yabancı şirketlerin tekelindedir; yahut da devlet otoritesinden faydalanarak, Afrikalı halk kitlelerine bu bölgeye özgü bir sömürgecilik tipi kabul ettiren yerli beyaz kapitalistlerin elinde bulunmaktadır.

Bu şartlar içinde, bütün kıtamızda – Kuzey bu bakımdan bir istasna sayılabilir – görülen durumun başlıca özelliği şudur: Çok geniş Afrikalı kitleler, yabancı veya yerli beyazların malı olan madenlerde, çiftliklerde, fabrikalarda çalışmak zorunda kalıyor; üst kısmı ise, cematın ortak malı olan topraklarda ilkel ekonomi şartları içinde yaşıyor. Zaten bu çeşitli gruplar, bir iş şeklinden ötekine kolayca geçmektedir. Afrika ülkelerinin çoğunda, yerli bir tüccar ve esnaf burjuvazisi meydana gelmiştir. Yukarıda tesbit ettiğimiz gruplara eranla pek ufak bir azınlık teşkil eden bu yerli burjuvazi, fazla işçi çalıştırması için gereken sermayeden yoksundur. Büyük sermaye sahibi yabancı kapitalistlere göre, bu yerli burjuvazinin içinde bulunduğu şartlar fevkalâde elverişsizdir.

Böylelikle, yerli iki sınıf arasındaki çelişmeler, henüz keskinleşmemiştir; emperyalistlere ve sömürgecilere karşı yürüttükleri ortak savaşa nispetle, bu çelişmeler ikinci plânda kalıyor. Hattâ, aşiret mülkiyeti ile feodal sistemin hüküm sürdüğü yerlerde, aşiret başkanlarıyla halk arasındaki karşıtlar bile ikinci plânda kalıyor; sömürgecilerin zaptettiği en güzel

toprakları kurtarma zorunluluğu bütün bu unsurlar için en önemli sorun haline geliyor.

Afrika ülkelerinin bazılarında bir kitle partisi olan tek partinin iktidarı ele alması; ulusal bağımsızlık uğruna savaş yürütmek üzere, bütün yurtsever unsur ve çevreleri bir arada toplayacak bir ortak cephe kurma zorunluluğundan ileri gelmiştir.

Ama bu durumun başka nedenleri de vardır: Sömürgeciler – özellikle İngilizlerle Fransızlar – «anavatan»ın spesifik şartları içinde meydana gelmiş burjuva parlâmenter kuruluşları, çok partili sistemi, sömürgelerinde kurmaya çalıştılar. Bağımsızlığa kavuştuktan sonra, eski sömürgelerden bazıları bu kuruluşları lağvettiler. Şu noktayı da unutmamalıyız: Avrupa sömürgeleri haline gelmezden önce, Afrikalı ülkeler kendi işlerini mükemmel – genellikle çok demokratik şekilde – idare ediyorlardı. Öte yandan, Batı kuruluşlarının Afrika şartlarına pratikte hiç uymadığı anlaşıldı.

Sömürgecilik döneminde teşvik gören siyasi partilerin varlığı, Afrika toplumundaki çeşitli tabakaların sınıf çıkarları arasındaki büyük farkları, bu toplumun politikasını aksettirmiyordu. Bu partilerin çoğu, aşiretler, bölgeler, dinler vb. arasındaki karşıtları keskinleştiren, böylece sömürgecilerin çıkarlarına hizmet eden; ama Afrikalılara büyük zararlar veren bir araçtı. «Parti» adı altında etraflarına belirli bir çevre toplayan hırslı ve dalavereci politikacılar çoğu zaman, halka faydalı olmak için siyasi iktidara katılmayı düşünmüyor, sömürgeci idarenin kontrolü altında yüksek bir memuriyet kopartmaya çalışıyorlardı. Böylelikle, emperyalistler bu «parti»leri, bu politikacıları kolayca satın alabiliyorlardı.

Avrupa burjuva basını «Afrikada demokrasinin yok edildi»ğinden yakındığı zaman, kastettiği demokrasi gerçekte burjuva demokrasisi kavramıdır. Birçok Afrika ülkesinde, bütün itibarını kaybeden burjuva demokrasisi yerine gerçekte çok daha demokratik, ve Afrikanın şartlarına uygun düşen, baskı rejimleri olmiyan kuruluşlar kabul edildi. Örneğin, Eylül 1965'de Tazmanyada yapılan seçimlerde, seçmenler, tek parti rejimine rağmen, tam özgürlük içinde oylarını kullanabildiler. Birçok milletvekilinin hattâ bakanlardan bazılarının tekrar seçilmemiş olması, bunu ispatlamıştır. Oysa, emperyalist basında, İngiliz sistemini örnek almış bir burjuva demokrasisi diye methedilen Nijeryada, feodal unsurlar, 1964 Aralık genel seçimleri ile, ülkenin batı bölgesinde kısa bir süre önce yapılan bölge seçimlerini bir rezalet haline getirdiler. Bütün Afrikanın itibarını zedeliyen bu seçimlerde, kitle halinde tevkifler yapıldı, adaylar öldürüldü, seçmen, leri korkutmak için türlü yollara başvuruldu, seçim sonuçları değiştirildi.

Hiç şüphesiz, tek parti sistemi her derde deva bir sistem değildir. Bazı hallerde – örneğin Senghor'un Senegal'da yaptığı gibi – neo-kolonyalist rejimler ilerici ve yurtsever hareketleri bastırmak için tek parti sistemine başvuruyorlar. Burjuva ve feodal unsurlar, kendi çıkarlarını kolayca korumak için, halktaki birlik isteğini sömürüyorlad. Örneğin, Sudan'da, general

Abud'un askeri diktatoryasının devrilmesinde çok önemli rol oynayan Komünist Partisinin yasaklanması için hükümete baskı yapan sağcı partiler, bu taktiğe başvurdular.

İnkâr edilmeyecek bir nokta da şudur: Güney Afrika Cumhuriyetinde meselâ – yani oldukça kalabalık bir proletaryası, elli yıldan beri Afrikanın özgürlüğü uğruna savaşıyor şanlı bir Komünist Partisi bulunan bir ülkede – şartlara en uygun düşecek sistem hiç şüphesiz tek parti sistemi değildir.

Ama bu ayrıntılara takılıp sorunun özünü teşkil eden zorunluluğu unutmamalıyız. Bu zorunluluk, emperyalizme, yeni – sömürgeciğe karşı ortak savaş yürütmek üzere, bütün yurtseverleri – başka bir deyimle çeşitli sınıflara mensup Afrikalıların çok büyük çoğunluğunu – bir arada toplayacak tek cepheyi kurma zorunluluğudur.

«Tek parti sistemi» deyişi yanlış anlaşılmalıdır. Afrikanın birkaç ülkesinde gördüğümüz bu «tek parti», kelimenin geleneksel anlamı ile bir «parti» değildir. Bütün yurtsever ve emperyalist-aleyhtarı eğilimleri içine alacak kadar geniş bir milli kurtuluş cephesidir; bağımsızlık uğruna yürütülen savaş içinde doğan ve düzenlenen, bu savaşın devam ettirilmesi, genç devletin yönetimi ile ilgili yeni sorunları çözmek üzere yeni şekillere girmek zorunda kalan bir teşkilâttır.

Bağımsızlık uğrunda yürütülen savaşta çeşitli sınıfların cephesini perçinleştiren amaç birliği, beraberlik duygusu, siyasi iktidar ele geçirildikten sonra devam edebilir mi? Yoksa bu tek cephe, içinde meydana gelen sınıf çelişmelerinin, siyasi çatışmaların etkisiyle çözülmeye mahkûm mudur?

Bu sorunları büyük bir dikkatle incelemek zorundayız. Afrikada ve diğer kıtalar, ülkelerde sömürgeciliğin kurbanı olmuş halkların yürüttüğü kurtuluş hareketlerinde amaç, sözden ibaret kalan bir siyasi bağımsızlık değildir. Resmen tanılan siyasi bağımsızlık, hiç şüphesiz, daha sonra atılacak adımların ilk şartıdır. Bağımsızlığa kavuştukları günden bu yana geçen süre içinde, Afrikanın birçok yeni devletinde iktisadi gelişme, eğitim, bağlık vb. alanlarında büyük başarılar elde edildi. Sömürgecilik döneminde bu başarılar düşünülemezdi bile. Ama yapılması gereken işlere oranla, elde edilen sonuçlar pek önemsiz kalmaktadır.

Bağımsızlık elde edildikten sonra, çok daha köklü toplumsal ve ekonomik bir devrim, zorunluluk haline geliyor. Böyle bir devrimden sonra ancak Afrika ülkeleri kendilerine düşen muazzam vazifeyi yerine getirebilir. Bu ödev, bağımsızlığı gerçekten ve her bakımdan etkili ve sonuçlu bir hale getirmektir.

Devrimin yeni döneminde – yani bağımsızlığın ilânı ile başlayan dönemde – bütün kitlelerin seferber edilmesi bütün halkın çaba sarfetmesi şarttır. Ama bu çabalar, eski sömürgecilerden bir bakıma çok daha tehlikeli, çok daha kurnaz düşmanlar olan yeni-sömürgeci güçlerin şiddetli direnişiyle karşılaşılıyor. Bu direnmede başvurdıkları taktik genellikle, çeşitli halk tabakalarını, çeşitli bölgeleri, çeşitli aşiretleri birbirine düşür-

mek, aşiret başkanlarının çıkarları ile kitlelerin talepleri, gerçek menfaatleri arasında rekabet uyandırmaktır.

Emperyalist güçlerin bu provokasyonlarına, Afrikalılar gereken cevabı veriyorlar: Milli kurtuluş Cephesini kuvvetlendirerek, güçlerinin dağılmasına engel oluyorlar. Böylece bağımsızlık uğruna yürütülen savaşı düzenliyen tek cephe, bağımsızlığın ilânından sonra, kitleleri yeni bir Afrika kurmaya çağırıyorlar.

İşçi sınıfının artmasıyla, bilincin yükselmesiyle iktisadi gelişme de hızlanacaktır. Kapitalist yola giren ülkelerde, «Afrika sosyalizmi» lâfı edilse bile, şehirlerde olsun, köylerde olsun, sömürülenlerle sömürenler arasındaki sınıf mücadelesi muhakkak keskinleşecektir.

Bu gerçeği gören Afrikalılar, başka bir yol izlemek istiyorlar; bu yol, hızlı bir iktisadi ve toplumsal gelişme sağlayacak, kapitalist sömürçülüğe yer bırakmayacak, kapitalist açgözlülüğün ve zorbalığın sonucu olan çözülmeye meydan vermiyecek yoldur.

İlkel toplumun özelliğini yapan geleneksel kardeşlik ve insanlık duyguları, hızlı bir gelişme zorunluluğu, sosyalist düşüncelerin Afrika halkları üzerindeki çekimi izah eden etkenlerdir.

Sosyalist yol

Bilince varmış bütün Afrikalılar, yepyeni bir Afrikanın kuruluşuna giden tek yolun, sosyalist yol olduğunu günden güne daha iyi anlıyorlar. Sadece bilimsel incelemelerden çıkarılmış teorik bir sonuç olmıyan bu anlayışa, kıtamızın bugünkü gelişmesinde, pratik ihtiyaçlarımızı anlamakla varılıyor. Geçirdikleri tecrübeler, Afrikalılara kıtamıza ithal edilen kapitalizmin özelliklerini öğretmiştir: Üretimde anarşi, israf, emeğin insafsızca sömürülmesi, korkunç zenginleşme isteği halkımızın kalkınmasını isteyen her Afrikalı şu gerçeği kabul etmektedir: Kapitalist yol, kitlelerin en mübrem ihtiyaçlarını temin edemeyeceği gibi, çok gelişmiş devletlerin gelişme seviyesi ile ülkelerimizdeki genel gelişme seviyesi arasında – neticede hayat ve kültür seviyeleri arasında da – günden güne derinleşen uçurumu hiç bir zaman kapatamayacaktır. Oysa halklar arasında gerçek bir eşitliğin kurabilmesi için bu farkların kaldırılması bir zorunluluktur.

Bu kanaat bugün Afrikada o kadar yaygındır ki hiç bir Afrikalı yönetici, kapitalist gelişme plânlarına veya programlarına halkın desteğini sağlamaz.

Gelişme yoluna girmiş Afrika ülkelerini, en gelişmiş sanayi devletlerinin seviyesine yetiştirmesi mümkündür. Sovyetler Birliği – özellikle Orta Asya Sovyet Cumhuriyetleri – eskiden geri kalmış ülkeler olan Doğu Avrupa devletleri, Çin, Kuzey Kore, Kuzey-Viyetnam, bu muazzam işin nispeten kısa bir süre içinde gerçekleştirebileceğini ispat etmişlerdir. Ama bu sonuçlara varmak için sosyalizm yoluna girmek bir zorunluluktur.

Nazariyede kalan bir siyasi bağımsızlığa kavuştuktan sonra, geçen yüz yıllık süre boyunca kapitalist yolundan ayrılmayan Lâtin Amerika ülkeleri, yeni – sömürgecilere yem olabiliyor, ekonomik buhran içinde kıvranıyor. Bu ülkelerdeki durum bize şu gerçeği ispatlamaktadır: Az gelişmiş ülkelerde sanayinin kurulması, çağdaş dünyaya uygun düşecek şartların yaratılması, ve çeşitli ihtiyaçların sağlanması için, sosyalizme doğru bilinçle yol almak bir zorunluluktur.

Afrikalıların büyük çoğunluğu bu sonuca vardığı için, hiç bir hükümet, hiç bir lider, bu gerçeği açıkça reddedemiyor. Senegalda ve kısa bir süre önce Kenyada görüldüğü gibi, hükümetler kapitalist gelişme plânları teklif ettikleri zaman bile, bu plânların gerçek özünü kitlelerden saklıyor, «Afrika sosyalizmi»ni uygulayan plânlar olduğunu iddia ediyorlar. Ama bu basit hileler artık sökmez oldu, çünkü halklarla dünya komünist hareketi, milli kurtuluş, dünya işçi hareketleri arasındaki duvarlar yıkılmakta; Afrikalı Marksistlerin Afrika şartlarına uyguladıkları ve bütün dünyada geçerli olan Marksist-Leninist tezler, emekçi kitlelerinin bilincine etki yapmaktadır.

Afrikalıların günden güne daha iyi anladıkları bir gerçek de şudur: Sadece sosyalist amaçlar tayinle yetinmek yetersizdir. Sosyalim yoluna girebilmek için, bütün çabaları kamu sektöründe toplayarak, sanayi kurmak, yollar, taşıtlar elde etmek, Afrika geleneklerine uygun düşen kooperatif prensipleri temelinde tarımı modernleştirmek, devlet mekanizmasına demokratik bir nitelik kazandırmak şarttır. Öte yandan, çoğu zaman yeni-sömürgecilerle işbirliği yapan gerici ve muhafazakâr unsurların kundakçılığına karşı, şehir ve köy kitlelerinin ülkenin yönetimine katılması da bir zorunluluktur.

Bu yolda, şimdilik fazla kalabalık olmıyan ama hızla gelişen Afrika işçi sınıfının oynayacağı rol çok büyüktür. Afrika ülkelerinin çoğunda, işçi sınıfı bağımsızlığın elde edilmesine büyük yardımlar sağladı. Ama devrimden bundan sonraki dönemde kendisine düşen ödev daha da önemlidir. Burada önemli bir nokta belirtmek istiyoruz: Emperyalist ülkelerin sendikacı bürokratları Afrikada çok olumsuz bir rol oynuyorlar. Özellikle, Milletlerarası Hür Sendikalar Konfederasyonu (CISL) çerçevesi içinde veya dışında faaliyet gören, Amerikan AFL – CIO ile İngiliz Sendikaları gibi teşkilâtların amacı, Afrikada sendika hareketini, ülkelerimizde yürütülen milli kurtuluş hareketlerinden ayırmaktır. Bu amaçla, sendikalarımıza yüz binlerce dolarlık «şarta bağlı» yardımlar sağlıyorlar; başka bir deyimle Afrika sendika yöneticilerini satın almaya çalışıyorlar. Ama bu çabaları gitgide sonuçsuz kalıyor. Çok dinamik bir örgüt olan Afrika Sendika Birliğinin etkisini azaltmak umuduyla CISL Afrika Sendika Konfederasyonu'nun kurulmasını sağladı. Ama bu konfederasyonun 1965 Ekiminde Nijeryada toplanan II-nci Kongresi tam bir başarısızlığa uğradı.

Afrika işçi sınıfı bir şartla ancak öncü rolünü oynayabilir, sosyalizmden

yana harekette yönetici sınıf haline gelebilir: Milli kurtuluş hareketi cephesinden ayrı düşmemek, bu cephenin bir unsuru kalmak, bu cepheyle bağlarını daha da sıkılaştırmak şartıyla.

Afrikalı komünistler

Kıtamızın bütün bölgelerinde sayıları günden güne artan Afrikalı Marksist ve komünistler, bundan önceki dönemde olduğu gibi, devrimin bugünkü döneminde de önemli bir rol oynuyorlar. Bilimsel sosyalizmi tetkik eden, bu bilimin her bölgenin spesifik şartlarına göre nasıl ve ne şekilde uygulanacağını bilen, şehirlerde, köylerde, madenlerde, çiftliklerde, çalışan emekçilerin karşılaştığı bütün konre sorunları derinlemesine inceleyen Marksistler, milli cephenin kuvvetlenmesine büyük yardımlar sağlıyorlar. Emperyalist propogandasının yaydığı komünist aleyhtarı peşin fikirler, yavaş yavaş etkisiz kalmaya başladı. Marksizmin sağladığı yardımlar, hiç şüphesiz, çeşitli ülkelere göre, başka başka şekiller almaktadır. Bazı ülkelerde, milli kurtuluş cephesi çerçevesi içinde, diğer yurtsever güçlerle işbirliği yapan komünist partileri şimdiden kurulmuştur. Başka ülkelerde ise, işçi sınıfının ileride bağımsız Marksist bir parti kurma hakkını mahfuz tutan komünistler, milli kurtuluş cephesi içinde faaliyet görme yolu ile, emperyalizme, sömürgecilğe karşı, sosyalizm uğrunda yürütülen savaşa katılıyorlar. Bu teşkilâtlanma sorununa her yerde geçerli olacak bir tek çözüm yolu bulunamaz. Marksistler, her ülkenin konre şartlarını göz önünde tutarak, bu soruna gereken çözüm yolları bulacaklardır.

Kimsenin inkâr edemeyeceği bir gerçektir ortaya çıktı: Hiç durmadan çalışan, emperyalizme ve sömürgecilğe karşı yürütülen mücadelede fedakârca, kahramanca savaşan, hareketleri yöneten, yurtlarına karşı büyük bir sevgi besleyen Marksistlerin tutumu, komünizmi bir «yabancı ideoloji» ilân eden; Marksistleri, kitle çıkarlarını değil, kendi çıkarlarını düşünmekle suçlayan iddiaları yıkmışlardır. N. Numade'in «*The African Communists*» adlı eserinde belirttiği gibi: Marksistler, «insanın, komünist olunca, halkının kurtuluşu uğrunda daha iyi savaştığını» ispatlamışlardır.

Afrikada devrimin gelişmesi, bütün insanlığın köhne kapitalist sistemden sosyalizme geçtiği döneme tesadüf etmiştir. Bütün dünyada meydana gelen yeni şartlar, emperyalizme ve sömürgecilğe karşı yürütülen savaşta, Asya ve Afrika halklarına önemli başarılar sağladı? Komünistlerin önderliği altında, dünya nüfusunun üçte biri emperyalist egemenliğini yıktı; insanlığın çok büyük çoğunluğu sömürgeciliğin boyunduruğundan kurtuldu, iktisadi bağımsızlık yoluna girdi.

İşçi ve köylü egemenliğinin kalesi, Sovyetler Birliği ile bütün sosyalist dünya, milli kurtuluş hareketinin ve sosyalist hareketlerin en büyük yardımcısı; emperyalistlerin hesaba kotmak zorunda kaldığı kuvvetli bir etken haline geldiğini defalarca ispatladı. Mısır halkı, öz malını, Suveys kanalını, dilediği gibi kullanmak istediği; Zanzibar halkı, İngilizlerin

kuklası olan sultanı ve hempalarını kapı dışarı ettiği zaman, emperyalistlerin giriştiği müdahaleyi sonuçsuz bırakan etkenler, Sovyetler Birliğinin varlığı, enerjik davranışı ve ihtarlarıdır.

Emperyalistler, eski sömürge topraklarını olduğu gibi, hâlâ ellerinde bulunan sömürgeleri de «yola getirmek» sevdasından vazgeçmelidirler. Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halkları arasındaki kuvvetli dayanışma da, artık hesaba katılacak önemli bir etken haline geldi. Afrikada, bazı başarısızlıklara rağmen, anti-emperyalist savaşta sağlanan birlik, kıtanın çeşitli bölgeleri arasında günden güne daha kuvvetle beliren bir yakınlaşmaya yol açıyor.

Afrika birliği bugün artık, bir duygu, bir istek meseleri olmaktan çıktı, gitgide somutlaşan bir gerçek haline geldi. En gerekli ortak ihtiyaçlarımız, bütün Afrikalıları şu gerçeği öğretmiştir: Bütün çabaladığımızı birleştirebilirsek, bir ülkenin, bir bölgenin tek başına çözümliyemediği sorunlarla kolayca başa çıkabiliriz.

Bugün bütün Afrikaya düşen en önemli ödev, bütün kıtanın kurtuluşunu tamamlamak, ve her şeyden önce, hâlâ esaret altında yaşayan Güney halklarının kurtulmasına yardım etmektir. Kıtamızın büyük bir kesimi – üstelik iktisadi bakımdan en gelişmiş bölgeleri – yabancı boyunduruğu altında kaldıkça, Afrika birliğinin, başka bir deyimle ortak bir yönetimin, ortak bir plânlamanın gerçekleşmesine imkân yoktur. Werwoerd' ların, Smith'lerin, Salazar'ların kurduğu Mukaddes İttifağın silâhlanabilmesi, Zambez nehrinin güneyinde bulunan bölgelerin sömürgecilerin elinde kalması, bütün Afrika halklarının bağımsızlığını tehlikeye düşürmektedir.

Afrika devrimi, dünya devrimci sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bütün insanlıkla beraber, halkımız da mutluluğa, özgürlüğe, demokrasiye, barışa, sosyalizme doğru yol almaktadır. Halkımızın, emperyalistleri, sömürgecileri yenilgiye uğratacağından, bu dönem içinde gerçekten özgür, ilerici, birleşmiş, sosyalist bir Afrika kurulacağından en ufak şüphemiz yoktur.

Afrika'da sosyalizm düşünceleri

İdris Cox

Bağımsızlıklarını elde etmiş olan genç Afrika devletleri, herbirinin ilerlemesi ile öteki bütün ülkelerde yürütülen kurtuluş savaşlarının birbirinden ayrılamıyacağını bilmektedirler. Bunun içindir ki, Afrika birliği sorunda genç devletlerin geleceğini, bu devletleri tam ve kesin kurtuluşa ulaştıracak yolun nasıl olacağını; bunların kapitalist gelişme yolunda mı ilerleyeceklerini, yoksa sosyalizm'e doğru kesin adımlar atabilecekler mi sorularını özellikle aydınlatmak gerekti.

İşte bu durumda Afrika halkları arasında sosyalizm düşünceleri sevilir olmuştur. Tek başına bu gerçek, sosyalist dünyanın ileriliğini ve Afrika'daki kurtuluş savaşlarına gitgide artan etkisini canlı bir biçimde göstermektedir. Bu aynı zamanda, Afrika kitlelerinin emperyalizme karşı gevşemiyen muhalefetini ve kapitalist ülkelerinkinden başka bir yolda yürümekte kararlı olduklarını dile getirmektedir.

Afrika ülkeleri siyasi bağımsızlığı elde ettikten sonra, eski, geri kalmış ekonomilerini değiştirmek ve yeni bir yola dönmek zorunluğu ile karşı karşıya kalmışlardır. Sosyalist düşünceler halk arasında gittikçe sevilmiş ve Afrikada yeni bir yol aranırken bu düşünceler üzerinde faal tartışmalar başlamıştır.

Dünyanın üçte biri, Marksizm ilkeleri ve stratejisinden aldığı yön ile Sosyalizme ulaşmıştır. Bununla beraber, sosyalist ülkelerin çok güçlü siyasi etkisi, Afrika'da sosyalist düşüncelerin temelinde Marksizm ilkelerinin yattığını kendiliğinden garanti edemez. Gerçekten de Marksist düşünceler önemli bir yaygınlık kazanmıştır. Yasaklanmış, ya da yasaklanmamış komünist ve işçi partileri'nin Güney Afrikada, Basutaland'da, Sudan, Nijerya, Fas, Tunus ve öteki ülkelerde Marksizm ilkelerini kendi özgül koşulları içinde uygulamak için ellerinden geleni yaptıklarından şüphe yoktur.

Fakat, genç Afrika devletlerinin birçoğunda Afrikalı milli önderler, ke'ndilerinin «Avrupa» Sosyalizmi dediklerinden de, Marksizmden de başka olan «Afrika Sosyalizmi» görüşünü şaşmaz bir direnişle öne sürmektedirler. İddia şu: Bu görüş, geleneksel Afrika toplumunun, kesin sınıf ayrımları olmıyan bir Afrika'nın içinde; emperyalizme karşı savaşta doğup gelişen «Afrika bireyliğinin» ve Afrika halklarında bilinçlenmenin yeniden doğuşunun bir ifadesidir.

«Afrika Sosyalizmi» görüşü, son zamanlarda yayınlanan ve Afrikayla ilgili kitapların, pek çok broşürün ve Afrika dergilerindeki sayısız yazının

konusu olmuştur. Bunlar arasında, cumhurbaşkanı Senghor'un (Senegal) 1964-te yayınlanan kitabı; cumhurbaşkanı Nyerere'nin (Tansanya) 1962-de yazdığı broşür; Kenya hükümetinin 1965-te yayınladığı resmi broşür; Afrikalı katolik ruhanilerinden Nijeryalı B. Onuoha'nın kitabı v.b. hatırlatmaya değer yayınlardır.(1)

«Afrika Sosyalizmi»nin kaynakları

«Afrika Sosyalizmi» bir bakıma, 20. yüzyılın ilk yarısında Dr. Du Bois'nın yönelttiği Panafrika Hareketi'nden çıkmıştır. Bu hareket, bir Marcus Garvey'in siyah ırkçılığından arınarak, bütün Afrika'nın kurtuluşu için olumlu bir kuvvet halini almıştır. Aslında bu hareket, öncelikle Afrika'lı siyasi mültecilerin bir hareketiydi ve hiç bir sosyalist ödevi yoktu. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce gerçekten de bu hareket ortadan kayboldu ve 1945-de Manchester'de yapılan V. Panafrika Kongresi'nden sonra yeniden canlandı.

Afrika'da Panafrikanizm ancak Afrika halklarının ilk Akkra Konferansı'ndan sonra derin kök salmıştır. Bu toplantı Afrika topraklarındaki ilk Panafrika buluşması olmuştur. Bu konferans daha sonraki yıllarda Afrika'daki bütün kurtuluş hareketlerine kuvvetli bir etki yapmış ve bu etki, 1958-den sonra bir sıra ülkenin siyasi bağımsızlığını elde etmesinde kendini göstermiştir.

Siyasi bağımsızlığın kazanılmasından sonra yeni gelişme yollarının aranması çeşitli politik akımların su yüzüne çıkmasına önayak olmuştur. Panafrikanizm içinde birbiriyle savaşan akımlar olduğu gibi, «Afrika Sosyalizmi»nin de soysuzlaşmış biçimleri var. «Afrika Sosyalizmi»nin ilk savaşçıları arasında cumhurbaşkanı Senghor ve cumhurbaşkanı Nkrumah bulunuyordu. 1962-den önce Halk Kongre Partisi'nin (Convention People's Party – CPP) tüzüğünde partinin hedefi olarak «Afrika Sosyalizmi» yer almıştı. Fakat cumhurbaşkanı Nkrumah gericilerin «Afrika Sosyalizmi» terimini bir maske olarak kullandıklarını kısa zamanda gördüğünden bu terim tüzükten çıkarıldı.

1962 yılı sonunda Gana'da «The Spark» adlı sosyalist haftalık dergi çıkmaya başladı. Bu derginin ödevi bilimsel sosyalizmin ilkeleri üzerinde durmak ve «afrika Sosyalizmi»nin hatalı yollarını ortaya koymaktı. Bu derginin bir sayısında (1964 sonunda) başkan Nkrumah politik tutumunu şöyle açıklıyordu:

(1): Leopold Senghor, *African Socialism*, Londra, Pall Mall Press, 1964; Julius Nyerere, *UJUMAA: The basis of african socialism*, 1962; *African socialism and its application to planning in Kenya*, Ministry for Economic Planning and Development, Kenya, Government Printers, 1965; Bede Onuoha, *The elements of african socialism*, Londra, Andre Deutsch, 1965; Kwame Nkrumah, *Consciencism*, Londra, Heinemann, 1964.

«Sosyalist gelişme yolunu, bazı çevreler istekli olmasa da, herkesce kabul edildiğine göre, sosyalizmin içlemini açık seçik bilmek zorunluğu ortaya çıkmaktadır... Bugün öne sürülen bir çok yanlış ve aldatıcı sosyalizm görüşlerinin aydınlanması ve çürütülmesi gereklidir. Sosyalizmin gerçek anlamı ve buna varıracak yol hakkında Afrikalıların kafasında karışıklık yaratmamak için, Afrika Sosyalizmi, Pragmatik Sosyalizm, Geleneksel Afrika Sosyalizmi, Arap Sosyalizmi, v.b. görüşler tahlil edilerek dikkatle aydınlığa kavuşturulmalıdır. Bilimsel sosyalizm ilkelerinin genel olarak benimsenmesi için bizim burada yorulmak bilmez bir savaş yürütmemiz gereklidir. Sosyalizm, temel ilkeleriyle bir ilimdir. Fakat ilmin coğrafi sınırları yoktur. Sosyalizmin evrensel ilkelerini benimsemek ve aynı zamanda sosyal kurumlardan yararlanmak, Afrika'nın tarihini ve mirasını göz önünde tutmak Afrika'ya düşen ödevdir.»

«Afrika Sosyalizmi» görüşünün üç temel özelliği var. Birincisi, geleneksel Afrika toplumunun eskiden olduğu gibi bugün de tamamen eşitliğe dayanan bir ilkel ortaklık toplumu olduğu iddiasıdır. İkincisi, bu iddianın, Avrupa'dan farklı olarak Afrika'da kesinlikle ayrılmış sınıflar olmadığı anlamına geldiğidir. Üçüncü özelliğe göre de Afrika kültürünün kendi öz tarihi olduğu gibi özgül biçimi ve karakteri vardır; bunun korunması ve zenginleştirilmesi yalnızca, Afrika'nın kendine öz bir gelişme yolu bulup bulamayacağına bağlıdır.

Başkan Nkrumah ve bilimsel sosyalizmin öteki savunucuları Afrika'nın özel karakteristik çizgilerini kabul ediyorlar. Nkrumah, «Consciencism» (1964) adlı kitabında, bu karakteristik çizgilerin kaynağı olan üç temel etkeni tanımlıyor. Bunların birincisi, geleneksel Afrika toplumu; ikincisi, islâm geleneği; üçüncüsü, «sömürgeciliğin ve yeni-sömürgeciliğin baş manivelâ olarak kullandığı» hristiyan geleneğinin ve batı Avrupa kültürünün sızmasıdır.

Başkan Nkrumah, bu etkenlerin temellerinde çelişir ideolojiler olduğu kanısındadır. O, kitabında, «sürekli toplumsal ilerlemeye bir başlangıç olacak toplumun dinamik birliği»ni yansılayabilecek bir ideolojiyi geliştirmeye çalışmaktadır. Başkan Nkrumah, geleneksel Afrika toplumunu ebedileştirmeye gitmeden geleceği şöyle görmektedir: «Bugünkü koşullar altında sosyalizm kamu ilkelerinin koruyucusu olabilir ve koruyucusudur da. Sosyalizm, toplumsal örgütlenmenin bir şeklidir; temelinde yatan komünizm ilkelerinden yön almaktadır; ve demografik ve teknik gelişmenin zorunlu kıldığı yöntem ve tedbirleri uygulamaktadır.»

Afrika geleneği ve sosyalizm düşünceleri

«Afrika Sosyalizmi»nin en şaşkın ve mistik bir şekli, cumhurbaşkanı Senghor'un öne sürdüğü şekil ve buna bağlı olan «Negritüd» görüşüdür. Onun görüşüne göre geleneksel Afrika toplumu sosyalizm ile eşdeğerdir, ve: «...Negro-afrika toplumu kolektivist bir toplum, tam deyişiyle bir

ilkel ortaklık toplumdur. Çünkü bu, bireylerin mekanik bir ortaklığından çok ruhsal bir ortaklıktır. Bilmek gerekir ki, Avrupalılar gelmeden önce bizde sosyalizm vardı. Bundan çıkarılacak sonuç, onu yeniden yaşatmanın ve ona manevi ölçülerini yeniden kazanması için yardım etmenin bize düşen bir görev olduğudur.»

Başkan Nyerere esas olarak aynı görüşte olduğunu (yalnız manevi yönü üzerinde durmadan), belirtmiş, çünkü geleneksel Afrika toplumunun eşitliğe dayandığını ileri sürerek şuna işaret etmiştir: «Hiç kimse yiyecek sıkıntısı çekmiyor, ya da, kişisel zenginliği yok diye küçümsenmiyordu. Herkes, üyesi olduğu ortaklığın zenginliğine bağlıydı. İşte bu sosyalizmdi-sosyalizm de işte budur.»

Kenya hükümetinin yayınladığı broşürde «afrika gelenekleri» ile ilgili bir bölümde şu iddialar yer alıyor: «Geleneksel Afrika anlamındaki politik demokrasi, ekonomik bakımdan güçlü olan gurupların oransız ölçüde bir politik iktidara sahip olmalarına karşı sürekli bir sınırlama ödevi görüyordu. Afrika toplumunda insan, siyasi bakımdan hür ve eşit haklarla dünyaya geliyordu. Ekonomik durumu ne olursa olsun, sözü ve tavsiyeleri dinleniyor ve saygı görüyordu. Hattâ, geleneksel önderlerin daha zengin ve kendi aile ya da hısımlık topluluğunda oransız bir politik etkiye sahip göründükleri hallerde, frenleyici geleneksel ilkeler ve böyle bir iktidarın kötüye kullanılması ihtimalinde cezalamalar da dahil dengeleyici karşıt ağırlıklar vardı.»

Bu sözler (ve broşürün öteki bölümleri de), özellikle zenginlikleri ellerinde toplayan önderle yaşlılar'ın aynı zamanda çeşitli kötüye kullanmaları sınırlamakta da sorumlu oldukları düşünüldüğünde, ortaklık düzeyinin «hak eşitliği» karakteri üzerinde hiç de az şüphe yaratmamaktadır!

Katolik görüşü, Bede Onuoha yeter ayrıntılarıyla geliştirmiştir. Kenya hükümetinin broşürü gibi, Onuoha'nın «Afrika Sosyalizminin Unsurları» adlı kitabı da, ortaklık geleneklerini temsil etmek ve bunları aynı zamanda modern toplumla bağdaştırmak amacıyla yazılmıştır. Kitapta şöyle deniyor: «Geleneksel Afrika toplumu şüphesiz çok derin dir sosyalist ruha dayanıyor ve kabile halklarının sosyalist kaidelerinden, âdetlerinden ve kurumlarından yön alıyordu.»

B. Onuoha, başkan Nyerere'nin sosyalizmle ilgili sözlerini alıp bunları «ruhsal» bir tutum, bir davranış olarak tekrarlamaktadır. Ve buna dini bir anlam kazandırmaya çalışmasına, «sömürgeler öncesi Afrikada» ruhanelerin eylemini övmesine şaşmamak gerek. Onuoha, kitabında şunları yazıyor: «Din, afrikalının bütün hayatına girmiştir... Afrika toplumu pozitivist ilkeler üzerine değil, ruhsal ilkeler üzerine kurulmuştur. Hayat çok daha derinlere uzanıyordu, daha tanrısalı. Bir kabilenin ileri gelenleri ruhsal gerçeklerden serbestçe yön alıyordu. Onlar için bu gerçekler, hattâ maddi nesnelerden de daha gerçektir.»

Afrikada ne dereceye kadar eşitliğe dayanan bir kabile düzeni olduğu, tarihçiler, arkeologlar ve antropologlar için bugüne kadar bir tartışma

konusudur. Kıtanın bir çok kesiminde bir ortaklık düzeni olduğu hakkında elbette elde yeteri kadar veri var. 19. yüzyılda Afrika birbirleriyle yarışan emperyalist devletler arasında bölüşülmeden önce bu veriler vardı. Ama, o sıralarda Afrika'nın bir çok kesiminde ortaklık düzeni artık yerini yeni toplum şekillerine bırakmaktaydı. Çünkü Afrika'nın kuzey kesiminde feodalizm ağır basmaştı ve güneye doğru yayılarak hattâ tropik bölgelere erişmişti.

Öyle veriler var ki, bunlara bakılırsa, orta çağın başlangıcında Afrika'nın bazı bölgelerinde o dönemin bir sıra Avrupa ülkesindekinden daha yüksek bir uygarlık olduğu kabul edilebilir. O dönemde Songhai, Mali, Oyo, Benin, Gana ve Zimbabve'de feodal devletler ve kiralıklar olduğu bilinmektedir. Afrikalılar tamamen haklı olarak zengin kültürel geçmişlerini öne sürüyorlar, ama bu ortaçağ devletleri ile ortaklığa ve hak eşitliğine dayanan toplum sisteminin pek ilişkisi yoktur. İki ünlü Afrikalı tarihçi (Roland Oliver ve J. D. Fage) «Afrika'nın Kısa Tarihi» (A Short History of Africa) adlı kitaplarında (bu eski kiralıkları kapsayan), «Sudan» uygarlığının, bazı afrikalı milli önderin canlandığı gönül açıcı görünüşten çok uzak olduğunu öne sürüyor ve şunları yazıyorlar:

«Bu egemenlik şeklinin başlıca sorunu, kralın ve kendini üstün sayan başkentlilerin bakımı için vergi toplamaktı... Dış ticaret belirli anlamda her zaman kralın tekelindeydi... Bu yüzden «Sudan» devleti, tarımla uğraşan köylülerin köy-ortaklığı içinde doğal yoldan çıkıp gelişen bir toplum olmaktan çok, en dolaysız anlamıyla bu köy-ortaklığının üzerinde bir üst yapı idi.»

Gentil(klan) ortaklık-düzeni, daha emperyalist devletler Afrikayı bölüşmeden çok önce çözülüp dağılmaya başlamıştı. Sömürge rejimi bu süreci hızlandırdı. Kuzey Afrika'da (Fas, Tunus, Libya, Mısır ve Sudan da dahil) ve Afrika'nın tropik bölgelerinde (Kuzey Nijerya ve kimen de Uganda'da) derebeylik hüküm sürüyorken, kıtanın öteki kesimlerinde Afrikalıların topraklarına avrupalı sömürgeciler el koydu. Kenya, Rodezya, Güney Afrika ve tropik bölgelerde bu böyle oldu. Daha önceki gentil ortaklık-düzeni hemen yıkılıverdi. Ama bu düzen, batı ve doğu Afrika'nın tek tek bölgelerinde, afrikalı önderlerin geleneksel Afrika toplumuna böylesine önem verdikleri ülkelerde daha dayanmaktadır. Fakat bu ülkelerde de (Senegol, Kenya ve Tansanya'da) karakterini hızla değiştirmektedir.

Marks ve Engels'in yapıtlarına boş vurduğumuzda, ortaklık-düzeninin gerçek durumunu sosyalist geleceğin ışığı altında daha iyi anlıyabiliriz. Şunu belirtelim ki, «Marksizmin Afrika için hiç bir önemi olmadığı» yolundaki bütün iddiaların temeli yanlış bir görüşe dayanmaktadır. Bu görüş, Marks ve Engelsin, kapitalizm öncesi dönüşümleri (klasik feodal dönüşümün dışında) dikkate olmadıkları ve bütün toplumların, sosyalizme geçmeden önce kapitalizm içinde gelişme zorunluğunda olduklarını kabul ettikleri yolundadır. Gerçeklerden böylesine uzaklaşmış başka bir şey yoktur. İncelemeleri için o zamanlar Afrika ile ilgili çok az materyol bul-

masino ramen Engels, çağdaş antropolog ve tarihçilerin keşiflerini iyice değerlendirmiş ve «Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kaynağı» adlı klasik eserinde, Afrikalılar için bugün de değerli olan sonuçlar çıkarmıştır. Marks, «Kapitalizm öncesi formasyonları» adlı araştırmasında, ilkel ortaklık-toplumunun karakteristik hatlarını çizerken, bunlardan üç tipin, – yani Asya, Antik ve Alman (Cerman) tipinin – tanımlamasını yapmış ve derin incelemeleri sonucunda, ortaklık mülkiyeti koşulları altında toprağın bireysel kullanılış karakterini meydana çıkarmıştır. Gerek Marks ve gerekse Engels, bu tip'lerin dünyanın başka bölgelerinde de var olduğunu, örneğin «Alman» ortaklık-düzeninin karakteristik çizgilerinin daha önceleri Wales ve İrlanda'da Keltler'de de bulunabileceği ve bunların Rusya'da daha 19. yüzyılın ortalarında görüldüğü görüşündeydiler. Engels şunları yazmıştı: «Bütün halkların, yahut daha doğrusu hemen de bütün halkların tarihine hâkim olan iki tümden doğal kaynaklı gerçek var: Halkın hisımlığa göre kademelenmesi ve toprak üzerinde ortaklık mülkiyeti.»

Biz bu satırların altını çizerken, önce şunu söylemek istiyoruz: Afrikada ilkel topluluk biçimleri hiç de istisna bir görüntü değildir; ve ikinci olarak da şunu hatırlatmak istiyoruz: Örneğin Engels, Rusya gibi bir ülkede ilkel topluluk oluşumlarının sosyalist olanakları üzerinde (Rus köylü devriminin, batıda bir proletarya devrimiyle tamamlanmasını şart koşarak), tamamen belirli bir biçimde durmuş, yalnız daha sonraları 1861 toprak reformu Rusyada kapitalizmin büyük bir hızla gelişmesi sonucunda bu olanaklar ortadan kalkmıştır.

Böyle bir anlam çerçevesi içinde, sosyalizme geçişin belirli bir döneminde Afrikada daha var olan ilkel topluluk düzeninin olumlu özelliklerinden, örneğin topluluğun mülkiyetindeki topraklardan, devlet ve kooperatif çiftliklerinden ve karşılıklı yardım örgütlemelerinden nasıl yarar sağlanabileceği sorusu da sorulabilir. Ama, ilkel gentiltoplumun bütün özelliklerini koruyarak, ya da yalnızca küçük köy topluluklarına dayanarak girişilecek denemeler temelinde sosyalizme doğru ilerlemenin olanoğı yoktur. Sosyalizm, eski sosyal-ekonomik hayat şeklinin dönüşümü demektir, endüstri ve tarımda büyük üretimin hızla gelişmesi demektir. Sosyalist dünyanın gelişmesi sonucunda, gentil ilkel toplulukların kalıntıları ile – sosyalist toplumun eriştiği gibi – en ileri aşama arasındaki tarihsel uçurumun aşılması olanakları ortaya çıkmıştır. Ne var ki, bu, Afrika'daki ve bütün dünyadaki kurtuluş hareketlerinin sosyalist ülkelerle aksiyon birliğine bağlıdır.

«Afrika Sosyalizmi» görüşündeki kapitalist eğilimler

«Afrika Sosyalizmi»nin savunucuları, bu görüşün ne kapitalizmle, ne de sosyalist dünya ülkeleriyle bir ilişkisi olmadığını özellikle kesin bir biçimde öne sürüyorlar. Bir yandan da, Afrika'nın «her iki taraf»tan öğrenmesi, hem kapitalist, hem de sosyalist dünya ile işbirliği yapması gerektiğini

iddia ediyorlar. Tom Mboya, Uganda'da yayınlanan «Transition» (1963 Mart) dergisindeki bir yazısında, «Afrika sosyalizmi»nin kendisini, «Batı tipi sosyalizm» ve «Marksist sosyalizm»den ayırdetmesi gerektiği görüşünü savunuyor. Gerçekte Tom Mboya'nın yaptığı bu tanımlama, asıl «Batı tipi sosyalizm»e, yani bir tek kapitalist, muhafazakâr, liberal ya da sağcı İngiliz «işçi partili» siyasetçinin karşı gelmiyeceği bir sosyalizme yanaşmaktadır. Bu tanımlama şöyledir: «Sosyalizm, toplumda akli başında ilişkiler ve âhenk sağlamak amacıyla getirilen bir ruhsal tutum ya da düşünce biçimidir. «Bu tanımlamada sosyalizm kelimesi yerine «kapitalizm» kelimesini koyarsanız, dünyada hiç bir kapitalist beyi bunu doğrulamaktan kaçınmaz. Bu tanımlama, daha genişletilmiş bir biçimde Tom Mboya için de aşağı yukarı aynı anlamı taşıyor. Mboya diyor ki: «Sosyalizm, eşit olanaklardan, gelir ve çalışma olanaklarının güven altına alınmasından, kanunlar önünde eşitlikten, kişisel özgürlükten, genel oy hakkından, ekonomik hayatın devletçe düzenlenmesinden ve hayati önem taşıyan üretim araçları üzerinde devlet denetiminden yanadır . . .» Burada, üretim araçları üzerinde toplum mülkiyetinden ve kâr yararına üretim sisteminin kaldırılmasından tek kelime ile söz edilmiyor.

Kenya hükümetinin «Afrika sosyalizmi» üzerine yayınladığı broşürde açıklanan program, Kenyada kapitalist gelişmenin başkalaşmış bir şeklinin programıdır. Bu yüzden, Tanzanya'da çıkan «Nationalist» dergisinin 29 Haziran 1965 sayısında eleştiricinin, bu broşürü kaleme alanın «ne bir Afrikalı, ne de bir sosyalist» olmadığı yolundaki kuşkusuna ve şu sözlerine şaşmamak gerek: «Öne sürülen bütün veriler, hiç bir şekilde sosyalizm siyaseti olmadığı gibi, sosyalizme karşı yöneltilmiştir ve kapitalizmden yana çıkmaktadır.»

Güney Afrika Komünist Partisi'nin «The African Communist» adlı dergisinin (22/1965) sayısında, çok sert bir eleştirme yazısı yayınlandı. Bu yazıda, broşürün, «yozlaşmış İngiliz sosyal-demokrasisinin birçok yanlış teorisinin etkilerini yansıttığı» gösteriliyordu. Aynı broşür, İngiliz «Fabian»larının ılımlı dergisi «Venture»un Eylül-1965 sayısında Matrick McAuslan'ın kalemiyle daha şiddetle suçlandırıldı. McAuslan, Kenya için ön görülen politikanın «Afrikalı, ya da başka bir sosyalist topluma vardiocağı» olanağını ciddi kuşkuyla karşılayarak, şu sonuca varıyordu: «Kenya hükümetinin, ekonomik gelişmede kapitalist gelişme yönünü seçtiği izlenimi yanımdır.»

Kenya-Plânı'na temel olan ideoloji, B. Onuoha'nın kitabında yankı bulmaktadır. Onuoha, Komünizm'den ve Marksizm-Leninizmden korktuğunu açıkça belirtmektedir. Çoktan çürümüş sakıza dönmüş lâflara baş vurarak, komünistlerin «amaç, araçları meşru kılar» ilkesiyle hareket ettiklerini, sözümona «komünizmin uluslararası saldırılarının her zaman hür dünyada kanun yoluyla seçilerek gelmiş hükümetleri baltalamaya hizmet ettiğini» öne sürmektedir.

O'nun görüşüne göre işçiler aksiyoner olmalı ve böylece «reformlaştırılmış» kapitalist sistemle kaynaşmalıdır. (Kenya-Plânı'nın temel karakteristiği de işte budur.) B. Onuoha, arkadaşı muhterem John Francis Maksvel'in geliştirdiği plânı «en uygun» olarak değerlendiriyor ve şunları yazıyor: «Bu plân izlenirse, bütün sanayii devletleştirmek gerekmiyecektir. Özel teşebbüs böylece gelişebilir ve aynı zamanda sosyal sorumluluğu üzerine alabilir. Cesur ve bilimsel bir kanunla *Kapitalizmin dikenlerini sökmüş* ve onu zararsız duruma sokmuş oluruz. Biz, kapitalist toplumları, yatırım yapanlar, araçılar ve memurlar arasında dürüst bir işbirliği şekline getirebiliriz; alelâde hisseler, imtiyazlı sabit temettü hisseleri haline getirilebilir; sanayi şirketlerinin kapılarını bütün yurtdaşlara açabilir; sınırsız kârların bencil yığılmasına son verdirebiliriz.» Yazar bunu «sosyalleştirilmiş kapitalizm» olarak coşkunluk içinde nitelemekte ve şöyle demektedir: «Kapitalist ejderha frenlenmiş ve temizlenmiştir; artık sosyalizm ile aile kurulabilir... Bu bize, sınıf çatışmalarından ve istibdaddan uzak bir sosyalizme tümden yeni bir biçimde yonasma olanağını vermektedir.»

Afrika'da sınıfların olmadığı görüşünün bir hayel olduğunu elbette unutmamalıyız. Bu görüş, vaktiyle siyasi bağımsızlık savaşında erişilen milli birlik düzeyini, kurtuluş savaşının yeni aşamasında korumak arzusundan gelmektedir. Gerçekte milli-demokratik cephenin bir ifadesi olan tek parti-sisteminin varlığının sebebini de bu çaba göstermektedir. Ne var ki, bu gibi görüşler, yeni devletlerin birçoğunda gelişmekte olan kapitalizm için bir ideoloji perdesidir. Avrupa ve ABD-den gelen kapitalist yatırımların kuvvetle yoğunlaşması yanında, Afrika kapitalist firmalarının sayısı (her şeyden önce ticaret ve ulaşırmada) artmakta ve gittikçe büyüyen yerli kakao, pamuk ve kahve üreticilerinin payı çoğalmaktadır. Afrikalı burjuva elemanları için, genellikle yabancı sermayenin önceliği yanında belirli genişleme olanakları sağlanmıştır.

Bununla beraber genç devletlerde milli burjuvazi sayıca nisbeten zayıf ve az gelişmiş durumdadır; ekonomiye ya da politik sorunlara kesin bir etki yapamamaktadır. Bu sebeple genç devletler devlet ve kooperatif işletmelerinden yana çaba göstermekte; kâr çıkarlarıyla hareket eden burjuva elemanlarının kuvvetlenmesi ise bu elemanların çok defa emperyalistlerle sıkı bağlar kurmaları sonucunu doğurmaktadır. Bu olay, milli-demokratik cephe içinde kuvvet guruplaşmalarında değişikliği gerektirmektedir. Daha kuvvetle işçi sınıfına ve köylüye ve daha az milli burjuvaziye dayanmak zorunludur.

Afrikayı ileriye götürecek yol

Afrika'da kurtuluş savaşlarının hızla gelişmesi ve sosyalist görüşlerin güçlenen etkisi dolayısıyla birçok yeni kitapların yayınlanacağı ve bu kitaplarda, bu dev kıtada gerçek görünüşü tanıtmaya denemeleri yapılacağı beklenebilir. Bu sorunda son sözü söyleyecek olan, siyasi bilincin açıklık

derecesi ile Afrika kurtuluş hareketi kuvvetlerinin örgütlenme düzeyi olacaktır. Afrikada şimdi olup bitenler, yalnızca fiziki bir çarpışma ya da siyasi kuvvetlerde bir gelişme değildir. (Gerçi Güney Afrika ülkelerinde bu gelişme de olmaktadır.) Savaşlar git gide bir «görüşler savaşı», «Afrika sosyalizmi»ne karşılık sosyal dönüşüm ilminin, bilimsel sosyalizmin üstün gelmesi uğrunda bir savaş olmaktadır. «Afrika sosyalizmi» görüşü gerici elemanlar tarafından kötüye kullanılmasına rağmen, bunun taraftarları da var ve bunlar Afrikanın ilerlemesi olanağını bunda görüyorlar. Bunlar, emperyalizme ve yeni-sömürgeçiliğe karşı besledikleri kinle ve eskimiş sömürge ekonomisinin değişmesi zorunluğunu görüşüyle hareket ederek, «Afrika sosyalizmi» görüşünde olumlu bir yön buluyorlar. Ancak kazanılan tecrübeler, «Afrika sosyalizmi» için kesin imtihan olacaktır. Afrikalıların birlik ve sosyalizm için yürüttükleri savaşta bundan sonraki gelişmeler şüphe yok ki, bilimsel sosyalizmden başka bir yol olamayacağını gösterecektir. Bu, dünyanın bütün ülkeleri için bu yolun aynı olduğu anlamına gelmemelidir. Ve Marksistler böyle bir düşüncüyü hiç bir zaman savunmamışlardır. Birçok genç Afrika devleti, Marksist görüş açısından, millî-demokratik bir devlet kurma yolunda; sosyalist devrim yönünde gelişen bir sürecin bir bölümü olan demokratik devrimi tamamlama yolunda bulunmaktadır. Bu savaşın başarısı, Afrika dışındaki kurtuluş hareketiyle, sosyalist dünya ile ve kapitalist ülkelerdeki anti-emperyalist hareketlerle işbirliğine bağlı olacaktır. «Afrika sosyalizmi» görüşü ise Afrika'nın savaşını dünyanın öteki bölgelerinden yalıtır ve düşmanın eline teslim eder.

Afrikada şimdiki mayalanma, politik strateji ufuklarının genişlemesine ve Marksist tecrübelerle Marksist düşüncenin zenginleşmesine hizmet etmekle daha büyük bir önem kazanmaktadır. Afrika ülkelerinin sosyalizme doğru ilerlemelerine yalnızca Marksist ilkelerin ve Marksist stratejinin büyük yardımı olmaz; aynı zamanda Afrikadaki kurtuluş savaşının özel karakteri ve sosyalizme gideceği yol da bütün Marksistlere, ufuklarını genişletmelerinde, gerçekler karşısında anlayışlarını derinleştirmelerinde ve sosyalizme geçiş olabilecek çeşitli şekillere daha iyi üstünlük sağlamalarında yardımcı olabilir.

Afrika'nın gelişmekte olan ülkelerinde kamu oyunun tanınmış kişi ve siyasetçileri, kıtada ilerlemekte olan süreci bilinçli olarak görmeye, kurtuluş savaşlarından belirli sonuçlar çıkarmaya, gelecek hakkında kararlar vermeğe; hem kendi kuvvetlerini, hem de düşmanın kuvvetini – şimdi yeni-sömürgecilik kılığında ortaya çıkan uluslararası emperyalizmin kuvvetini – ölçüp değerlendirmeye daha çok gayret sarfediyorlar. Bu çabalar zinciri içinde, Gana başkanı⁽¹⁾ K. Nkrumah'ın 1965 Eylül'ünde yayınlanan «Emperyalizmin son aşaması neokolonializm»⁽²⁾ adlı kitabı önemli bir

⁽¹⁾ Hükümet darbesinden önce.

⁽²⁾ Kwame Nkrumah, Neo-Colonialism: The Last Stage of Imperialism. Londra. Thomas Nelson Ltd. 1965, 280 s.

yer olmaktadır. O'nun bu yeni eseri, özel bir ilgiye hak kazanan çok ciddi bir ekonomik incelemedir. Yalnız şimdilik okuyucuya bu kitabın yayınlandığını bildirmekle ve kapsamının özünü hatırlatmakla yetineceğiz. Yazar, araştırmasını şu temel düşünceye dayandırmaktadır: Sömürgecilğe karşı direniş, bugün yalnız bağımsızlık için bir demokratik savaş şeklini değil, aynı zamanda Afrika'da uluslararası emperyalizmin bütün ekonomik ve mali temeline karşı bir savaş şeklini almaktadır. Ve Nkrumah herşeyden önce, düşmana karşı savaşın yolunu tesbit etmek için, onun kuvvetini ve egemenlik mekanizmasını açıklıkla göstermeğe çalışmaktadır. Ortaya çıkan durumu Nkrumah şöyle tanımlıyor: «Emperyalizmin temel aracı olan sömürgeciliğin yerini bugün yeni-sömürgecilik almıştır. Yeni-sömürgeciliğin özü, onun objesi olan devletin nazari bakımdan bağımsız kalması ve milletlerarası egemenliğin bütün dış alâmetlerine sahip olmasıdır. Fakat gerçekte onun ekonomik sistemi ve böylece siyaseti de dışardan yöneltilmektedir.»

Nkrumah daha sonra Afrika toplumunun ekonomik hayatının çeşitli görüntülerini ve yeni-sömürge egemenliğinin giriş biçimlerini titizlikle ve olağanüstü esaslı vesikalara dayanan bir incelemeden geçirmektedir. K. Nkrumah, Afrika'nın doğal zenginliklerini tanıtmakta, ekonomik gelişmesine karşı duran engelleri göstermekte, Afrika ülkelerine sokulmuş olan (Oppenheimer-Imperium gibi) birçok yabancı tekelin yapısını ve mali durumunu incelemekte, uluslararası iktisadi örgütlerin ve para fonunun rolünü ve işleyişini, kıtanın çeşitli ödeme bölgelerinde para ve döviz işlemlerinin yapısını, yeni sanayi şekillerinin gelişmesini ve ham madde çıkaran ve yarı mamul duruma getiren ülkelerde bu gelişmenin yaptığı etkiyi v.b. tahlil etmektedir. Altın, elmas, bakır, kolay, nikel ve öteki yer altı zenginliklerini işleten ve bunu yaparken, Afrikadon ihraç ettikleri ham madde fiatları ile Afrika ülkelerinin ithal etmek zorunda oldukları sanayi mamulleri ve üretim araçlarının fiatları arasındaki durmadan derinleşen uçurumdan muazzam kazanç sağlayan dev tröstlerle milletlerarası mali-sermaye'nin bağları ve birbiriyle örölüşü bütünüyle okuyucunun gözleri önüne bir resim gibi serilmektedir.

Fakat kitap, bütün Afrika'yı ve dünyanın öteki bölgelerini sömüren ve başını yok ki ABD-de aramak gereken bu yeni-sömürgeci ekonomik ve mali ahtapotun derin ve etraflı bir tahlilini vermekle kalmamaktadır. Kwame Nkrumah gösteriyor ki, Emperyalizm, «gelişmekte olan ülkeleri peşinden ayırmamak yolundaki şaşmaz çabasıyla yalnızca ekonomik alanı değil, aynı zamanda politik olanları, din, ideoloji ve kültür alanlarını da» etkilemektedir.

Her şeyden önce de, milletlerarası sermayenin ekonomik egemenliğinin yapısı, sömürgeciliğin uyguladığı siyasi baskıya temel olmaktadır. Yazar şöyle diyor: «Bu egemenliğin gösterdiği etki, siyasete ve milletlerarası sorunlara iletilmekte, böylece milletlerarası siyaset önder tekel guruplarının çıkarlarına göre yönetilmektedir. Onların temsilcileri, hükümette,

orduda, deniz ve hava kuvvetlerinde, diplomatik hizmetlerde, siyasetten sorumlu organlarda ve milletlerarası organlarla örgütlerde kilit noktalara yerleştirilmekte ve bu tekel gurupları bu temsilcileri aracılığıyla kendileri için elverişli siyaseti milletlerarası alana sızdırmaktadır.»

Başkan Nkrumah, bütün bunlara rağmen yeni-sömürgeciliğin yenilebileceğine inandığını verilerle gösteriyor ve şöyle diyor: Çünkü «Bu, emperyalizmin kuvvetinin bir alâmeti değil, daha çok onun tiksindirici son nefesinin bir ön habercisidir». Yazar, yeni-sömürgeciliğe karşı zaferin, birinci olarak gerek Afrika'nın birliğine ve gerekse Afrika, Asya ve Lâtin Amerika'daki kurtuluş hareketlerine; ikinci olarak, bu savaşın, «dünyanın büyüyen sosyalist kesiminin desteğini» gördüğü gerçeğinin kabul edilmesine; üçüncü olarak da «sömürgeciliğe karşı kurtuluş hareketlerinin, emperyalist kampın kendi içindeki kuvvetler tarafından desteklenmesine» bağlı olduğunu belirtmektedir.

İşte bunlar, hep birlikte yeni-sömürgeciliğe son verdirebilecek üç temel kuvvettir. Başkan Nkrumah'ın kitabı, bu amaca erişmek için yürütülen savaşta paha biçilmez bir ideolojik silâh sayılır.

Sudanda demokrasi savaşı devam ediyor

H. Abdullah

Bütün dünyanın emekçileri, bütün ülkelerin demokratik güçleri, Sudan Komünist Partisi ile dayanışmalarını belirtmekte ve komünist partisini yasaklayan kanunu çıkararak komünistlere karşı sefer açan gerici hükümetin davranışını hiddetle karşılamaktadır.

Bir anti-komünist kampanya, ne genellikle dünya için, ne de özellikle Sudan için yeni bir şey değildir. Daha 1951 yılında İngiliz sömürge makamları, bazı kuruluşları yasaklayan kanunda değişiklik yaparak, komünist partisi ile öteki demokratik örgütleri de bu kanunun kapsamı içinde aldılar. Sömürgeciler, bu kanunla Sudan'daki demokratik örgütleri onların bütün dünyadaki dostlarından tecrit edeceklerini sandılar.

Bu tedbirle demokratik hareketin gelişmesinin durdurulamayacağı açık olarak görülünce, Sudan'daki İngiliz genel valisi parlâmentoya «yıkıcı faaliyetler kanunu»nu getirdi. Bu yeni anti-demokratik kanun tasarısı Sudan halkının ve özellikle işçi sınıfının şiddetli bir muhalefetiyle karşılaştı. Sudan parlâmentosu bu kanun tasarısını daha ilk tartışmadan sonra reddetmek zorunda kaldı.

1958 Kasım'ında general Abboud'un askeri cuntası iktidarı ele geçirdiğinde ülkede, «komünizme karşı savaş» şiarı ile bütün muhalefet kuvvetlerine karşı terör ve takibat kampanyası başladı. Bu kampanyayı düzenleyenler hiç bir şeyden kaçınıyordu; bütün kaba kuvvet araçlarına baş vurarak demokratik örgütleri yasaklıyor, onların basınına el koyuyordu.

Sudan Komünist Partisi bu ağır şartlar altında yaşıyor ve çalışıyordu. Parti, gizlilik içindeki çalışmalarını açık savaş yöntemleriyle birleştirmesini bilerek, çalışma alanını genişletmek için her olanaktan yararlanıyordu. Komünist Partisi, Sudan'ın çıkarlarını gözetmekle, işçi sınıfının ve emekçi köylülerin çıkarlarını savunmakla etkisini arttırdı ve emperyalizm destekçisi askeri diktatörlüğe son veren 21 Ekim 1964 Devriminin zaferine muazzam ölçüde yardım etti.

Askeri diktatörlüğün yerine geçen geçici milli hükümette Sudan tarihinde ilk defa yeni sosyal kuvvetler – işçiler, köylüler, devrimci aydınlar – yer almıştı.

Devrimin zaferinden sonra demokratik güçlerin örgütlenmesi arttı. Sudan Komünist Partisi'nin çalışması için, koşullar daha elverişli oldu. Devrimle sağlanan ve Anayasa ile güven altına alınan demokratik özgürlük haklarından yararlanan Sudanlı komünistler, partilerinin III. Kongre'sinin şu şiarını gerçekleştirmek için çalışıyorlardı: «Parti muazzam bir gerçek

kitle kuvveti olmalıdır!» Daha önce hiç bir öz örgütleri olmıyan onbinlerce köylü ve tarım işçisi sendikalarda toplandı. Şehirde ve köyde sendikalar kuruldu. Uzun yıllar boyunca burjuva ve gerici partilerin etkisi altında kalan köylüler, kendilerini bu etkiden kurtararak bağımsız bir kuvvet halini almaya başladılar.

Milli-demokratik bir karakterde olan 21 Ekim 1964 Devrimi halkın önünde geniş perspektifler açmış ve bu yolda iyimser bir hava yaratmıştı. Halk, sosyal durumu değiştirecek olan demokratik tedbirler için gittikçe daha çok direniyordu. Sesini git gide yükselterek, demokratik reformların yapılmasını istiyordu: Tarım reformu, ülkenin sanayileştirilmesi, devlet cihazının ters devrimcilerden ve gericilerden temizlenmesi, şeyhler ve köy ihtiyarları sisteminin kaldırılması, yani yarı feodal sosyal koşulların kalesi olan bu köylerdeki iktidar sistemine son verilmesi.

Geçici milli hükümet bu isteklere uygun olarak çalışmalarına başladı. Hükümet halkın büyük çoğunluğuna, özellikle şehirlerdeki ve gelişmiş tarım bölgelerindeki çoğunluğa dayanmaktaydı.

Ne var ki, bu siyaset herkesin işine gelmiyordu. Altı yıl sustuktan sonra, Al-Umma Partisi (toprak ağalarının bu gerici partisi bütün gücüyle köylerdeki yarı feodal sosyal koşulları korumaya çalışmakta ve yeni-sömürgecilere dayanmaktadır), burjuva Milli Birlik Partisi, yani altı yıllık askeri diktatörlük boyunca pasif kalarak Al-Umma Partisi'nin isteklerinin bir âleti durumuna düşen bu partinin geleneksel eski sağcı yönetimi ve en gerici terörcü örgüt olan «Müslüman Kardeşler» seslerini yine yükselttiler.

Bu gerici kuvvetler batılı devletlerden gördükleri destekle, devrimin gelişmesini durdurmak ve onu barışçı yollardan çıkarmaya çalışıyordu. Gerici kuvvetler, geçici milli hükümetin komünist olduğunu ve demokratik reform isteklerinin yalnızca komünistlerden geldiğini, halk yığınlarını içine alan bir karakteri olmadığını öne sürüyorlardı. Demokrasiye ve devrimin barışçı gelişmesine karşı olanlar, demokratik güçleri ve geçici hükümeti sindirmek için zora ve anti-demokratik faşist yöntemlere baş vurmaktan geri kalmadılar.

Gericiler, silâhlı baskı tehdidiyle, geçici milli hükümeti iktidardan nihayet uzaklaştırdı, yerine gerici bir hükümeti getirdi ve sonra da, seçim bölgelerinde haksız bir bölüm yapan gerici bir kanunla seçimlere gitti. Böylece, ülkenin siyasi hayatında büyük bir rol oynıyan ve devrimin başarındaki hizmetleri az olmıyan, politik bakımdan faal ve şuurlu halk yığınlarının bulunduğu vilayet ve şehirlerin meclisteki sandalyelerinin önemli bir kısmı ellerinden alındı. Aynı zamanda, gerici partilerin, örneğin Al-Umma Partisi'nin kuvvetli etkisi altında olan geri kalmış iller ise daha çok aday çıkardı. İşçilerin ve köylülerin her çeşit özel temsilcilik hakkı ellerinden alındı.

Bütün bu etkenlerden başka, yurtsever hareketin seçimleri boykot etmesi ve Demokrat Halk Partisi'nin de buna katılması sonucunda, gerici ve burjuva partileri kurucu mecliste sandalyelerin çoğunluğunu ele geçir-

diler. Buna rağmen seçimlerin dikkatle incelenmesi hayret uyandıracak bir görüntüyü ortaya çıkarmaktadır. Sudan Komünist Partisinin aday gösterdiği, ya da başka adayları desteklediği 54 seçim bölgesinde Parti, 73.103 oy, yani bütün oyların % 17,3-ünü aldı. Şehirlerdeki 14 seçim bölgesinde, seçmenlerin % 20,1-i Sudan Komünist Partisi'ni destekledi. Kurucu mecliste yüksek öğrenim görmüş adaylara ayrılan 15 yerden 11-ini Komünist Partisi aldı. Hortum'da komünistler 1958 yılında yapılan seçimlerde oyların ancak % 1,16-sını alabilmişken, şimdi oyların % 26,5-unu topladılar.

1965 seçimlerinde NUP başkentte oyların % 42-ini elde edebildi. Halbuki 1958-de oyların % 64,6-sını almıştı. NUP-nin sınırsız olarak hükmettiği başkentteki bir seçim bölgesinde Sudan Komünist Partisi'nin genel sekreteri, NUP-nin başkanına karşı adaylığını koydu ve seçimde NUP-nin başkanı sadece 1.061 oy farkıyla kazanabildi. Al-Umma Partisi'nin ve «Müslüman Kardeşler»in desteklediği başka bir NUP adayı, (İsmail el-Azhari cumhurbaşkanlığına seçilince) boşalan yer için yapılan yedek seçimlerde Sudan Komünist Partisi genel sekterinden sadece 88 oy daha fazla olabildi. Böylece seçimler, burjuva-feodal partilerin etkisinin azaldığını, Sudan Komünist Partisinin etkisinin arttığını gerçekte ortaya koydu.

Seçimlerden sonra Al-Umma Partisi ile NUP-nin kurduğu karma hükümet, ono sorunları, herşeyden önce de ekonomik gelişme ve ülkenin birliği sorunlarıyla milli azınlıkların sorunlarını çözecek yetenekte olmadığını gösterdi. Bu ödevlerin çözümü, toplum hayatının demokratikleştirilmesi ve halkın özgürlüklerinin güven altına alınmasıyla birbirine bağlıdır. Bunu ancak, kapitalist olmayan gelişme yolunu ve sosyal ilerilik yolunu tutacak bir hükümet sağlayabilir.

Sudan Komünist Partisi, karma hükümetin gerici siyasetine karşı savaşa devam etti. Komünist milletvekilleri kurucu meclis kürsüsünden Sudan emekçilerinin çıkarlarını savundular, demokratik özgürlük için direndiler ve hükümetin halk düşmanı tedbirlerini yerdiler. Bu çabalar, hükümetin ve sağcı partilerin anti-demokratik davranışlarına karşı muhalefetin pekleşmesine ve genişlemesine yardım etti.

Böyle bir durumda hükümet muhalefet kuvvetlerine karşı saldırı yolunu tuttu. Hükümet bununla, halkın dikkatini gerçekten çözüm bekleyen sorunlardan başka yöne çekmek ve keni yeteneksizliğini gizlemek istiyordu. Emperyalistlere dayanan hükümet, Komünist Partisine karşı şiddetli bir kampanya açtı ve sonunda da partiyi yasaklayan kanunu çıkardı. Bu adım, geçici Anayasanın hükümleriyle açıkça çelişme içindedir. Bu tedbirler yüzünden Sovyetler Birliğindeki gençlik örgütleri ve sendikalar, Sudan komünistleriyle dayanışmalarını açıklayıp hükümetin anti-demokratik davranışlarını yerince, Sudandaki gerici basın sosyalist ülkelere, Sovyetler Birliği'ne ve sovyet toplumuna karşı şiddetli hücumlara geçti.

Ülkenin bütün demokratik güçleri, Sudan Komünist Partisini korumak için harekete geçtiler. Halk, hükümetin aldığı tedbirlerin yalnız komünist

partisine değil, aynı zamanda bütün demokratik güçlere karşı yöneltilmiş olduğunu anlamıştı. Gericilerin plânlarını önlemek için ülkede Demokrasiyi Korumak için Milli Kongre kuruldu ve bu Kongre, işçileri, köylüleri, devrimci aydınları, demokratik partileri ve başka örgütleri saflarında birleştirdi. Artık, iktidardaki Milli Birlik Partisi'nin basit üyeleri de, sağıcı yöneticilerin vaatlerini tutmadıklarını, üyelerin umut ve isteklerini kırdıklarını, parti yönetiminin pratikte *Al-Umma Partisi yöneticilerinin* izinde yürüdüğünü anlamaya başlamışlardır.

Sudan halkı, 21 Ekim 1964 Devrimini ve onun başarılarını savunmakta kararlıdır. Halk, ülkeyi barışçı gelişme yolundan sosyalizme götürebilecek milli demokratik bir hükümet için savaşımaktadır. Ülkenin iç koşullarına uygun düşecek ve uluslararası duruma elverişli olacak yol, böyle bir yoldur. Komünist Partisi, tüzük ve program taslağında şunu açıklıyor: Tutulacak yolun seçilmesi, «şüphe yok ki yalnızca devrimci güçlere değil, aynı zamanda emperyalist devletlerin tutumuna ve ülkedeki gericilerin davranışlarına da bağlıdır. Eğer gericiler, devrimin gelişmesini önlemek ve kendi dar amaçlarına ulaşabilmek için, 17 Kasım 1958-de halka karşı savaşmak üzere bir avuç gerici yüksek rütbeli subayı öne sürdüğünde yaptığı gibi, anti-demokratik ve Anoyasaya aykırı araçlara sarılacak olursa, o zaman devrimci güçler için, devrimi ve kendi ülkesinin milli bağımsızlığını korumak için yılmodan kendini savunmakton başka yol kalmaz.» Sudan bugün yolların ayrıldığı kavşokta bulunmaktadır. Üste çıkan koşullar altında kapitalizm yoluna girmek demek, ülkeyi bir felâkete sürüklemek demek olur.

Ülkede sınıf savaşı kuvvetlenmektedir ve sonunda mutlaka demokratik ve sosyalist güçler galip gelecektir. Bütün dünyanın barışsever halklarının dayanışmasıyla destek gören bu güçler, hakları ve umutları uğruna savaşmoğa kesinlikle kararlıdır. Gericiler kuvvetler partinin çalışmasını yasaklamak ve görevini önlemek için ne çaba gösterirse gösterebilirler, faaliyetini bütün emekçi kitlelerin çıkarlarının korunması amacıyla yönelten Sudan Komünist Partisi tarihsel ödevini yerine getirecektir.

Cezayir yurtseverlerini savunalım

Cezayir'de Hosin Zahuan, Başir Hac'ali, Mohammed Harbi ve diğer bazı yurtseverler tutsak edildi. Dünya ilerici kamuoyu bundan ötürü ciddi bir endişe içindedir.

Tutsak edilenler, milli kurtuluş savaşına aktif olarak katıldıkları bilinen kimselerdir. Fransız sömürgecilerine karşı girişilen hürriyet ve bağımsızlık savaşının zaferle sonuçlanmasından sonra, Cezayir devriminin bu aktif savaşçıları da, diğer arkadaşlarıyla birlikte, yeni ve genç devletin kurulması, ekonominin bağımsızlık temellerine oturtulması ve geliştirilmesi, milli kültürün yükseltilmesi için canlarını dişlerine takarak çalışmaya koyulmuşlardır.

Başir Hac'ali bir yazısında şöyle der: «1964 yılında Cezayir'de devrimci olmak demek, ısrar ve inatla mücadele etmek, güçlüklerden yılmamak, hurafecilikten ve sekterlikten yılmamak ve bu yoldan Cephe programını yığınlarla beraber gerçekleştirmek demektir.»

Genç devletin önünde duran ana sorunlara çözüm yolları arıyan Milli Komisyon'un çalışmalarına başarıyla yön veren Hosin Zahuan ve Mohammed Harbi, Cezayirde sosyalist fikirleri üstün kılma yolunda büyük hizmetlerde bulunmuşlardır.

Bilindiği gibi, 19 Haziran 1965 günü Başkan Ben Bella idaresi devirildi. Bu hükümet devirmesinden sonra, birçok yurtseverler, bu harekete girişenlerin, bütün Cezayir halkı tarafından kabul edilen Anayasayı bazı hususlarda çiğnemiş olduklarından yakınmışlardır. Ve aynı yurtseverler, daha Milli Kurtuluş Cephesinin Birinci Kongresi'nde kabul edilen hürriyet ve bağımsızlık hartasının hükümlerinin harfiyen yerine getirilmesinden, sosyalist devrimin durmadan geliştirilmesinden yana olduklarını açıklamışlardır.

Cezayir'in yeni yöneticileri de halkın önüne buna benzer ödevler koymuşlardır. Başbakan Huayri Bumediye'nin, kurduğu hükümeti takdim ederken yaptığı konuşmada, kendi amaçlarının da «... sömürgecilik kalıntılarını ortadan kaldırmak, milli bağımsızlığı sağlamlaştırmak ve adaletin hüküm sürdüğü sosyalist toplumu kurmak» olduğunu açıklamıştır.

Şüphesiz ki, böyle demeçler ve açıklamalar, Cezayir halkına ve dünya

ilerici çevrelerine, Cezayirdeki olayların, çetin bir milli kurtuluş savaşından çıkmış olan bu şanlı memleketin iç ve dış politikasında prensip bakımından değişikliğe yol açmayacağı ve Cezayirin emperyalizme, sömürgecilğe karşı hürriyet, demokrasi ve sosyal ilerleme savaşçılarının ön saflarındaki yerini muhafaza edeceği ümidini verdi.

Ve 1965 Temmuzunda Bumediye şöyle dedi: «Herkes bilsin ki, halk bize, sözlerimize bakarak değil, işlerimize, evet, yalnız işlerimize bakarak değer verecektir.» Gel gör ki, Cezayirin yeni yöneticilerinin yaptıkları işlerin her zaman sözlerine uygun olduğu söylenemez. Cezayirde 19 Haziran hükümet devirmesinden sonra, bazı çevrelerin, ülkede anti-emperyalist güçlerin birliğini bozma çabasına düştükleri, sol unsurları ezmeğe koyuldukları, Cezayir halkının başarılı ilerleyişini kösteklemeğe kalkıştıkları bir gerçektir. Öyle anlaşıyor ki, Cezayir'de, aralarında Hosin Zahuan, Başır Hac'ali ve Mohammed Harbi gibi şanlı halk çocuklarının da bulunduğu birçok yurtsever ve demokrat savaşçının tutsak edilmeleri de aynı çevrelerin yaptıkları baskının bir sonucudur.

Bugün bu yurtseverler hapidedir. Hangi hapishanede bulundukları belli değildir. En yakınlarının, akrabalarının, avukatlarının ve yabancı memleketlerden çeşitli teşkilâtlar temsilcilerinin kendilerini ziyaretine izin verilmemektedir. Bazı basın çevrelerine göre, bu tutuklulara işkenceler yapılmaktadır. Yurtseverlerin hayatı tehlikededir.

Bu durum Cezayirin dostlarını elbette telâşa düşürmektedir. Onları düşündüren şey, tutsak edilen yurtseverlerin âkıbetidir, Cezayir devriminin geleceğidir. Bütün dünyada, ilerici güçler, Cezayirde alıp yürüyen politik savaşın, sınıf savaşının nasıl bir yön alacağını dikkatle izlemekte ve bu memlekette hürriyet ve adaletin kesinlikle üstün geleceğini ümit etmektedirler.

Birçok memleketin ortaya koydukları tarihsel tecrübenin inandırıcı şekilde gösterdiği gibi, bir ülkenin gerçekten hür gelişmesi, bağımsız bir ekonomi kurmak için bütün milletin seferber edilmesi ve özellikle toplumun sosyalist dönüşümünü sağlama yolunda başarılı mücadele, ancak halk yığınlarının yaratıcı girişimine en en çok elverişli ortamı sağlayan şartlar içinde, en geniş devrimci demokrasi şartları içinde mümkündür. Bundan ötürü, bugün yeni Cezayir yöneticilerinin esaslı bir gerekçeden yoksun olarak giriştikleri baskılara karşı olduğunu belirten ve Cezayir halkının Hosin Zahuan, Başır Hac'ali, Mohammed Harbi ve diğerleri gibi değerli evlâtlarının serbest bırakılmalarını isteyen herkes, netice itibarıyla Cezayir devriminin ideallerini savunuyor demektir.

Üç Kıta Konferansı

Havana'da Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halklarının ilk konferansı olan üğânüstü önem taşıyan bir olaydır. Bu Üç Kıta Konferansı'na 80 kadar ülkenin devrimci halk örgütlerinin temsilcileri katıldı. 1966 yılı 3-10 Ocak günlerinde yapılan bu konferans, emperyalizmin, sömürgeciliğin ve yeni-sömürgeciliğin ezgisine karşı savaşıan hürriyetsever halkların ötedenberi besledikleri candan arzusunun gerçekleşmesidir. Böyle bir konferansın düzenlenmesi, dünya devrimci hareketinin bugünkü dönemdeki en keskin ihtiyaçlarına da bir cevap teşkil etmektedir. Tarih, Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halklarından, her zamankinden daha büyük ölçüde ve güçte dayanışma, birlik ve mücadele istemektedir.

«Üç Kıta Konferansı»nın 1965 Eylülünde Kahire'de hazırlanan gündemi, bugün bütün dünyada gerçek bağımsızlıktan, demokrasi, ilerilik ve barıştan yana olanları seferber eden istekleri kapsıyor. Bu gündemde yer alan mücadele meselelerini şöylece sıralıyabiliriz: Halkların tam kurtuluşu ve kaderlerini kendi başlarına tâyin hakkı. Her üç kıtada bütün ülkelerin milli bağımsızlık ve egemenliklerinin sağlamaştırılması. Emperyalizme ve Birleşik Amerika emperyalistlerinin baş olduğu sömürgecilere karşı, silâha başvurma da dahil, bütün mücadele şekillerinin geliştirilmesi. Amerikan emperyalizmine karşı Küba halkının; aynı emperyalizme ve onun elinde âlet olan «Amerikalılararası Teşkilât»a karşı bütün Lâtin Amerika halklarının yürüttükleri haklı mücadelenin desteklenmesi. Üç kıtadaki ülkeler topraklarında bulunan yabancı askeri üslerin kaldırılması ve askeri paktlarda gruplaşma siyasetine karşı konması. Nükleer silâhı kullanma, deneme, üretme ve yığmanın durdurulması ve eldeki mevcudun tamamen yok edilmesi. Dünya ölçüsünde silâhsızlanma ve barış sağlanması. Irk ayırımına ve insana renginden ötürü ezgiye son verilmesi. Birleşik Amerikada Zencilerin eşit vatandaşlık mücadelesinin desteklenmesi. Asya, Afrika ve Lâtin Amerikadaki kurtuluş hareketlerine, özellikle halen bağımsızlık için silâhlı savaşı yürütmekte olan halklara hangi yollar ve vasıtalarla yardım edileceğinin tesbit edilmesi...

Konferansın gündeminde, üç kıtada anti-emperyalist savaşı en ateşli ve en canalıcı problemleri olarak, Viyetnam, Dominik Cumhuriyeti, Kongo, Afrikadaki Portekiz sömürgeleri, Güney Rodezya, Arap Yarımadası güneyi ve Filistin halklarının kahramanca yürüttükleri savaşlarla ilgili meseleler birinci plânda yer alıyordu. Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerinin ekonomik, sosyal ve kültürel problemleri de gündemde önemli bir yer tutuyordu. Bundan başka, halkların ekonomik bağımsızlıklarını elde etme

ve pekiştirme uğrunda elbirliği ile mücadele prensipleri; emperyalizmin, sömürgeciliğin ve yeni-sömürgeciliğin ekonomik sömürücülüğüne ve ekonomik saldırılarına karşı mücadelenin prensipleri; sömürge egemenliğinin kalıntılarının ve zararlı etkilerinin ortadan kaldırılması tedbirleri; üç kıta ülkelerinde toprak reformu problemleri; gerçekten ekonomik bağımsızlığı garantilemek için iç kuvvetleri ve kaynakları ekonomik plânlama ile hizmete koşma meseleleri ve keza çözümlenmeleri her üç kıtadaki az gelişmiş ülkelerin dayanışma ve yardımlaşmalarını sağlayacak olan bütün diğer problemler ele alınarak incelendi.

Konferansın önemli bir hizmeti de, bu üç kıta ülkeleri arasında eşit hak ve karşılıklı fayda temeli üzerinde ekonomik ve teknik işbirliğinin ana ilkelerini müzakere etmiş, bu ülkelerle dünyanın öteki memleketleri arasındaki karşılıklı ilişkilerde yeni bir ekonomik politika tesbitini düşünmüş ve üç kıta ülkelerinin barış içinde yanyana yaşamaları görüşünü müştereken tanımlama konusunu ele almış olmasıdır.

Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halklarının milli kurtuluş, yeniden teşkilâtlanma, kalkınma ve barış uğrundaki ortak mücadeledeki *çabalarını politikman ve örgütlenme bakımından birleştirme meselesi üzerinde de* Konferansın önemle durması, bu üç kıta halklarının dayanışmasını nitelik bakımından yenileme ve daha yüksek bir düzeye çıkarma yolunda bir adım olmuştur. Üç kıta konferansının Hazırlık Komitesi'nin başkanı ve genel sekreteri tarafından imzalanan çağrıda şöyle denmektedir: «Dünya egemenliği hakkını benimsiyenlerin uyguladıkları emperyalist strateji, üç kıta halklarına karşı bir kışkırtma teşkil eder. Dominik Cumhuriyeti, Viyetnam, Kongo, Filistin v.s. gibi ülkelerde bağımsızlıklara, milli egemenliklere, ilerilik ve barışa kasteden ve gittikçe şiddetlenen hücumlar be emperyalist stratejinin belirtileridir. Konferansın bu kışkırtmaya nasıl karşılık verileceğini tesbit etmesi gerekecektir.»

Her kıtada mücadelenin o kıtaya ait özellikleri ve her memleketin kendi özgü şartları olmasına rağmen, Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halklarının dayanışması durmadan artmakta, kuvvetlenmektedir. Çünkü bu halkları müşterek tehlikeler tehdit etmekte, müşterek illetler kemirmekte, karşılarına ortak düşman dikilmiş bulunmaktadır.

Amerikan emperyalizminin saldırganlığının alabildiğine arttığı, onun toptan bir strateji güttüğü ve yeni-sömürgecilerin dünyada milli kurtuluş hareketini boğmak ve genç devletlerin bağımsızlığını özden yoksun ederek hiçe indirmek amacıyla her türlü manevraya başvurdukları şartlar içinde, *halkların da toptan bir devrimci strateji gütmeleri gerekli ve mümkün olmakta*, milletlerarası devrimci harekette bir söz, eylem ve hareket birliği sağlama lüzumu ortaya çıkmaktadır. Bu hareket birliğini gerektiren en göze çarpar örnekler (bunlardan sadece ikisini göstermek de yeter) Viyetnamda ve Dominik Cumhuriyetindeki olaylardır.

Hazırlık Komitesi Başkanı Ben-Barka'nın belirttiği gibi, «dünya devriminin iki akımının, iki kolunun, yani Oktobr Sosyalist Devriminden gelen ile

milli kurtuluş devriminden gelen kolların temsil edildiği» ve böylesine tarihsel önem taşıyan bir konferans için, üç kıtanın bu ilk konferansı için Havana'dan daha isabetli bir toplantı yeri seçilemezdi diyebiliriz. Çünkü Küba kendi devriminin yedinci zafer yıldönümünü kutluyordu. Çünkü Küba, zaferi ve gelişmesiyle, dünya devriminin iki kolunun birleştiği ülke oldu. Çünkü Küba halkı, sadece Amerikan emperyalizmine karşı kahramanca ve muzaffer bir direnme göstermekle kalmadı, aynı zamanda Lâtin Amerikada sosyalizmin kurulmasına önyak oldu.

Kahirede alınmış olan kararların (gerek gündemle, gerekse teşkilât tedbirleriyle ilgili olanların) Konferansın daha hazırlık oturumunda ve bütün katılanlar tarafından oybirliği ile tasvip edilmiş olması, bütün devrimci güçlerin birliğini sağlamlaştırma bakımından çok büyük bir önem taşımaktadır. Tek sözle, gerek hazırlık çalışmaları, gerekse Konferansın kendisi her şeyden önce birlik şiarı altında geçti. Konferansa Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerinden yüz kadar heyetin, ayrıca 50-den fazla milletlerarası teşkilâtın ve Avrupa sosyalist memleketleri temsilcileri de dahil olmak üzere diğer kıtalardan çeşitli teşkilâtların gözlemcilerinin katıldıkları gözönüne alınırsa, halkların milletlerarası dayanışmasının bu toplantı ile şimdiye kadarki en geniş ifadesini bulduğu söylenebilir.

Halkların sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı yürüttükleri milli kurtuluş savaşlarının alabildiğine kuvvetlendiği günümüzde, üç kıtanın bu Konferansı, yüce Lenin tarafından ileri sürülen savaşçı şiarı, yani «Bütün ülkelerin proleterleri ve ezgi altındaki halkları, birleşiniz!» çağrısını hayata geçirmenin canlı bir örneği olmuştur.

Hose Manuel Fortuni

Bonn: harp suçluları için bir cennet

J. Gibbons

Bütün uygar ülkelerde devlet iktidarının bir şiarı vardır: «Suç, işlenmeye değmez.» Ne var ki, Bonn'da iktidarda olanlar, bunun tam zıttı anlayışla hareket ediyorlar. Demokratik Almanya Milli Cephesi Milli Konseyi'nin yayınladığı «Kahverengi Kitap. Federal Almanya'da Harp ve Nazi suçluları»⁽¹⁾ adını taşıyan kitapta, Bonn'da bugün de yüksek görevlerde bulunan 2.000 kadar harp ve nazi suçlularının adını buluyoruz.

Bu yahudi takibatı müteşebbisleri ve katiller, suçları ispatlanmış bu hükümlüler, Washington'lu koruyucularının anti-komünist düşkünlükleri sayesinde hapishane hücrelerinden çıkarılmışlar ve Batı Almanya'da yüksek görevlere getirilmişlerdir. Bunlardan bir kaçını yakından tanıyalım. «Kahverengi Kitap'ın vesikaları arasında başta gelen isim, Profösör Otto Ambros. Harp öncesi IG-Farben-Industrie imparatorluğunun yönetim kurulu üyesi olan Ambros, bugün Scholven-Chemie AG., Gelsenkirchen-Buer v.b. bir sıra büyük kimya tröstünün genel müdürlüğünü yapmaktadır.

Auschwitz ölüm kampındaki IG-İşletmesi'nin baş sorumlularından olan Profösör Ambros, harp sırasında Auschwitz toplama kampının kamp kumandanı Höss'ün iş arkadaşı ve dostu idi. Hitler'in «Harptaki başarıları için şövalye nişanı»nı aldıktan bir kaç yıl sonra Nürnberg suçlu sandalyesinde bu profösör, kamplarda esirlerin yok edildiğini bildiğini itiraf etmiştir. Nürnberg'te Amerikan askeri mahkemesi tarafından harp suçlusu olarak hüküm giyen Ambros, Bonn hükümetinin teşebbüsü ile az sonra serbest bırakıldı. Çünkü, «Kahverengi Kitap»ta belirtildiği gibi ona, «Batı Almanyanın silâhlanmasında uzman olarak mutlaka ihtiyaç vardı».

Harp suçlularının bu seçkinleri arasında başka bir «uzman» da, Hermann Abs adındaki kişidir. Göğsünde bir sıra madalya yanında, diktatör Franco'nun da yüksek bir nişanını taşıyan Abs, «Kahverengi Kitap»ta iki, hattâ üç kat tanımlanmaktadır. Birinci tanımlama, ABD Askeri hükümetinin 1946 Kasım raporundan alınmış; yani, soğuk harp döneminin anti-komünist kışkırtma ve kampanyasıyla Washington'un yüreği taş gibi katılaşmaya resmen başlamadan önceki bir rapordan çıkarılmıştır. Raporunda şunlar yazılı: «Abs, alçak Alman Bankası'nın manevi yöneticisi idi.

(1) «Braunbuch. Kriegs- und Naziverbrecher in der Bundesrepublik.» Staatsverlag der Deutschen Demokratischen Republik. Berlin 1965.

Bu banka, olağanüstü yoğun bir ekonomik iktidarı, faal bir ortak olarak nazi rejiminin suçlu siyasetine bağlamıştır... Abs bütün gücünü, Almanya'nın Avrupa üzerindeki hâkimiyetini yazmağa harcamıştır.»

İkinci tanımla şu kısa ve açık gerçektir: Abs, Yugoslavya'da işlediği harp suçları yüzünden «gıyaben 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırılmıştır».

«Kahverengi Kitap»taki üçüncü tanımlama günümüzle ilgilidir: Alman Bankası (Deutsche Bank) Yönetim Kurulu başkanı, IG-Farben'in halefi Badische Anilin- und Sodafabrik AG.tröstünün Denetim Kurulu başkanı, Federal Almanya Demir Yolları Genel Müdür Yardımcısı, Kalkınma Kredileri Kurumu Yürütme Kurulu Başkan Yardımcısı, çeşitli işletmelerde kırtan fazla yönetim kurulunda başkan.

Hermann Abs'ın harp suçlusu hükümlüsünden «Bonn'un koltuksuz mâliye bakanlığı»na yükselişi, şüphe yok ki, «suç, işlenmeye değmez» şiarının gerici siyaset gereğine uygun olarak nasıl değiştiğine klâsik bir örnektir. Birinci Dünya Savaşından sonra, «İmparator gitti, generaller kaldı» adlı kitap, okuyucuları üzerinde uzun süre etki bırakan bir kitap olarak tanınıyordu. Bugün de gene, Hitler gitti ama, generalleri bol bol kaldı diyoruz. «Kahverengi Kitap»ta adı geçen, Nürnberg'te hüküm yemiş harp suçlusu 100 general ve amiralden bir tanesini analım: General Trettner.

Trettner'in adı ilk defa, İspanya'daki iç harp sırasında, 1937 yılında, Guernica'yı bombalayan bir savaş gurupunun uçak bölüğü komutanı olarak duyuldu. Bu bombardımanın dehşeti, Picasso'nun ölümsüz eserine konu olmuştur. Trettner'in kan izleri, 1937-de Guernica bombardımanından sonra, 1940 yılında Rotterdam bombardımanına uzanmaktadır.

Bugün gerçekte Batı Alman ordusu Bundeswehr'in, Stalingrad'ın (Volga-grad) intikam hırsı içinde yanan baş komutanı olan Trettner ve Bundeswehr genel kurmayındaki harp suçlusu ortakları, parmaklarını atom silâhlarını tetiğine oturtma arzusu içinde çırpınmaktadırlar.

Bugün Korbach'ta (Hessen) bir eczane sahibi olan Hermann Krume, özellikle tiksindirici bir harp suçlusu tipidir denebilir. SS-Kumanda birliği komutanı olarak üçüncü imparatorluğun genel güvenlik dairesinde görevli bulunup, Lodz bölgesinde 12.000 yahudinin öldürülmesi işlemini yürüten odur. Krume, 1942 yazında, analan-babaları öldürüldükten sonra Lodz'a götürülen 88 Lidice'li çocuğu da bir toplama kampına göndertmiş ve orada öldürtmüştür. Ama, O'nun cinayetler listesi, masum çocukların öldürülmesiyle bitmiyor. Harp sırasında Macaristan'da «mala karşı kan» ticaretinin müteşebbisi olan ve 1 milyon yahudinin hayatına karşılık 10.000 kamyon isteyen, Krume'dan başkası değildi. Eichmann'ın en yakın ortağı olan Krume, 400.000 erkek, kadın ve çocuğun ölüm kamplarına sürülmesini hazırlamış ve uygulamıştır.

Bununla beraber, adalet o'nun peşini bırakmadı, ya da tam deyişle Bonn'daki intikam havasının bu gibi kişilere verdiği 1965-te bu yığınla

insanın katilinden esirgemedi ve Krume, 9 oy süren duruşmadan sonra 5 yıl hapis cezasına çarptırıldı; bundan önce kovuşturma sırasında yattığı 4 yıl 9 ayla bu da karşılanmış oldu ve yediği hüküm, beraat etmekten başka bir şey olmadı. Hapisten çıkan Krume, cömert devlet kredileri sayesinde hemen eczanesinin başına geçerek Korbach'ta namuslu iş adamı hayatına dönme olanağına kavuştu.

Bunun tam aksine Alman Demokratik Cumhuriyetinde harp suçlusu olmak, «Kahverengi Kitap»ta da görüldüğü gibi, hiç de hükümet cihazında yükseliş olanakları sağlayacak bir özellik değildir. Aksine bu suçlular kanunların bütün gücüyle cezalandırılmaktadır.

Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin nüfusu Federal Almanya'dakinin üçte biri kadar olduğu halde, Demokratik Almanyada 1945 Mayısından 1964 Aralığına kadar toplam 16.752 kişi harp suçları yüzünden mahkemeye verilmiştir. Federal Almanya'da ise 1964 ocak ayına kadar ancak 12.457 kişi hakim önüne çıkarılmıştır.

Alman Demokratik Cumhuriyetinde mahkeme önünde hesap veren 12.807 kişiden 118-i ölüm cezasına, 231 kişi müebbed hapis cezasına ve 5.088 kişi 3 yıldan fazla hapis cezasına çarptırılmıştır.

Federal Almanya'da, 1965 Martına kadar harp suçları ortaya çıkan 6.100 kişiden ancak yığın katillerinden 9-u ölüm cezasına ve 71 kişi müebbed hapis cezasına çarptırılmıştır.

Neden bu kadar hafif? Ve sorular devam ediyor: Alman Demokratik Cumhuriyetinde bu kadar sert cezalara çarptırılan harp suçluları neden Federal Almanya'da açıkça en yüksek ve en kârlı görevlere tavsiye ediliyor?

Bunun bir sebebi açık: Karga karganın gözünü oymaz. Bir harp suçlusunun, diğer bir harp suçlusunu cezalandırması ve ona karşı tanıklık yapması pek beklenemez. «Kahverengi Kitap»ta en inandırıcı vesikalarla gösterildiği gibi, en büyük harp suçluları hükümet cihazında ve onun, ordu gibi, polis ve mahkemeleri gibi kollarında en yüksek görevlere oturtulmaktadır.

Daha kesin olabilecek başka bir sebep, sanayi ve maliyedeki aynı guruplar, yani Hitler'in İkinci Dünya Savaşını hazırlarken adlarını ortaya çıkarıp bakanlığa kadar yükselttiği bu kişilerin, şimdi yenilgilerinin intikamını alma hayallerini kurmalarıdır. Bunlar bir yandan harp suçlarıyla yarenlik ederken, öte yandan Komünist Partisi'ni yasaklamakta, diğer demokratik kuvvetleri takibat altında tutmakta, milletlerarası saldırganlığı yenileme siyasetlerine karşı gelecek bütün iç muhalefeti kendi intikamcı siyaset amaçlarına uygun olarak susturmak için sıkı yönetim kanunları hazırlamaktadırlar.

«Kahverengi Kitap», bugün Bonn devlet cihazında Hitler ortaklarının bütün güçlerini harcadıkları intikam harbi siyasetine karşı, geniş ve çürütülmez vesikalarıyla yok edici bir ithamnamedir.

Barış savaşçılarının büyük ilgisini uyandıran «Kahverengi Kitap», onlara, insanların dikkatini Bonn «Cenneti»nden duyulan tehlike çanlarına çekmekte yardımcı olacaktır. Bu «cennette» pek çok cezadan kurtulmuş harp suçlusu, bombayı ellerine geçirdikleri anda, üçüncü denemeyi başarmaları inancındadır.

TÜSTAV

Aşağıdaki yazımızda, Moskovada, G. Dimitrofla Türk komünistleri arasında, Türkiye meseleleri üstüne geçen özel bir konuşmayı veriyoruz.

S. Ustüngel

Dev

– Dev mi? .. – Yiğit mi? ..

Bu tartışma günlerce sürdü. Belki daha da sürecekti. Cezaevindeydik. Sonra olay olağanüstüydü. Kahramanı da öyle ...

Yıllardan 1933. Beş yıldır «dış dünya» ile bağlarımız, padişahçı bir kadı bozmasının yargısıyla kesilmişti. Yattığımız kale beş yüzyıllıktı. Oysa neler olmuyordu dünyada ...

Cezaevinin «bakkalı» Şehmus, lor peynirini bir yarım gazeteye sarmış, bizim yattığımız «yasak bölüme» ayakçıyla göndermiş. Ayakçı kurt gibi delikanlıydı. Nöbetçileri atlatmasını bilirdi ... Bizim Komuna birdenbire canlanıverdi ... Buruşuk gazete sahifesini bizim «aşçı», yufka açar gibi açtı ... Millet başına üşüştü. Bulgur karavanasına böyle çökmezlerdi ...

– Dünya alt üst oluyor ... Dimitrof! ... Ne, Dimitrof ... «Rayıştağı mı yakmış?» ... Ammada ha! ... Geç onu bir kalem ... Faşistler başladılar Almanyanın göbeğinden dünyayı ateşlere vermiye ... Ama Dimitrof'un ilgisi ne? ... Seninki de lâf mı ya! ... Kabak komünistlerin başına mı patlıyacak? ... Vay yavuz hırsızlar ... Durun, susun kardeşim, okuyalım sonuna kadar, ne varsa ... Dayanıyormuş Dimitrof Laipzig'te. Bilekleri de kelepçeliymiş duruşmalarda. Korkuyorlar ... Hitlerciler yarınlardan korkuyor ... «Filozof» yorumlarını ertele ... Kalıbımı basarım, faşistler yakmıştır ... Bak, işte Dimitrof nasıl dayatıyor Göringi duvara ... Öteki yargılananlar kim? ...

Gazete sahifesi elden ele dolaştı. Buruşukları bayağı «ütülendi». Sonra, bir «nuska» gibi saklandı.

Şehmus, bir Kürt köylüsüydü. Hükümete silâh çekmiş, 101 yıl giymişti.

Okur-yazar değildi. Kulağı delikti. Cezalılardan bir «efendi» kovuşta gazeteyi okumuş. Bilgiçlik satmış millete. «Komünistler Alman Meclisini ateşlere vermişler» demiş. Cümle cezaevliler: Baboo! demişler... Şehmuş, «ver kese kâadı yapayım şu gazeteyi» demiş... Bize böyle ulaştı Dimitrof haberi... Dış dünyayla bağımızın kurulmasına 101-lık Şehmus yardım etti...

Olayı büyütmiyorum. Dimitrof yoldaşın Laipzig'teki o davranışı, Hitler-cilere, faşizme böylesine meydan okuyuşu, komünizme, komünist partisine böylesine inanışı, halka böylesine bağlılığı, enternasyonalizmi böylesine savunuşu, binlerce kilometre uzaklarda kale duvarlarını aştı, yasakları yıktı... Olay dünya çapındaydı. Çatışma, yalnız bir komünist – faşist vuruşması değildi. Bütün vuruşma: Harp mı – Barış mı? Demokrasi mi? Sosyalizm mi – gerilik mi? Ulusal bağımsızlık mı – kölelik mi? Aydınlık mı – karanlık mı? Emperyalizmin en kırıncı, en gerici, vurucu kolu dikilmiştir dünyanın karşısına. İşte buna karşı çıkmak, komünist yiğitliğin yiğitliği...

Kapalı kapısına «yasak» yaftası asılı bizim koridorda, günlerce iki arkadaş tartıştı durdular. Biri: «Dev» diyor. Öbürü: «Yiğit» diyor. İki arkadaşın da adları Ahmet. İkisi da Bulgaristandan gelme – göçmen. İkisi de uzun boylu. Biri sarışın, tütüncü. Filibeli. Öbürü kunduracı. Eski-Zaralı. Kunduracı esmer, yakışıklı. Yalan söylemez. Ama olayı anlatırken katkı yapar. Bulgaristanda Tsankof faşistlerine karşı silâhla dövüşmüş. İşlenmiş, gür bir sesi vardı. «Napred drugari – yoldas ileri!» diye bir çekti mi, ses taş localardan taşar, yansılanırdı İçkalenin duvarlarına çarpa çarpa. Bir kusuru vardı, tartışırken bağırırdı:

– «Dimitrof devdir... Gözlerimle gördüm... Senin ağzın, o zamanlar süt kokardı. Daha ananın kucağındaydın... Hem Dede'nin – Blagoyev'in yanında gördüm... Sırtında meşin ceket vardı. Şimdiki gibi, nah gözle-rimle gördüm, bre momçe!... Benim saçlarım nasıldır, onunkiler de öyle...»

– «Saça değil, başa bak hemşerim... Saç, sakal işi bir yana. Onu pek karıştırma. Lenin dızlak. Marks tamtersi. Engels'te sakal, bıyık bir güzellik. Bu bizim büyüklerin hepsi birbirinden yiğit... Lenin'in bayılırım açık alnına ve zimba sakalına... Ben görmedim Dimitrof'u. Babam anlatırdı. Babam kitap basardı. Dimitrof yoldaşla çalışmış... Dağlarda toplantılara götür-müş babamı... Yiğit, belli. Nasıl abanıyor Göringin üstüne... Nasıl dağılıyor faşistleri... Yiğit anam, dedik a!...»

Taş localara, karanlık koridora bir canlılık gelmişti. Bize su getiren, akşamları koridordaki fenerleri yakan Besnili Haso şaşmıştı halimize. Haso trahom çekmişti. Kanlı kanlı bakardı gözleri. Yüzlerimize bakıp bakıp: «Tövbe, tövbe... Size imansız diyenler yalan söylüyor» diyor, başını sallıyordu. Topraksız bir köylüydü Haso. Çok çekmişti ağalardan.

Maraşın sayılı ağalarından birine karşı çıkmış. «Toprak – hürriyet» demiş. *Yakalanmış, karakollarda sopa yemiş. 25 yıl da ceza giymiş. Bizim arkadaşlardan biri ona okuma-yazma öğretti. Kalem, kâat yasaktı. Bir yazar-bazar tahtası uydurmuşlardı. Grafit kalemi idareli kullanırlardı. Haso'dan öğrendik. Gizli servisin şefi gelmiş cezaevi müdürlüğüne. Sanra, kâtip sormuş Hasoya: «Nedir bu komünistlerdeki yeni hava?» diye...*

Kontrol bir kat daha sıkılaştı. Haso'un ayağını kestiler bizden. Ama: «Dev mi? – Yiğit mi?» tartışması kesilmedi. Haso'ya okuma-yazma öğreten yoldaşı hepimiz severdik. Anadolunun göbeğindendi. Köylüyü iyi bilirdi. Kurtuluş savaşına katılmıştı. Cephede Komünist Partisine girmişti. Epi yerlere gitmiş, memleket dışına çıkmışlığı vardı. Dimitrof yoldaşı da görmüşlüğü vardı, uzaktan. Bizim iki Ahmetlerin arasını bulmak onun için zor olmadı:

– Ee, bizim drugariler! Bırakın şu Türk-Bulgar damarınızı... Yiğitin tarih içindeki yerini, rolünü, bilimsel ölçülerde vermişler bizim yücelerimiz. Kahramanın niteliğini sanıl anlatır Lenin! Nasıl savunuyor Leninciliği Dimitrof! Nasıl duruyor Sovyetlerden yana! Nasıl savunuyor Bulgar halkını! Nasıl göğüslüyor düşmanları! Komünist partisine, ülküsüne nasıl bağlı!... Biz bunlara bakıyoruz. Öyle övünüyoruz... Dev olmuş, masallarda kalmış. Yiğit olmuş, dağlarda yitmiş... Bu öylesi değildir. Faşizme böylesine karşı çıkmak devliktir, yiğitliktir...

Tartışma ve konuşmalarla içimizi boşaltıyorduk. Ama, sözlerimiz dört duvar arasında kalıyordu. Buna dayanılmazdı. Bize de bir şey yapmak düşerdi. Dünyayı sarsan bu olaya, uzaklardan seyirci mi kalacaktık? Niye susalım? Her yoldaş bir tepki biçimi ileri sürüyordu. Dayatalım, telgraf çekelim. Bırakmazlarsa açlık grevine yatalım...

Komüna toplandı. Millet öyle birbirine kenetlenmişti ki... Kitapları alanlarda yakarak, kanla, ateşle, ölümle insanlığın üzerine yürüyen faşist barbarlığı protesto ettik. Bu saldırıya karşı çıkan Dimitrof yoldaşı selâmladık. Hem kendi adımıza, hem halkımız adına iki ayrı telgraf çekelim, dedik. Telgrafların biri protesto. Öbürü selâm. Protestoyu Ankaradaki Alman elçiliğine. Selâmlarımızı, saygılarımızı Leipzig'e – Dimitrof yoldaşa...

Nöbetçi gardıyana seslendik. Müdürü istedik. Müdür, eski bir jandarma çavuşu. Adam «dünya düz» diyor. Yattığımız bu kalenin yosunlu duvarları kadar eski kafası. Gözleri bulanık bulanık. Dikildi karşımıza. Sarma bir sigara var dudaklarında...

– Yazacağımız var. Kâat istiyoruz, kalem istiyoruz. Ankaraya, Almanyaya telgraf çekeceğiz, dedik...

Adam kös dinlemiş, çevirdi başını gitti... Biz de alışık tepkiye geçtik. Başladık koridorun kapısını yumruklamaya... «Yoldaş ileri!...» türküsünü tutturduk... Bizden başka bu kalede bin kişi yatıyor. Çoğunluk Kürt. Arap var, Türk var. Köylü. kentli karışık. Cezaevinin ortasındaki dört köşe

büyük avlu, acayip bid «pazar yerini» andırıyor. Giysiler, kıyafetler alaca alaca: Ortaçağ ve eskiler bastırıyor yenileri. Herkes, gözlerini yukarıya, bizim koridorun demirparmak lıklarına dikti. Kürtçe gür sesler geliyor:

– Çi heyeye? – Ne var? ... Çi heyeye 100? – Ne oluyor? ...

Bu sesler sesimze kaç defa karışmıştır. Bir seferinde biz onları var gücümüzle tuttuk. Ekmek grevini kazandıldardı. Şimdi onlar bizi destekliyor. Cezaevi gürüyor ...

Jandarmalar doldu içeri. Palaskalarını sıyırdılar. «Kovuşlara! Dağılın! ...» buyrukları uğultunun içinde kayboluyor ... Savcı geldi. Jandarma komutanı geldi. Gizli servisin şefi geldi. Zorumuzu, isteğimizi sordu savcı. Anlattık. Telgraf çekeceğiz, dedik. Yüzümüze kaşlarının altından baktılar. Olayı kimden, nasıl öğrendiğimizi sordular. Yerin kulağı var, dedik. Kuş kanadıyla geldi, dedik ...

Savcı bir tutanak yazdı. Imzalamadık. Telgrafları yazdırdı. Imzaladık ... Çekip gittiler. Hepimizi localarımıza kapadılar. Kapıları sürmelediler. Nöbetçiler arttı ... Biz, protesto ve telgrafımızı bağıra bağıra tekrarladık. Bu çatışma iki gün sürdü. Başgardıyan geldi. Telgraf parası istedi. Verdik. Sonra, postaneden iki ayrı makbuz aldık. Ama bizim protestomuz, selâmımız maniplelerden, telgraf tellerinden geçmedi. Bunu sonradan öğrendik. Belki, bir gün gelir, bunları Genel Emniyetin arşivlerinde bulurlar ...

1933 yılı. Ekim ayının sonu. Cumhuriyet 10 yaşında. Af çıktı. Cezaevinin dış kapısı, Kale-içi mahşere döndü. Millet kucaklaşıyor. İçerde kalanlar, yakası yırtılmamış küfürler savuruyor. Bizimkileri de uğurladık. Komunada iki yoldaş kaldık. Yalnız bize, arta kalan yıllarımızı başka bir kalede dolduracağımızı bildirdiler ... Ve bir gün kelepçeleri vurdular bileklerimiz. Kale kapısından çıktık jandarmalarla! ... Yürüyemiyorduk. Tepemizde güneş vardı. Gökte çift kanatlı Bregeler, balta burun Yunkesler uçuyordu. Tuhaftı X. yıl. Bu on yılın beşini bu kalede geçirdik. Ne değişmişti? Kale duvarı yer yer yıkılmıştı, dinamitle atılmıştı. Bir rakı, bir un fabrikası, bir hastane kurulmuştu. Tek katlı lojmanlar sıralanmıştı. Demiryolu kente ulaşmamıştı ... Beyler gene bu ovalara hükmediyor. Köylüler toprağa, arkamızdaki jandarmalara kurşun dolu gözlerle bakıyor. Bayram havası esmiyordu bu köylülerin yüzüne ...

Bayramı yollarda, karakollarda, jandarmalıklarda geçirdik. Doğudan Batıya vardık. Kimi kentlerin içinden geçtik. Bayramı en içtenlikle kutliyan işçilerdi. Malatyada davullar dövülüyordu. Eskişehirde demiryolculaz. Türk bayraklarını, tıpkı Kurtuluş Savaşında omuzlarına çaprazlama astıkları çete fişeklikleri gibi, sarmışlardı. Öyle çalışıyorlardı. İstanbul caddeleri Türk-Sovyet bayraklarıyla donanmıştı. Moskovadan misafirler gelmişti bayrama ...

İstanbul savcısı iri yarı bir adamdı. Cumhuriyetçiydi. Gericiliğe, hele emperyalizme karşı olduğunu gizlemiyordu. Kâatlarımız ona gelmişti.

Artık buradan dosdoğru Karadeniz kıyısındaki kaleye gidecektik. Jandarmanın komutanı odasına aldı.

– Şöyle oturunuz, dedi. İki koltuk gösterdi. Jandarma komutanı ayakta duruyordu. Savcı söze Dimitrof'tan başladı:

– Komünist oldun mu, öyle olacaksın ... Yanlış anlamayın beni. Laipzиг dâvasını baştan sonuna kadar izledim ... Faşizm gerçekten korkunç ... Bana göre Dimitrof en kuvvetli bir hukukçu ... Hallaç pamuğuna çevirdi karşındakileri ... Biliyorsunuz, burada, İstanbul'da, ne kadar hayzanları var onun! Yalnız uyanık işçiler, aydınlar arasında değil ... Milli mi diyelim, yoksa sizin gibi enternasyonal mi diyelim? O çapta bir ihtilâle ... Hakkını yememeli. Halkını seviyor mu, seviyor!

Kahve getirdiler, içtik. Türkiyeden, dünyadan söz ettik. O, cumhuriyet savcısı olarak konuştu, biz komünist olarak ... Savcı bir açmaz karşındaydı, belliydi. Bir X. yıldan, bir bizden söz ediyordu. Bizi kapıya kadar uğurladı:

– Yolunuz açık olsun, dedi.

Biz çoktan kurmuştuk. Savcı da «yolunuz açık olsun» dedikten kelli, sürgüne kim gider. Durum da elverişliydi. Yakayı sıyırmak güç olduysa da, geç olmadı ...

Yıl tükeniyordu. İstanbul tatlı bir kışa girmişti. Marmara ipek dersin. Hava kadife kadar yumuşak. Gökte yıldızlar salkım salkım. Yer alacabulaca: Işıklar birbirine karışmış. Sanki bir yan yanıyor, sanki öbür yan dumanlara boğuluyor ...

Kayıkla geçtik Sütlüceye. Haliç bulanıktı, ekşi ekşi kokuyordu. Vurduk Okmeydanına, yel tatlı tatlı esiyordu. Yanımda, yıllarca ayrı düştüğüm bir yoldaş var. O da başka bir cezaevinden yakıyı yeni sayırmış. Ben bu patikaları ezberlerim. Çocukken ne kadar oynamışım bu sirtlarda. Oktaşlarına ne kadar nişan almışım. Kaç defa başım yarılmıştır ... Kurtuluşa geçtik. Tatavladan ne kalmış? Ne latarna çalan var, ne hovarda türkülerini söyleyen ... Arka sokaklardan birinde, karışık bir sokakta «kırklara karıştık ...»

Bir işçi evi. Döşemeler tertemiz, tahtalar gıcır gıcır. Yerde kilim bile yok. Alt katta büyükçe bir oda. İki masa «T» biçiminde kurulmuş orta yere. Arkasız, hasır iskemleler. Çoğu tanıdığım yoldaşlar. Ev sahipleri yeni evli. «Düyünü», bizim için tazeliyorlar. Böylesine alışmış görünüyorlar ... Sofrada fasulye pilâkisi ... Uskumru izgarası ... İstinyeliler getirmiş balıkları. Beyaz şarap göndermişler Ayvalıktan.

Papaz uçuruyoruz ... Bardaklar dolu dolu: «Haydi, gittik! ...» Sağlığı-mıza içtik ... Sonra, gene kaldırdık bardakları, gene silmece: «TKP tür-küsünü» tutturduk incecikten ... Sonra, içimizden biri: «Sözvermiştik kalede. İçelim Dimitrof'un sağlığına! ...» dedi. Tokuşturduk gene silmece,

bardakları dipten içtik... Söz sözü açtı. Kimse sesini yükseltmiyordu. Konuşanı, ötekiler can kulağıyla dinliyordu:

— ...Faşistler, Laipzig'te kayalara çarptılar. Çok şeyler öğretti bize Dimitrof yoldaş. Komünist dediğin halkını, enternasyonalizmi böyle savunmalı... Komünist harekette yepyeni bir dönüşün eşliğinde olduğumuz besbelli... Kapkara, kanlı, yangınlı, ölümlü faşizmin karşısındadır dünya... Biz bu çatışmanın dışında değiliz... Daha şimdiden, Hitlerin perçemine vurulanlar var Türkiyemizde... Babâli yokuşunda faşist boynuzlarını, munzurunu gösterenler az değil...

— ...Bana kalırsa, madalyanın bir de öbür yüzü var. Cezaevinde, biliyorsunuz, açlık grevine yattık. İçimizden çoğunluk, taş gibi dayandı. Sarsılanlar olmadı değil. Tam o günlerde, Laipzig'te, bilekleri kelepçeli Dimitrof meydan okuyordu faşist voyvodalara... Bu haber bize açlık grevinin haftasında ulaştı. Millete yeniden bir kuvvet geldi. Sarsılanlar kendisini topladı. Utancından ağlıyanlar oldu... Sanmayın ki bu olay, öyle bir saman alevidir...

— ...Bizim semti bilirsiniz. İşçisi, esnafı, emeklisi, memmuru, şusu busu, orta hallisi karışıktır. Aydını da yok değil. Polisi, şpioni, sivil it sürüsü kadar. Eskiden bana komşular, ya tepeden, ya yan gözle bakarlardı. Arkamdan neler demezlerdi. Bu defa, sürgünden döndükten sonra bir başkalık seziyorum onlarda. Kimisi, arkamdaki sivil «yaverlerle» alay ediyor, bana değil, onlara kaş altından bakıyor. Kimi de açık içini döküyor: «O Bulgar parmak ısırttı dünyaya... Komünist halkını, yurdunu seviyor dedirtti dünyaya...»

— ...Bana kalırsa, biz, biz dersem partimiz, Dimitrof olayını gereği gibi ele alamadık. Burjuva gazeteleri, çıkarcılar, bu olayı işlerine geldiği gibi yaydılar. Bunun üzerinde kalpazanlığın daniskasını yapıyor, voli vuruyorlar... Biz, daha çok, ağızdan konuştuk. Gizli yayınlı ne kadar yayabilir, doğruyu halka ne kadar anlatabilirdik. Çok az. Oysa açık, legal yayın olanağı vardı, gene de vardır... Sekterlikten kurtululalım, kabuğumuzdan çıkalım, çıkalım diyoruz. Gene de çıkamıyoruz. Alışkanlık, bağınazlıktan beterdir...

— ...Otokritik yerinde... Bana kalırsa, faşizmin ne belâ olduğunu geniş yığınlar anlatmak günün konusu. Öyleyse, Laipzig duruşması üstüne, legal cep kitapları çıkaralım. Olmaz değil. Bu X. yıl bayramıyla havada azıcık bir yumuşama var. Basalım gözüne. Buluruz basacak adam. Mangızdan haber ver... Sonra, parti komiteleri, parti üyeleri, bu olayı dallarıyla işlemelidirler... Hayda gittik!

Bardakları silmece gene doldurduk, gene dipten içtik...

1934 yılı. Yaz ayları. Bu aylarda Moskovanın yöresi, etekleri yeşil üstüne işlenmiş renkli bir fıstan gibidir. Bir su akıyor çayırıların içinden. Telağaçları sıralanmış ipincecik derenin iki yanına. Sağımız orman. Solumuz

patates tarlaları: Yeşil yapraklar, beyaz çiçekler... Dinlenmeevi bayırımı bir sırt üstünde. Ak, kara çamlar. Gümüş gümüş kayın ağaçları. Bir kavak var yol üstünde... Bir bulut var, para kadar. Güneş, gökten aşağı, baştan aşağı dökülüyor dallara, yapraklara, yerlere. Dümdüz bir alle: Yolu iki yanında ıhlamurlar. Hava ıhlamur kokuyor... Üçken biçiminde ve küt burnu dereye uzanmış bir bahçe. Bodur bodur elma, vişne, erik ağaçları. Kılıç, ateş çiçekleri. Beyaz, mor, kırmızı, kara güller... Bir Alman yoldaş, tek eliyle uğraşüyor bu güllerle. Bir kolunu bu yoldaş, Hitlerin ilk toplama kamplarından birinin telörgünlerinden kurtarmamış...

Ben kara güllere dalmışım. Arkadaşım Almanca konuşuyor Hamburglu Hans'la. Sezgili, duygulu bir komünist... Bir dal kesti tek elle. Yarı açılmış, kara bir gül uzattı bana: «Bitte...», dedi. Ben merisi derken o, mavi gözlerini ıhlamurlu yola dikti. Yüzünde sevinçle karışık çizgiler belirdi. Ben de onun baktığı yöne döndüm. Ağır adımlarla birisi bize doğru geliyordu. Üstünde gri, şık bir kostüm. Başı açık. Saçlarının taranışından, geniş alnından hemen tanıdık. Selâm verdi. El sıkışırken şaşırdım, tuttuğum gülü ona toka ettim. Gülümsedi: «Spasibo» dedi... Dimitrof yoldaşla ilk karşılaşmam böyle beklenmedik ve acayip oldu...

Nereden olduğumuzu sordu. Yerimizi söyledik. O, «komşu... komşu...» dedi. İlk şaşalamam geçmişti. Biz iki arkadaşlık. Dimitrof yoldaş bahçedeki banklardan birine oturdu. Bizi iki yanına aldı. Önce ikili bir dille: Rusça, Almanca gitti konuşmalar. Sonra ortak dile. Rusçaya çevirdik işi. Söz sözü açtı. Yeni geldiğimizi, burada dinlendiğimizi söyledik. İlgi daha da arttı. Soruları üsteledi...

Ben, gözlerimi onun ellerinden pek ayıramıyordum. Gazetelerde, afişlerde, pankartlarda gördüğüm iki kelepçeli bilek, her biri bin batmanlık görünen iki yumruk, bu yumrukların karşısında kuduza dönen faşist asalaklar, kırankırana bir çatışma, komünistin üstünlüğü, düşmanın gaddarlığı, bütün bunlar kafamdan zincirleme geçiyordu. Oysa Dimitrof'un elleri pek te büyük değildi. Serçe parmakları kanburcaydı. Piposu elinde kaybolmuyordu... Biz anlatıyorduk, o dinliyordu. O soruyordu, biz cevap veriyorduk. Alnı kırışıyor, geriliyordu. İri kaşlarını çatmıyordu. Geniş dudaklarında ince bir gülümseme beliriyor, birdenbire kesiliyordu...

Bize, Türkiye'deki cezaevlerini sordu. Polisi sordu. Yargılamaları, komünistlerin duruşmalarını sordu. Meclisi sordu. Komünist partisinin durumunu sordu. Orta tabakaları sordu. İşçiyi, köylüyü sordu. Sendikacılığı sordu. Milli burjuvazinin içindeki gelişmeleri sordu. Yabancı sermayenin durumunu sordu... Biz, Türkiye'de derebeylik ilişkilerinin hâlâ kuvvetli olduğunu, ağalığın köyde, kasabada kol gezdiğini, Mecliste ağır bastığını anlattık... Sorular, cevaplar içiçe girdi. Vakıt bir hayli ilerlemişti, gölgeler dönmüştü. Güneş ışınları yana yatmıştı, ağaçları sanki ortasından biçiyordu...

Konuşmanın akışı ilginçti. Bu, bizim için sevinilecek bir rastlamaydı. Dimitrof yoldaş ayağa kalktı:

Size doyum olmaz der gibi, «bana izin . . .» dedi. Ayrılırken, el sıkışırken, kendisinden özel bir randevü istedik. Bazı müşküllerimiz, sorunlarımız olduğunu, bunların çeşitli memleket ve parti sorunlarıyla bağlı bulunduğunu söyledik . . . Kestirmeden cevap verdi: «Olur. Hay hay . . .», dedi. Ve buluşma gününü, cebinden çıkardığı not defterine yazdı.

G. Dimitrof yoldaş bizi büsbütün sarmıştı. Bunun nedeni apaçıktı. Faşizme karşı komünistlerin savaş ustalığını en karakteristik çizgileriyle veriyordu. Önemli başka bir olay vardı. G. Dimitrof yoldaşın Leipzig meydan savaşı, dünya çapında büyük oluşmaların yaklaştığına sinyaldi. Yeryüzünde komünist hareket, bütün komünist partileri bir dönüm yerine gelmişti.

Politik hava sertleşiyordu. Büyük fırtınaların eli kulağındaydı. Faşizm ve harp dünyanın üzerine adım adım yürüyordu. Bu tehlikeyi göğösllemek, barışı savunmak, uygarlığı savunmak, insanlığı korumak bütün heybetiyle ve en başta komünistlerin karşısına dikiliyordu. Komünist hareketin göbeğinde duran sorunlar çetindi. Bunları çözmek için Leninci akıl, beceriklilik, cesurluk isterdi. Bu dönem, Leninci strateji ve taktiğin geliştirilmesi zorunluğunu ortaya koyuyordu. Komünist partilerinin açık seçik stratejileri, esnek taktikleri, yeni savaş biçimleri, örgüt biçimleri olmalıydı. Bunlar işlenmeliydi. Bu sorunlar, dünya çapında, Kominternin önünde duruyordu . . .

Biz, Türkiyeyi düşünüyorduk. Dünya komünist hareketinin ana konuları bize de sorumluluk yüklüyordu. Kendi eksikliklerimizi, zorluklarımızı, hatalarımızı eleştirip duruyorduk . . .

Faşizm – tekelci kapitalizmin dölü. Faşizm – finans kapitalin, en gerici emperyalist çevrelerin, en azılı şövinistlerin yumruğu, diktatorası. Emperyalizm can düşmanımız. Bunları saymak kolay. Bu azılı düşmana karşı nasıl savaşaacağız? İşte canlı sorun. Faşizm, ulusal bağımsızlığın, demokratik gelişmenin amansız düşmanı. Doğru. Ne ile, kiminle ve nasıl savunacağız ulusal bağımsızlığımızı? Bu, bizim için, komünistler için, halkımız için kesinlemesine bir soru. Faşizm – harptir. Öyleyse harbe nasıl karşı duracağız? Barışı nasıl savunacağız? Faşist – emperyalist güçler, ellerinden gelse, Sovyetleri bir kaşık suda boğarlar. Ulusal bağımsızlıkların, kuruluş hareketlerinin ana dayanağını nasıl koruyacağız? Proleter enternasyonalizmi ödevimizi nasıl yerine getireceğiz, Soruların sorusu . . .

Bütün bu sorunlar ve olaylar, kimi bulanık, kimi açık, kimi kesin, kimi karışık tartışılıyor, konuşuluyordu. Biz, kısa bir süre için gelmiştik Moskova'ya. Komintern VII. Kongreye hazırlanıyordu. Birçok komisyonlar kurulmuştu. Yeni bir hava esiyordu Kominternde. Biz, çamların altında dinleni-

yorduk. Bol bol okumak olanağı bulmuştuk. Yılların okuyamamak acısını çıkanyorduk.

Birkaç gün için kitapları bir yana attık. Dimitrof yoldaşın karşısına hazırlıklı, derli toplu çıkmak istiyorduk. Sorunlarımızı, sorularımızı sıralıyorduk. Dünyanın durumunu tartışıyor, Türkiye'de güçlerin karşılıklı dengesini ele alıyorduk...

TKP'nin IV. Kongresinden bu yana iki yıl geçmişti. Olayların akışı, Merkez Komitesinin plenumları pek çok şeylerin yeni baştan ve bambaşka yönden işlenmesini gerektiriyordu. Kesinlikle belirlemekte olan yeni durum, komünist hareketteki oluşum bizi, bütün parti üyelerini, parti örgütlerini, partinin stratejisi, taktiği, programı, tüzüğü, genel politikası üzerinde düşünmiye, eleştirmelere zorluyordu...

Toplantılarda, ayrı ayrı buluşmalarda, arkadaşlar arasındaki konuşmalarda, Merkez Komitesinin oturumlarında zorlu tartışmalar oluyordu. Bu tartışmalardan bazılarının kökleri derinlere gidiyordu. Bizde, Türkiye'de, tâ Kurtuluş Savaşı günlerinden bu yana, birbirine aykırı iki üç, iki güç, iki akım çatışagelmıştır. Yol seçmek savaşımı durmuş değildir. İlerici güçler, akımlar dallıdır. Gerici güçler de bir boydan ve soydan gelmiyor. Onların içinde de çatışmalar, çelişkiler sertleşiyor. Ama asıl önemli olan ilerici güçler içinde yol seçmek eğilimleriydi. Demokrasi, bağımsızlık ve kapitalist olmayan yol için giden çatışma çok bileşik biçimler alıyor. Milli burjuvazi kapitalist yolda bocalayıp duruyor. Bu yol, yön seçme, ortak güçlerin, ilerici ucun bağlaşıklığını sağlamak konusu Komünist Partisinin savaş gündeminden kalkmamıştır. Solculuk, sağcılık, tutuculuk, oportünistlik, çeşitli biçimlerde, hemen her zaman, bu ana konu üzerinde kendisini ortaya koymuştur.

Kominternin kongre hazırlığını, komisyonlarında geçen tartışmaları bu veya şu ölçüde öğreniyorduk... Dimitrof'un tarihsel Mektubu vardı... Sosyal-demokrasinin faşizmle eşlenmemesi tezi bizim için başka bir yönden önemliydi. Türkiye'de, o zaman, sosyal-demokrasi yoktu. Bizdeki sosyalist ve sosyal-demokrat partiler çoktan ya dağılmış, ya kapatılmıştı. Üyelerinden bazıları da Cumhuriyet Halk Partisine katılmıştı. Ortada da legal bir bu parti vardı. O da kırk anbardı: Sağ – sol içiçeydi. Bizim, Komünist Partisinin, bu durumda, ulusal burjuvaziye karşı, onun yurtsever, anti-emperyalist kanadına karşı tutumu ne olacaktı? Proleter olmayan yığınlara karşı taktiği ne olacaktı. Partide kimisi, milli burjuvazinin artık suyu kurduğunu, anti-emperyalist, anti-feodal yönü kalmadığını savunuyordu. Kimileri de, Komünist Partisini, işçi sınıfını burjuvazinin kuynuğuna bağlıyordu. Kimi, burjuvazinin içindeki ayrışma sürecini seçemiyor, karıştırıyordu. Kimi, halkımızla emperyalizm arasındaki uzlaşmaz zıtları atlıyordu. Türkiye'yi dünyadan ayırıyordu...

Türk-Sovyet ilişkileri halkımızın ana sorunlarından biridir. Emperyalistler, Türkiye'yi, her zaman, önce Sovyetlerden uzaklaştırmak, aralarını

açmak, sonra onu kendi amaçları için kullanmak yolundan yürümüşlerdir. Emperyalizme karşı savaş, Türkiye ile Sovyetler arasında iyi komşuluk ve dostluk ilişkilerini savunmak halkımızın olduğu için bizim, komünistlerin proleter enternasyonalizmi borcudur...

Demokratik haklar için savaş, bütün kesinliği ile her gün halkımızın karşısında duruyordu. Yeni kompradarlar, eskileriyle sarmışıyor, emperyalizmin ajanları palazlanıyordu. Cumhuriyeti gericiyle, padişahçılara karşı savunmak halkımızın savaş gündeminden inmemiştir, inmemiştir... Köylü konusu bütün yönleriyle, bütün keskinliği ile duruyor... Hep «müt-tefik», bağlaşıklık diyorduk. Bu bağlaşıklıkta milli burjuvazinin yeri ne olacaktır?... Milli cephe, anti-emperyalist cephe, demokratik cephe nasıl kurulacak? Kurtuluş Savaşında «Kuva-i Milliye» tekcephenin bir biçimiydi... O biçim bugüne uydurulmaz.

İşte böyle binbir çeşit zorluklar, problemler karşısındaydık. Bunlara çözüm yolları arıyorduk. Yeryüzündeki genel durum, Türkiye'deki gelişmeler, TKP'ye çeki düzen vermek zorunluğunu önümüze koymuştu. Hızır gökte ararken, yerde bulmuştuk: Dimitrof yoldaş karşımıza çıkmıştı... Elbette ne boynumuza nuska takacak, ne elimize hazır reçete verecekti. Çelişkileri açacak anahtar, bunların çözüm yollarını gösterecekti. Marksçı-Leninci bir ustadan bundan başkasını beklemiyorduk...

O gün Moskovada gök yüzü nasıldı? Mahovayada, yol kavşağında trafik milis gene o uzun boylu adam mıydı? Üniversitenin önünden mi geçtik? Bilmiyorum. Neşemiz yerindeydi... Kominternin kaçınıcı katı? Koridorlardan, kapılardan geçtik. Kılavuzumuz genç bir delikanlı. Bize karşı, halkımıza karşı ayrı bir ilgisi var... Dimitrof yoldaşın çalışma odasına girdik... Yeşil çuha örtülü bir masa. Çalışma yeri çok sade. Alaca porfirden büyük bir sigara tablası masanın bir köşesini tutmuş... Dimitrof yoldaş bize iki koltuk gösterdi: «Buyurunuz», dedi...

Dimitrof yoldaş, sandalyasını masanın köşesine çekti. Bize daha yakın oturdu. Puposunu, avucunda, baş parmağıyla sık sık bastırıyordu. Anlatın bakalım, der gibi yüzümüze baktı. Arkadaşım söze başladı. Epice konuştu. Durdu. Ben anlattım. Ama gözlerim Dimitrof yoldaştan ayrılmıyordu. Arada bir piposunu sigara tablasına bırakıyor, renkli bir kalemle önündeki kâada dik, düz çizgiler çekiyordu. Dörtkenlerin, üçkenlerin içine kareler koyuyor, bulmaca gibi yapıyor. Bazı şeyler yazıyor, kiminin altını çiziyordu...

Kahve getirdiler. Birisi «Mekke» fincanı. Dimitrof yoldaşın önüne koydular bu açık mavi çizgili fincanı. O. gülümseyerek: «Türlere zor kahve beğendirirsiniz... Baksana kaymağı yok...», dedi. Ve, sorularla karışık konuşmaya başladı. Konuşmasını, aşağı yukarı, aklımda kaldığı kadar özetliyorum:

...Türkiyede bir kurtuluş harbi oldu... Cumhuriyet oldu. X. yılını kut-

İadınız... Bunlar, Türkiye halkının yaşantısında derin bir dönüm yeri, tarihsel bir oluşum... Ulusal bağımsızlığı silâhla, kanla almak, salgıncıyı, emperyalistleri memleketten kovmak Türkiye halkının ulusal onurudur, tükenmez bir kuvvet kaynağıdır. Siz, komünistler bu kaynağı nasıl kullanıyor, nasıl savunuyorsunuz? Geleneklerin olumlu ve olumsuzu vardır... Ama bir gerçeği unutmamak gerek. Gericiler gelenekleri, kendi çıkarlarına kullanmakta, bunlar üzerinde oynamakta ustadırlar... Gericilerin bu oyunlarını her zaman halka anlatmak, göstermek komünistlerin vazgeçilmez görevidir... Halkı uyarmak, uyandırmak...

Emperyalistler ve onları Türkiyede destekliyen gerici güçler yenilgilerini unutmamışlardır. Bunların dayanakları kökünden yıkılmamıştır. Toprak reformu, devrimi olmamıştır. Ağa gene ağadır, diyorsunuz. Demokratik haklara halk kavuşmamıştır. Seçim sistemi eski, geri. Demokratik seçim, söz, toplantı, basın, örgüt hürriyeti için savaş geniş yığınların savaşır. Bu savaşla işçi sınıfı da, orta tabakalar da, köylü de, milli burjuvazi de, halkın değişik kolları ilgilidir...

Parlâmentoya, Meclise halk temsilcilerini sokmak savaşını kenara itemezsiniz... Cumhuriyetin bu kurumunu niye yalnız karşı sınıfların elinde bırakalım... Bu konu üzerinde iyice düşünmeniz gerekir... Bulgar komünistlerinin epice parlâmento savaşı deneyleri vardır... Bu savaşta da başarı, yığınları inmekle, onlarla bağlanmakla, yığın örgütleri kurmakla, onları yönetmekle olur...

Köylü, örgütlü değil sizde. Komünistler, bekliyorsunuz zahir, köylü ayağınıza gelsin... Partinin köydeki durumunu sordum. Aldığım karşılık kötü... Komünist Partisi işçi arasında, sendikalarda, gençlik arasında nasıl çalışıyor?... Esnaf, küçük tüccar var. Bunlarla ilişkileriniz, bağlarınız nasıldır?...

Milli burjuvazinin içindeki yarışma sürecinden söz ettiniz. Bu uzun bir süreçtir. Bütün mesele, burjuvazinin kompradorunu milli olanından ayırmaktır. Komprador sömürgeci ajanıdır... Milli burjuvazinin iki yönünü de unutmamak, gözden kaçırmamak şart... Hükümet, diyorsunuz, yabancı kumpanyaların işletmelerini, imtiyazlarını satın almak yolundadır... Siz buna nasıl bakıyorsunuz?... Elbette satın almak, kovmak değildir. Ama, gene de ileri bir adımdır. İş bu kadarla bitmiyor. Yabancıların bir daha geri gelmemeleri için garanti nerede. Bu ancak yığınları örgütlemekle olur. Burjuvazi, gericiler her zaman yabancı sermayelerle uyuşma yolları bulurlar...

Önünüzde çok çetin, bileşik problemler duruyor...

Alman emperyalistleri, Hitlerciler, Balkanları, Türkiyeyi unutmamışlardır. «Drank Nach Osten» plânından vazgeçmemişlerdir... Türkiye emperyalistleri her bakımdan, bir de coğrafi stratejik bakımdan çok ilgilendiriyor... Onlar, Türk-Sovyet ilişkilerini baltalamaktan hiç bir zaman geri

durmazlar... Mustafa Kemal'in milli bağımsızlık, Sovyetlerle iyi komşuluk politikası emperyalistlerin gözüne batıyor... Bütün bunlara karşı titiz davranmanız doğrudur...

... Gelelim sizin anlattıklarınıza. Dost acı söyler. Siz, Türk komünistleri, arabayı ters koşmuşsunuz... Bütün bir içtenlikle komünist dâvasına, halkınıza bağlısınız. Başınızdan az şeyler de geçmemiştir. Komünist Partisinin bir savaş geleneği ve milli kurtuluş savaşında kökleri var... Buna karşılık ters tutuşlarınız da az değil...

Burjuvazi sizi boyuna yığınlardan koparmıya, politik yaşantının dışına atmıya, yığın hareketlerinden ayırmıya, sizi boyuna illegaliteye itmiye çalışmıştır. Baskı, terör, provokasyonlar etkisiz kalmamıştır. Bunun panzehiri, karşılığı yok değil. En başlıcası yığınlarla, halkla bağlanmaktır. Bu da örgütle olur... Ama örgütten örgüte ve örgütlenmeye fark vardır. Sizin anlattığınıza göre, gizli sendikalara üye olmak Komünist Partisine girmek kadar zor birşey... Sizin Komünist Gençlik örgütü de öyle... Bu yolla yığınlara gidemezsiniz... Bu örgütleri legalize etmelisiniz. Açık gençlik, öğrenci örgütlerine, spor örgütlerine, açık sendikalara girmelisiniz, bunların kurulmasına, gelişmesine yardım etmelisiniz... Açık, legal yayından yararlanmalısınız... Legal tek parti var sizde. Bunun içinde değişik akımlar çatıştığını, bunun ilerici kanadı bulunduğunu belirtiyorsunuz. Sizin bunlara karşı tutumunuz nedir? Onlarla bağınız var mı? İşin hep ters tarafını almamalı... Kabuğunuzdan çıkın'...

Türkiyenin çoğu köylü. Sizinse onunla bağınız yok. Köyde örgütünüz yok. Toprak savaşını, ağalığı kaldırma işini nasıl becereceksiniz köylüsüz?... Bu büyük ve zor dâva... Köylü karanlıklar içinde.

Türkiye orta tabakaların bol olduğu gelişmemiş bir memleket. Bu tabakaların içinde, gittikçe gelişen bir ayrışma başlamıştır. Bu ayrışmalar yeni çatışmalar, yeni problemler ortaya çıkarıyor. Milli burjuvazi bunlarla bağlı. Gerici çevreler, egemen sınıflar bu yığınları boş bırakmıyor... Halkın ezici çoğunluğu okur – yazar değil. Halkta kör inançlar, din bağları kuvvetli... Halkı okutmak, uyarmak için köyde, kentte size kıyametler kadar iş var. Yazıyı sağdan sola aldınız. Kolaylık oldu diyorsunuz. Cumhuriyet için bu bir başarıdır. Yararlanmasını bilin... Kabuğu içinde kalmak sizin için, parti için en büyük tehlikedir...

Toprak devriminden. reformundan kaçan, demokratik gelişmelere karşı duran burjuvazi, egemen sınıflar, memleketi çıkmazlara sürüklemekten kaçınamazlar. Komünist Partisi bunu halka göstermekle yükümlüdür. Açmazların çözüm yollarını nasıl bulabilirsiniz?... Reaksiyon kurt gibidir. Yetenekleri boldur...

Memlekette legal hükümet partisi, tek parti var. Bu parti burjuvazinin değişik kollarını, toprak ağalarını, orta tabakaların temsilcilerini kucaklıyor, içinde bir hayli işçi, köylü üye var diyorsunuz... Bu partiyi iyice

öğrenmelisiniz. Bu partinin içinde, çelişikler, sınıf ayrışmaları, zıtları git-tikçe hızlanacaktır. Ayrışma sürecinin ne gibi biçimler alacağı zamanla belli olur. Ama, sizin bu süreci dikkatla izlemeniz gerek... Türk komünistlerinde Kemalizme karşı allerji vardır. Bu da anlaşılır bir şeydir. Hükümette onlardır. Size dayak atan, kalelere gönderen bunların hükümetidir... Ama siz kendiniz söylüyorsunuz, bu hükümet partisi bir soydan, bir boydan değildir. Demek içinde ilericisi, gericisi, tutucusu vardır...

Milli burjuvazinin iki birbirine aykırı niteliğini, yaratılışındaki iki yön-lülüğü unutmamalı. Onun gericilikle, emperyalizmle uzlaşıcı yönünü, eği-limlerini halka, demokratik gelişmeye karşı olan davranışlarını kesinlikle açığa vurmak, onunla savaşmak şarttır. Ama onun bir de gericiliğe, emperyalizme karşı direnişi vardır. Unutmamalıdır ki, Türkiye halkının baş düşmanı emperyalizmdir, onun memlekette dayandığı, desteklediği gerici güçlerdir...

Bir olayı bir kerre daha belirtmek yerinde olur. Türkiye halkı emperyalist salgınına karşı silâhlı bir kurtuluş savaşı yapmıştır. Bu savaş geleneği, bütün yurtsever güçlerin ortak dil bulmalarını kolaylaştıracak niteliktedir...

Sigara dumanları iyice göllenmişti. Gün iyice ilerlemişti. Konuşma bir kaç saat sürmüştü. Ben, notlarımı topladım. G. Dimitrof:

– «Ne zaman dönüyorsunuz memlekete?... Vakit olsaydı, bu konuş-mayı yenilerdik... Anlattıklarınız çok ilginç... önünüzde çetin savaşlar, problemler duruyor... Haydi uğurlar olsun...»

Elini sıktık, ayrıldık. Omuzlarımdan, sanki, büyük bir yük atmıştım. Sanki değil, gerçekten, içimde, okulda sınavdan çıkmış gibi bir duygu vardı...

Ve, az sonra, bizim Nazımın türküsüyle: «SSSR! Ver elini ver!» dedik...

Aylar, yıllar geçti. İspanyada kan gövdeyi götürüyordu. İspanya halkı, onların yanında Enternasyonal Gönüllüler Alayı faşizme karşı, dünya ağalığına göz koyan Alman – İtalyan emperyalistlerine karşı çalaçakmak dövüşüyordu. Hitlerciler, dünyaya nasıl bir harp dayatmak yolunda olduk-larını, İspanyayı yakıp yıkmakla gösteriyorlardı. Cumhuriyetçiler dayanı-yordu. Madrit dayanıyordu...

İspanya cumhuriyetçilerinin faşist saldıncılara karşı kahramanca direnişi Türkiye'de halk yığınları arasında, kamu oyunda derin yankılar uyandır-maktaydı. Evde, işte, sokakta, her yerde İspanya savaşları konuşuluyordu. Bu savaşları, bizim kurtuluş savaşı günleriyle: Sakaryalarla, Dumlupınar-larla, Antep vuruşmalarıyla ölçüyorlardı. Halkın anılarında: Alevler içinde yanan İzmir, denize dökülen, kaçan saldıncılar, göz yaşları, sevinç hay-kırışları bütün çiglikları, dehşeti ve heybetiyle canlanıyordu...

Kamu oyunda, halk arasında çalkalanan bu havayı basının belli bir bölümü yansıtıyordu. İlerici aydınlar, İspanya halkının Frankoculara, Al-

man ve İtalyan emperyalistlerine karşı savaşını anlatan broşürler, dergiler, kitaplar çıkarmaya başladılar. Legal yayın için elverişli bir durum meydana gelmişti. Merkez Komitesi, legal çalışacak bir yayın ekibi kurdu. İlk ağızda, İspanyol cumhuriyetçilerinin ne uğrunda savaşıklarını, Enternasyonal Gönüllü Alay'ının ne olduğunu anlatan cep broşürleri, kitaplar çıkarıldı. Halk bunları kapışıyordu. Komünist Partisinin: İl, semt, sokak, fabrika komiteleri bu yayınları kolayca dağıtabiliyordu . . .

Bu arada, G. Dimitrof yoldaşın: Kominternin VII. Kongresindeki tarihsel raporunu Türkçeye çevirdik. Baskısı yarı legal çıktı. Açık, elden, dağıtıldı. Baskısı, biçimi de fena değildi. Dış kapağının üst köşesinde: «G. D.» ita- liği vardı. Ortasında iri puntuyla: «Diyor» yazılıydı . . .

G. Dimitrof yoldaşla ikinci karşılaşmam beklenmedik olmadı. Aradan dört yıl geçmişti. Çalışma odası genişti. Bu defa yanında Wilhem Pik yoldaş vardı. İkisi de ayaktaydı. Pik yoldaş bir şey anlatıyordu . . . El sıkış- tık. Yer gösterdi: «Oturunuz», dedi. Gene, kendisi, yeşil çoha örtülü masa- nın köşesindeki sandalyaya ilişti. Ama bu masa daha uzundu. İki yanında sıra sıra sandalyalar vardı. Alaca porfirden sigara tablası yoktu. Beyaz bir tepside, iki maden suyu şişesi ve bardaklar vardı. Dimitrof yoldaş, gene baş parmağıyla piposunu bastırıyordu. Ben, elimde bir tomar kitap, dergi, gazete, broşür tutuyordum. Bunları, masanın köşesine, Dimitrof yoldaşın önüne koydum.: «Bunlar partinin yayınları», dedim. Kapağının üst köşesinde: «G. D.» harfleri olan broşürü kendisine sundum. İç kapa- ğında, el yazısıyla: «G. Dimitrof yoldaşa, saygılarımızla» deniliyordu. Al- tında, broşürü basan iki yoldaşın imzaları yatıyordu . . .

Dimitrof yoldaş, yumuşak bir sesle: «Spasibo . . . spasibo . . .» dedi. Broşürün yapraklarını çevirdi. Baskısına, harflerine baktı. Ve: «Türkçesi uyuyor mu aslına?» dedi. «Beğeniliyor . . . Sizi Türkçe konuşturmaya gayret edildi . . .» dedim . . . Gazeteleri, broşürleri birer birer eline aldı. Açtı, kaatlarına, harflerine, baskılarına baktı. Gazetelerin manşetlerini, baş- lıklarını, konularını, içlemlerini sordu. Merkez Komitesinin organı: «Orak – Çekiç» gazetesinin mizampasını, baskısını fena bulmadı. Zanaatıydı bu işler. Zevkle, sayfeleri parmaklarıyla okşaya okşaya bakıyordu satırlara . . .

G. Dimitrof yoldaşla bağlı izlenim ve anılarımı bir sinema filmine çevire- cek değilim. Bu anılarımın acısı, serti, yumuşağı, tatlısı var. Ama hepsi de akıl vericidir. G. Dimitrof yoldaşın, kendisine özgü bir hüneri, komünist- lere Marksçı-Leninci biçim, formasyon verme ustalığı vardı. Onun elinden, onun çarkından çıkmış, yalgörüllü, temzi yürekli, sapına kadar devrimci bir kuşak, anılarımda, dizi kolunda geçer. Bunlar, sürekli olarak, gözlerimde canlanır:

Marek yoldaş! Tavlada yenildi mi, gülerdi. Yendi mi: «Cezveyi sür ocağa» derdi. Kesin, açık görüşlüydü, cesurdu. Yoldaşlık duygusu insana güç veriyordu. Komünistliği pırlantadan temizdi . . .

Poptomov yoldaş! Bu yoldaşla Türkiye konularını, Bulgaristatan olaylarını tartışır dururduk. Bana da, ona da çok yazı yazmak düşerdi. Sonra, uzun zaman yanyanaydık. Eleştirmelerinde hatır gönül demezdi. Ama, çok anlayışlıydı . . .

Kostof yoldaş! Onu bana Dimitrof yoldaş tanıştırmıştı. TKP ve Türkiye olaylarına karşı, halkımıza karşı temiz bir anlayışı vardı. G. Dimitrof yoldaşın yakın savaş arkadaşlarının bu proleter enternasyonalizmi çizgileri, davranışları BKP'nin en kuvvetli yönünü somutlaştırır . . .

Dimitrof yoldaşı, anılarımda, kendi eliyle bana armağan ettiği maun rengi bir pipo ve sapsarı bir çim tütün canlandırıyor . . . Sonra. kulaklarımda, Sofya Halk Tiyatrosunun tavanlarını indiren gür gılgışlar çınlıyor: Kongre, Enternasyonal marşını söylüyor. G. Dimitrof yoldaşın gözleri ışıltılı parlıyor. Yüzü, bayram yerinde ışıkları seyreden bir çocuk gibi sevinçli. Dimdik, bütün heybetiyle duruyor . . . Kulaklarımda, Türkçe, tek heceli bir ses hâlâ yansıyor: «Dev! . . .»

İÇİNDEKİLER

<i>Jac Duclos</i>	
Yaşasın Sovyetler Birliği Komünist Partisi	157
<i>Ali Yata</i>	
Solcu güçlerin birlik sorunu	164
<i>Gastone Gensini</i>	
Yaratıcı çabalarımızı durmadan yenileştirmek zorundayız	174
<i>Witold Jarosinsky</i>	
Emperyalizme karşı yürütülen savaşta başlıca silâh işçi sınıfının ve demokratik güçlerin birliğidir	181
<i>Rudolfo Ghioldi</i>	
Hareket birliği yolu	188
 AFRIKA – BUGÜN	
<i>A. Lerumo</i>	
Afrika'da anti-emperyalist devrim	195
<i>Idris Cox</i>	
Afrika'da sosyalizm düşünceleri	209
<i>A. Abbdulah</i>	
Sudan'da demokrasi savaşı devam ediyor	220
 DAYANIŞMA HAREKETİ	
<i>M. Ahmadı</i>	
Cezayir yurtseverlerini savunalım	224
 ÜÇ KITA KONFERANSI	
<i>H. M. Fortuni</i>	
Havana konferansı üstüne	226
<i>J. Gibbons</i>	
Bonn: harp suçluları için bir cennet	229
 ÖZEL SAYFALARIMIZ	
<i>S. Üstüngel</i>	
Dev – Georgi Dimitrof'la Türkiye üstüne bir konuşma	233
